

ניגוני הרבי

שלימד לאורך השנים

חמישים שנה לניגונים האחרונים

תשכ"ד – תשע"ד

תשורה

מחגיגת הבר מצוה של
הת' מאיר שלמה שי' וילהלם
ו' מרחשון ה'תשע"ד

פתח דבר

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו ובחסדו הגדול זיכנו, לגדל את בנו ש' לגיל המצוות.

בשנים הראשונות לנשיאותו (משנת תשט"ז עד שנת תשכ"ד, וכן פעם נוספת כעבור עשר שנים, בשנת תשל"ד) נהג כ"ק אדמו"ר מידי שנה בשנה, ללמד את החסידים ניגון חדש בליל שמח"ת. וכן לפני"ז, משנת תשי"ד ואילך בעת ההתוודעויות.

היות ובשמח"ת דשנה זו, נתמלאו יובל שנים¹ לניגונים האחרונים שלימד הרבי (תשכ"ד) בליל שמח"ת לאחר הקפות; מצאנו לנכון ליתן לפניכם, "תשורה", ובה ליקוט קטעי שיחות ואגרות קודש ע"ד הניגונים, וכן סיפורים ועובדות מפי זקני אנ"ש ש', שסיפרו את מה שזכו לראות ולשמע כשהרבי לימד את הניגונים.

ובפרט ע"פ הידוע, שאחד האופנים של התקשרות אל הרבי הוא ע"י הניגונים שלו, והתקשרות עליונה זו - מבאר הרבי הרי"ץ בא' משיחותיו² - הוא כשמצייר במחשבתו איך ששמע את הניגון מהרבי.

בקובץ זה ניסינו ביותר להביא רק את השיחות הנוגעות להבנת הניגון עצמו, ולא את אריכות השיחות שנאמרו בקשר לניגון (לדוגמה, כשלימד הרבי את הניגון "אתה בחרתנו", ביאר הרבי בארוכה את ענין הבחירה של הקב"ה בבני").

החומר נלקט ונערך ע"י הת' **אברהם ש' בראוד**, ונסדר ע"י הת' **שנ"ז ש' וילהלם**. סייע בעריכה: הרה"ת **מיכאל אהרן ש' זליגסון**.

ואנו תקוה שבקריאת השיחות והסיפורים שבקובץ זה, הנה לבד המעלה בידעת דברי קדם, ובמיוחד פרטי הנהגת רבינו והליכותיו בקודש, יעוררו את הלב וימלאוהו ברגשי געגוע עזים לטוב הימים, אורם וחומם. געגועים עזים המביאים לתביעה פנימית, "רצוננו לראות את מלכנו!" - "חדש ימינו כקדם".

משפחת וילהלם

ו' מר-חשוון ה'תשע"ד
דיטראיט, מישיגען

¹ להעיר שהרבי התבטא בשמח"ת תשכ"ה בנוגע להניגונים שלו ש"נשלם הענין" (ניגוני הרבי שלימד בשמח"ת - באופן קבוע - עשרה הם). ולהעיר שזהו ע"ד וכענין עשרת הניגונים המיוחסים לאדמו"ר הזקן. וכן איתא בזוה"ק (ח"א כ"ג ב'), "דוד תקין עשרה מיני ניגונין". וידוע גם המובא בתניא ש"בכל שנה ושנה חוזרת ונעורה אותה ההמשכה שהיתה בפעם הראשונה, ובכל שנה נמשך אור חדש שלא היה מעולם". ובנוגע לענין **יובל שנה**, יש להעיר ממאחז"ל "חמישים שנה נקרא עולם" (תדבא"ר פ"ו).
² לקו"ד חלק ג' לי' כ"ג.

טו. (אחרי הקפות, בשעת חלוקת המשקה בשביל הוספה ללימוד דא"ח, טרם שלימד
 אח הניגון אנעים זמירות, אמר:) 11א
 צו דעם ניגון איז דא א הקדמה 11א א סיפור.

די הקדמה איז: ס'איז פראן כמה ענינים וואס אע"פ אז דער אלטער רבי
 האט עס גיט אריינגעשטעלט אין זיין סידור, פונדעסטוועגען האבן זיי א ארט,
 און אויך חסידות גופא איז מבאר די ענינים. היינט צו טאג גאר אין
 ע"ד ווי אמירת לשם יהוד קודם כל מצוה, אל תירא עבדי יעקב שאומרים
 כמוצאי שבת. און ע"ז איז אויך שיר הכבוד, אז אע"פ אז אין סידור האט עס דער
 אלטער רבי גיט אריינגעשטעלט, פונדעסטוועגען איז דאך דאס א ענין נעלה, און ווי
 דער לבוש איז מפליג בשבח השיר.

דער סיפור: דער סדר איז דאך אז למחרת יו"כ, וואס עס ווערט אנגערופן
 בשם השם, דאוונט מען בהשכמה. איז געווען אין א שטעטל איז מען געקומען
 מחרת יו"כ דאוונען, האט מען געטראפן 11א א פולישען חסיד טאנצן 11א מיט עמוד
 געט ניגון 11א שיר הכבוד. 11א ער איז געווען אזוי מיל אריינגעטאן אין דעם,
 אז ער האט אזוי אפגעטאנצט א גאנצע נאכט, און פארגעסן גאר אז מען דארף זיך
 אפמאטן.

הקדמה דעה: יו"כ זייגען דאך אידן דומים לתלמידיהם. אין בשעת מען גייט אוועק פון
 יו"כ און מען גייט צוריק אריין אין 11א דעם דעות, איז ער געשטאנען מיט א
 געבויעט פון נפשי אליך הערוג, און אין וואס דריקט זיך דאס אויס 11א - לדעת
 כל רז סודיך. 11א
 די זעלבע זאך איז - בשעת מען גייט אוועק פון שמח"ת, העיזו לך לבדך וזיין
 לזרים אחר, און מען גייט אין דעם 11א פון ויעקב הלך לדרכו, איז כאטש אז
 אזוי איז דאך דער רצון העליון פונדעסטוועגען שטייט מען 11א אבער 11א
 געבויעט, און דאס דריקט זיך אויס - 11א לדעת כל רז סודיך, ידיעת ענימיות התורה.
11א

הקדמה דעה: יו"כ זייגען דאך אידן דומים לתלמידיהם. אין בשעת מען גייט אוועק פון יו"כ און מען גייט צוריק אריין אין דעם דעות, איז ער געשטאנען מיט א געבויעט פון נפשי אליך הערוג, און אין וואס דריקט זיך דאס אויס - לדעת כל רז סודיך. די זעלבע זאך איז - בשעת מען גייט אוועק פון שמח"ת, העיזו לך לבדך וזיין לזרים אחר, און מען גייט אין דעם פון ויעקב הלך לדרכו, איז כאטש אז אזוי איז דאך דער רצון העליון פונדעסטוועגען שטייט מען אבער געבויעט, און דאס דריקט זיך אויס - לדעת כל רז סודיך, ידיעת ענימיות התורה.

הקדמה דעה: יו"כ זייגען דאך אידן דומים לתלמידיהם. אין בשעת מען גייט אוועק פון יו"כ און מען גייט צוריק אריין אין דעם דעות, איז ער געשטאנען מיט א געבויעט פון נפשי אליך הערוג, און אין וואס דריקט זיך דאס אויס - לדעת כל רז סודיך. די זעלבע זאך איז - בשעת מען גייט אוועק פון שמח"ת, העיזו לך לבדך וזיין לזרים אחר, און מען גייט אין דעם פון ויעקב הלך לדרכו, איז כאטש אז אזוי איז דאך דער רצון העליון פונדעסטוועגען שטייט מען אבער געבויעט, און דאס דריקט זיך אויס - לדעת כל רז סודיך, ידיעת ענימיות התורה.

גהות הרבי על השיחה שאמר קודם שלימד את הניגון "אנעים זמירות" בליל שמח"ת תשכ"ב (לקמן עמ' 45).

תוכן הענינים

7.....	הקדמה כללית לניגוני הרבי
	צמאה לך נפשי
15.....	ש"פ קדושים תשי"ד
	והיא שעמדה
21.....	ליל ב' דחג הפסח תשט"ו
	דרכך אלוקינו
22.....	שמחת תורה תשט"ז
	אסדר לסעודתא
25.....	ש"פ בלק תשט"ז
	כי אנו עמך (א)
28.....	ליל שמח"ת תשי"ז
	צמאה לך נפשי - עך טי
30.....	שמחת תורה תשי"ח
	שאמיל
34.....	שמחת תורה תשי"ט
	רחמנא דעני
39.....	שמחת תורה תש"כ
	אתה בחרתנו
41.....	שמחת תורה תשכ"א
	אנעים זמירות
45.....	שמחת תורה תשכ"ב
	סטאוויא פיטו
47.....	שמחת תורה תשכ"ג
	כי אנו עמך (ב')
55.....	שמחת תורה תשכ"ד (ניגון א')
	הוא אלוקינו
57.....	שמחת תורה תשכ"ד (ניגון ב')
	האדרת והאמונה
62.....	ליל שמחת תורה תשל"ד

הקדמה כללית לניגוני הרבי

בדורנו זה איננו יודעים אמנם בברור על ניגונים שחיבר הרבי בעצמו, אבל זכינו לסדרה ארוכה של ניגונים שהרבי לימד במשך השנים. ניתן לחלק ניגונים אלו לשלש תקופות:

(א) משנת תשי"ד עד תשט"ז - לימד הרבי ניגונים (בעת ההתוועדות) שלא בזמן קבוע (הניגון הראשון היה בש"פ קדושים תשי"ד, השני בליל ב' דחה"פ תשט"ו, השלישי בליל שמח"ת תשט"ז, והרביעי בש"פ בלק תשט"ז).

(ב) מליל שמח"ת תשי"ז ועד ליל שמח"ת תשכ"ד, הרבי לימד באופן קבוע ניגון בליל שמח"ת.

(ג) בשנת תשל"ד, לימד הרבי באופן פתאומי את הניגון "האדרת והאמונה".

שמחת תורה לפנות בוקר...

בתום סעודת יום טוב שלאחר ה'הקפות' בליל שמחת תורה, עם זריחת אור השמש, היה הרבי שב לבית המדרש כשהוא לבוש מעיל (עד תש"ך היה הביהכנ"ס בשאלאש ששימש גם כסוכה) ובידו היה הרבי אוזח בקבוק משקה. הרבי היה צועד למקומו ומתחיל לחלק 'משקה' לאברכים ולבחורים שקיבלו עליהם הוספה בלימוד התורה בכלל, ובלימוד פנימיות התורה במיוחד.

בעת החלוקה, שאל הרבי את כל אחד שעבר "איר לערנט חסידות?". וכן היה הרבי מראה קירובים לילדים שעמדו בצד, ופונה אליהם מידי פעם בחיוך ומפטיר "איר לערנט דאך נישט קיין חסידות...".

לאחר חלוקת ה'משקה' היה הרבי בד"כ קורא לחסידים שחוננו בחוש הנגינה, כמו ר"מ טאלישבסקי ע"ה, ויבלח"ט ר' יואל שי' כהן, ומלמד את הציבור ניגון חדש, אשר רובם לא היו מוכרים לחסידים לפני"ז, ולאח"ז היה הרבי עולה לחדרו.

בד"כ היה מאורע זה לוקח - מהרגע שהרבי נכנס לחלק את המשקה, ועד שעלה לחדרו - כארבעים דקות, חוץ מפעמים בודדות.

חסידים זוכרים, שלמרות שהרבי היה לאחרי כמה שעות של התוועדות, ולאח"ז עוד כמה שעות שלקחו ההקפות וסעודת יו"ט שלאחרי, לא היה ניכר אף סימן של עייפות על פניו הקדושות של כ"ק אדמו"ר, אלא אדרבה.

בפעם הראשונה שזה אירע - בשנת תשט"ז - נעמד הרבי על ארגז ליד דלת השאלאש. בשנים שלאח"ז, תשי"ז - תשכ"א, היה הרבי נעמד על ספסל או שולחן העומד על גבי

כמה ארגזים, שעליהם שמו משטח עץ, באמצע השאלאש. והיו גם מעמידים סביב הרבי שולחנות בצורת מ"ם, ע"מ למנוע דחיפות. ובנוסף לכך אף היה שם 'ועד המסדר'. אמנם, למרות הכל, עדיין נמשכו הדחיפות באופן נורא ואיום, והרבי לא היה מרוצה מהדחיפות. בשנת תשכ"א (בעת שלימד את הניגון "אתה בחרתנו") הרבי אף איים "אז איר וועט נישט אויפהערן שטופען, וועל איך אהיים גייען שלאפן...". ולכן, משנת תשכ"ב ואילך, היה הרבי עולה למקומו הקבוע על בימת ההתוועדות, ועומד שם לחלוקת היי"ש וללימוד הניגון. רבים מהחסידים המתינו ערים כל הלילה עד לאותה שעת שחר, וזאת לאחר שבתחילת הלילה נערכה התוועדות, ואחריה ה'הקפות'. ורק לאחר מעמד זה נפנו לאכול את סעודת היום טוב.

וכשהרבי היה עולה לחדרו, היו הבחורים הולכים אחריו, עולים לחדר הכניסה של 770 (ליד 'גן עדן התחנות'), ושירים ורוקדים עם הניגון החדש. עד שכעבור מספר דקות יצא הרבי מחדרו. פעם אחת פנה הרבי לבחורים בחיך ואמר "אפשר גייען שוין אפרוהען?..." . היו אלו רגעים מיוחדים ומרטיטים, שכל מי שזכה לחוות אותם זוכר אותם לעולם, ומספר עליהם בערגה בכל עת מצוא. החסידים חשו שזוהי שעת כושר קדושה ומיוחדת במינה, לכולם היה ברור כי באמצעות הניגונים, הלחנים וההסברים המלווים אותם, הרבי מעניק להם ולדורות הבאים אחריהם אורות עליונים, קדושים ונעלים, ושפע כוחות מופלאים לעבודת ה' עבור כל ימי השנה, ואף לשנים הבאות.

בדרך כלל היה הרבי מבאר כשלימד את הניגון החדש, וכן ובאריכות יתירה למחרת בעת ההתוועדות, את תוכנו הפנימי של הניגון. וכן היה הרבי מדגיש את ההוראה שלומדים מהניגון בעבודת ה'. החסידים היו נוהגים לנגן את הניגון החדש (ובמיוחד כשהניגון היה ניגון שמח) בעת חלוקת 'כוס של ברכה' במוצאי יו"ט, ובד"כ היה ר' יואל שי' כהן חוזר על הניגון בעת ה'כניס תורה' שהתקיים אחר יו"ט (יחד עם החזרה על המאמר).

אל תפסידו את הניגון החדש...

אנו מביאים בזה (בתרגום מאידיש מה"אידעשע היים" שנדפס בכפ"ח גליון 206) את רשמיו של הסופר החסידי נ. בן יוחנן (ר' ניסן גארדאן ע"ה) מליל שמח"ת שכזה. "השמש זרחה מכבר וקרניה כבר הספיקו לחמם את הספסלים המוצבים לאורך שדרת "איסטערן פארקווי". רוח סתיו קרירה מטיילת בינות לעצים העומדים כשומרים נאמנים משני ידיו של השדרה הברוקלינית הרחבה.

מחוץ לבנין שדלתו מסומנת בשלשת הספרות המוכרת כל כך – 770, עומדות מספר נשים שכבר אינן יכולות להסתיר עוד את מראיהן העייף, המעיד על כך שעדיין לא שבו לבתיהן מאז הקפות שמחת תורה של אמש. אחת מהן מנדנדת אנה ואנה עריסת תינוק שבשנתו שאב אל תוכו את השמחה והשירה של שמחת תורה בליבאוויטש. הנשים ממתנות לבעליהן ובניהן השוהים עדיין בפנים ב770 איסטערן פארקווי.

בפנים, בבית המדרש, מלמד הרבי שליט"א בשעה זו ניגון חדש.

השמש של שחרית זרחה זה מכבר, אך כאן עוסקים עדיין בסיומו של הערב – זה עתה שב הרבי מסעודת יו"ט של ליל שמח"ת, ועכשיו – אל 'עבודת' הניגון החדש.

רוב האורחים "מן הצד" שנכחו כאן במשך הלילה ל"הקפות", שבו לבתיהם או התמוטטו בעיפותם. בשעה זו נשאר רק אלו שבכל מחיר לא יפסידו את הרגע שלשמו כדאי לחכות כל הלילה. לימוד הניגון החדש בשמח"ת לפנות בוקר.

כאשר הרבי נכנס והוד של מלכות דקדושה חופף עליו, ועולה במדרגות הספורות, המוקפות בשלחנות וספסלים מאולתרים, הרי הוא מגרש, במבטו, כל קור של שינה ודוחה לגמרי כל סממן של עייפות.

ידיים אוחזות בכוסיות מתרוממות לקבל את טיפות ה'משקה', המיועד רק עבור אלו שמקבלים על עצמם להרחיב ולהרבות בשנה הבאה, את שיעוריהם בחסידות. ידיים רבות הושטו לעברו של הרבי, אך כאשר המשקה נשפך הוא מיועד בדיוק לכוסית מסוימת. מפגש המבטים לרגע קט, בין הרבי והחסיד באמירת 'לחיים' הוא חיזוק לקשר נשמתו ולקבלת עול מחודשת.

כך הם פני הדברים בששת השנים האחרונות, שמחת תורה לפנות בוקר, בליובאוויטש שבברוקלין.

כל פעם נולד ניגון חדש שמספר, מלמד, תובע ומעורר. ניגון שמתגלה ע"י צדיק הדור, נשמה גדולה וקדושה אשר חשה את צער השכינה ואת צערה של הנשמה היהודית שהיא חלק של השכינה, כביכול.

אם תבקרו בשמחת תורה בליובאוויטש, עצתי לכם: למען השם אל תפסידו את הניגון החדש שנוול לפנות בוקר, ניגון שמגיע אליכם לאחר לילה של שמחה גדולה בתורה והוא משופע בביאורים שיכולים להשביע אתכם בשמחה של תורה במשך כל השנה".

נימו של הרבי

אין ספק שלניגונים שלימד הרבי בשמח"ת ישנה חביבות מיוחדת, הן באופן ותיאור המעמד שלימד, וכן מעצם זה שלימד דווקא בשמח"ת.

בספר ימי מלך³ מובא, ש"עוד בצעירותו של הרבי, למרות שבמשך כל השנה היה הרבי יושב בצנעה ושוקד על לימודו מבלי לצאת החוצה להשתתף בחיי הציבור, נהג אפוא תמיד כ"ק אדמו"ר שליט"א עוד מגיל צעיר, לרקוד בלי הרף כמעט בכל שעות היממה של שמחת תורה. לרקוד, ולהרקיד אתו באהבה ובשמחה יהודים נוספים, למדנים ופשוטי עם כאחד.

מקובל בשם רבותינו הקדושים כי ישנם "אושפיזין חסידיים", כלומר, שבמקביל לאושפיזין המפורסמים - האבות הקדושים, שכל יום מימי חג הסוכות מוקדש לכל אחד מהם לפי הסדר הידוע, אברהם ביום הראשון, ויצחק ביום השני וכו', קיימים גם האושפיזין של נשיאי החסידות; ביום א' דסוכות הבעש"ט הק', ביום ב' דסוכות המגיד ממעזריטש, ביום ג' דסוכות אדמו"ר הזקן, וכך הלאה. ולפי זה יוצא שבשמיני עצרת חל חגו של הרבי הריי"צ, דבר המוסבר בהרחבה במשנתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א. וכהמשך טבעי, חג שמחת תורה הוא חגו של הרבי שליט"א, התשיעי בשרשרת הזהב שראשיתה בבעש"ט הקדוש.

עד היום שמחת תורה הוא החג אשר חגיגתו בליובאוויטש בחצר הרבי מהווה חוויה בלתי שכיח להמוני המשתתפים בה.

בשמח"ת היה הרבי במצב אחר, מרומם ומנושא מבכל יו"ט, וככל שנוהרים רבות יהודים לליובאוויטש במשך כל ימות השנה, כדי להתבשר מאווירתה וליהנות מאורה, הרי

³ פרק שמיני, ע' 219.

הקדמה כללית לניגוני הרבי

לשמחת תורה נוהרים אלפי יהודים כ"י, השואבים שפע רב של תורה, דברי תורה, ושמחת התורה, ומשביעים את נפשם שובע רוחני לאין שיעור".
ומעניין לציין שבשיחת ליל **שמח"ת** תשמ"ט, דיבר הרבי ע"כ שכשמנגנים את הניגונים של האושפיזין, אזי מתקשרים עמם לא רק במחשבה ורגש הלב, אלא גם בענין של מעשה.
אין פלא איפוא מדוע בחר הרבי יום זה ללמד את הניגונים שלו.

ועוד עובדה השופכת אור על הקשר הפנימי שישנו בין הניגונים שלימד הרבי, ליום שמח"ת:
בי"ב תמוז תשכ"ה כשהרבי ציווה שישירו "ניעט ניעט ניקאווא" והקהל לא הכירו, התבטא הרבי: "איך קאן דאך היינט ניט זינגען, ס'איז דאך ניט שמח"ת, שמח"ת וואלט איך אויסגעלערנט דעם ניגון...".

עשרה מיני ניגונים

בספר 'הלכות חג בחג'⁴ מעיר, כי הניגונים שלימד הרבי בשמח"ת (באופן קבוע משנת תשט"ז ועד תשכ"ד), עשרה ניגונים המה, וכעין עשרת הניגונים המיוחסים לאדמו"ר הזקן, ואיתא בזהו"ק⁵ "דוד תקין עשרה מיני ניגונים".

ומעניין לציין שבשמח"ת תשכ"ה (לאחר שהרבי הפסיק באופן רשמי ללמד ניגונים), אמר הרבי: "כיוון שלימוד הניגונים **כבר נשלם**, ישירו עתה ניגון שכבר לימדו" (והרבי התחיל לנגן את הניגון "אתה בחרתנו").

חביבות מיוחדת לניגונים

כאמור היה הרבי מצוה בכל עת לשיר מניגוניו, ובמיוחד את הניגון שבאותה שנה לימד. ואף אירע לפעמים, שהרבי שר בעצמו כמה מהניגונים שלו בהתוועדות אחת, ואף כמה מהם ביחד.

לדוגמא, ביו"ד שבט תשי"ט, צוה הרבי לנגן את הניגון שלימד באותו שנה - "שאמיל" - ולאח"כ בין א' השיחות התחיל הרבי בעצמו לשיר את הניגונים "והיא שעמדה", "דרכך אלוקינו", "צמאה לך נפשי" ו"צמאה - עך טי".
ועד"כ בשמח"ת תשכ"ג - הרבי ניגן בבת אחת את: "סטאו או פטו", "כי אנו", "אנעים זמירות" ו"צמאה לך נפשי"!

התלמידים התמימים היו נוהגים הרבה פעמים, לשיר בעת חלוקת כוס של ברכה את ניגוני הרבי בזה אחר זה, והרבי היה מעודדם (פעם אירע בעת שירת "שאמיל", שהרבי עודדם, ושרו אותו מהר...)

ניגוני הרבי בר"ה

⁴ ע' 75.

⁵ ח"א כ"ג ב'.

המנהג היה, שהרבי היה מצווה לשיר כל שנה בר"ה את כל ניגוני רבותינו נשיאנו, אך תמיד היה הרבי מצווה לשיר רק עד הניגון של הרבי הריי"ץ (הבינוני).

בשנים הראשונות, אירע כמה פעמים שהרבי בקש שישירו בר"ה גם את אחד מניגוניו, והרבה פעמים היה זה את הניגון "אתה בחרתנו". בשנים שלאחרי זה, התחילו החסידים מעצמם לשיר מניגוני הרבי, ובשנים האחרונות נהיה זה כבר סדר קבוע; שעבור ניגונו של הרבי שרים "אתה בחרתנו".

בר"ה תשמ"ה, דיבר הרבי בנוגע לשירת ניגונים של רבותינו נשיאנו שבלי מילים, ושרו עבור ניגונו של הרבי את הניגון "שאמיל", ומאז אירע עוד כמה פעמים, ששרו גם את "שאמיל".

בהתוועדות של ר"ה תשל"ט התבטא הרבי במפורש בענין זה:

בהמשך צו דעם וואס מ'האט ערשט געזונגען די ניגונים פון רבותינו נשיאנו, אנהויבנדיק פון די שלש תנועות פון דעם בעש"ט, דער מגיד, און דער אלטער רבי. און די ניגונים פון דעם אלטן רבי'ן, פון מיטעלן רבי'ן, פון צ"צ, פון רבי'ן מהר"ש, פון רבי'ן נ"ע, און פון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

וכידוע דער ביאור פון כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע צו דעם ענין פון א ניגון, און נוסף אויף דערויף וואס עס שטיט אין ירושלמי אז ווען מ'זאגט איבער א מאמר איז "יהא רואה בעצמו כאילו בעל השמועה עומד לפניו", איז ווען עס רעדט זיך וועגן א ניגון, איז דאס נאכמער ווי מ'זאגט איבער א מאמר אין הלכה און אגדה וכו', וויבאלד אז דאס איז זיינער א ניגון, אדער א ניגון וועלכן ער האט מחבב געווען, ביז וואנעט אז ער האט געוואלט אז עס זאל אנגערופן ווערן על שמו.

וואס דערפאר זאל מען איצטער זינגען דעם ניגון "אתה בחרתנו"...

וכך היה בהתוועדיות שונות לאורך השנה (בד"כ בהתוועדיות הגדולות, כשמח"ת, י"ט כסלו וכדומה), שכשהרבי בקש לשיר מניגוני רבותינו נשיאנו (אבל בשונה מר"ה, שלא היו בבת אחת) היה מצווה לשיר גם את אחד מניגוניו.

המקורות לניגונים

רוב הניגונים לא היו מוכרים לחסידים לפני"ז כלל.

בכמה מהניגונים שהרבי לימד, הביא הרבי את המקור לניגון. לדוגמה, ב"אסדר לסעודתא" – מיהודים בליטא, "אנעים זמירות" – מ'פולישער חסיד', "סטאווא יא פיטו" – מ"מיהודים פשוטים", "כי אנו (הב)" – "שמעתי מחסידים".

אמנם את שמו של מחבר הניגון הזכיר הרבי רק מספר פעמים, בניגון הראשון "צמאה לך נפשי" – מאדה"ז, בשביעי – שאמיל, ובאחרון "הוא אלוקינו" – ר' יחיאל הלפרין (שבמבט לאחור יוצא שהרבי שמע זאת ממנו בעצמו, בהיותו בימים הנוראים אצל הרבי הריי"ץ ברוסטוב). ובעוד ניגון – "רחמנא דעניי", גילתה הרבנית חנה שהוא מאביה רמ"ש ינובסקי.

ומסתבר, שהניגונים שלימד הרבי הם מאלו ששמע בעצמו בצעירותו (ולדוגמה הניגון "צמאה לך נפשי", שהרבי אמר שהוא מניגוני אדה"ז, שניגון זה לא היה מוכר כלל בין החסידים. ואולי י"ל שהיתה מסורת במשפחת אב הרבי, שיחוסו מאדה"ז. ואת הניגון "רחמנא", שמן הסתם שמע מסבו. וישנם עוד כמה ניגונים שהרבי אמר ש"שמעתי מחסידים").

הקדמה כללית לניגוני הרבי

הנסתרות לה' אלוֹקינו, אבל אי אפשר להתעלם מן העובדה, שבכמה מהניגונים שהיה הרבי שר בעצמו כל השנים בקביעות, כמו "דרכך", "והיא שעמדה", "כי אנו (הא)", "צמאה – עך טי" ו"אתה בחרתנו", לא התייחס הרבי אף פעם למקורם.... (וראה להלן).

פירושים בניגונים

בשנות הכפ"ם, כתב הרה"ח ר' שמשון חאריטאנאו ז"ל לרבי, כמה ביאורים שהבין בנוגע לסדר הלימוד של כמה מהניגונים שהרבי לימד. הרבי הואיל לענות על מכתבו בזה"ל (לפי זכרון ר' שמשון):

"קראתי בהתענינות כתבו ע"ד הניגונים וסדרן. ומהנכון לשלב גם הב': דרכך, כי אנו עמך" ואכן, בהמשך למענה הנ"ל, כתב ר' שמשון עוד מכתב לרבי בנוגע לקשר שבין שני ניגונים אלו.^{7,6}

ברכות שנמשכו ע"י הניגונים

הרב זאב גרינגלאס ז"ל סיפר⁸ אודות אברך מאנ"ש שהוא הכיר, שנסחב לתוך חובות רבים. ומתך הרהור במצבו הקשה, התחיל לנגן את כל ניגוני הרבי, ובסוף אמר: "דבי תציל אותי". בסוף פסקו עליו בבית המשפט, שלא רק שהוא אינו חייב לתובעיו, אלא אדרבה, הם חייבים לו!

⁶ מתשורה של חתונת חאריטאנאו – קאגאן, ר"ח סיון תשע"א.

⁷ ויש להעיר על כמה ענינים נפלאים הקשורים זה בזה, שחוזרים על עצמם בכמעט בכל הניגונים שהרבי לימד בשמח"ת, והם: ענין התשובה והצמאון במצב של עוונות או גלות (וכן כל הניגונים הם מהתפילות (או קשור לזמן) של הימים הנוראים ושמח"ת), שענין התשובה קשור גם עם צדיקים – עבודה נעלית יותר שאף פועלת על העבודה של בעלי תשובה, שענין התשובה מודגש במיוחד בשמח"ת, וכן אודות הצמאון מהמעבר של תשרי (או יו"ט כיוה"כ או שמח"ת) לכל השנה: להלן נקודות של כל ניגון כפי שנתבאר ע"י הרבי, הקשור לתכנים הנ"ל:

דרכך – ענין תשובה (שאומרים בסליחות ויוה"כ) שנעלית יותר, ובמיוחד בשמח"ת, ראה לקמן ע' 22.
כי אנו (הא') – תנועה (הפיוט מיו"כ"פ) של צדיקים שפועלת על התנועה של בע"ת (כי אנו הב') ראה לקמן ע' 28.

צמאה – עך טי – תשובה וצמאון וטענה על היצה"ר שמפריע זאת, ראה לקמן ע' 30.

שאמיל – התשוקה והצמאון של הנשמה למצב של חירות, ראה לקמן ע' 34.

רחמנא – יהודי שהוא במצב של עניות ולב שבור, מבקש שה' יענה לו, ראה לקמן ע' 39.

אתה בחרתנו – שתי בבות הניגון של בעלי תשובה וצדיקים, התנועה של צדיקים פועלת על בעלי תשובה, ראה לקמן ע' 41.

אנעים זמירות – הצמאון שצריך להיות למעמד של יוה"כ (וכן שמח"ת), אבל ביחד עם זה צריך להיות העבודה בשמחה, ראה לקמן ע' 45.

טטאו יא פיטו – ניגון ששרים בזמן שמחה (שמח"ת) כשמתגלה שעדיין חסר בעינינו עקריים, ראה לקמן ע' 47.

כי אנו (הב') – תנועה של בעלי תשובה שהנהגתם היא בעקשנות, ראה לקמן ע' 55.

הוא אלוֹקינו – ניגון ששרו בימים הנוראים, וקשור לתקוה לגאולה העתידה, ראה לקמן ע' 57.

וכן הנקודה של **צמאה לך נפשי** (הניגון הראשון שלימד הרבי, אך לא בשמח"ת) הוא צמאון גם במצב של קודש, "הלואי קודש חזיתך", וגם מדגיש את הצמאון מהמעבר מתשרי לחשוון, ראה לקמן ע' 15.

ויש להאריך בכל זה, ואכ"מ.

⁸ נדפס ב"ליקוטי סיפורים".

הסיבה להפסקת הניגונים

בשנת תשכ"ד, לימד הרבי שלא כרגיל שני ניגונים, בשמח"ת תשכ"ה (לאחר שהרבי הפסיק באופן רשמי ללמד ניגונים) אמר הרבי: "כיוון שלימוד הניגונים כבר נשלם, ישירו עתה ניגון שכבר לימדו" (והרבי התחיל לנגן את הניגון "אתה בחרתנו"). להלן באים כמה מהסיבות לכך.

א. לא מקיימים התנאי

בשנת תשכ"ד, לאחר שהרבי לימד את הניגון (הב') "כי אנו עמך" אמר: מכיון שאין מקיימים יותר את התנאי (ילדים קטנים לוקחים ואינם מקיימים את התנאי), ממילא אני לא יודע אם בשנה הבאה יהיה משקה, וכן בנוגע לניגון. ובמילא את הניגון [של שנה הבאה] אלמד עכשיו, ובנוגע למשקה נראה. ובהמשך לכך לימד הרבי ניגון שני - "הוא אלוקינו".

ב. הסתלקות אם הרבי

בו' בתשרי של השנה הבאה, שנת תשכ"ה, כשבועיים לפני שמחת תורה נסתלקה הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה אמו של הרבי, ומאז חדל הרבי ללמד ניגונים בשמחת תורה. בספר 'אוצר מנהגי חב"ד' מובא בעניין זה; "הדבר היה אחר פטירת אמו הרבנית ע"ה בש"ק ו' תשרי תשכ"ה, אך בשעתו היה ניכר שלא זהו הטעם להפסקת המנהג, אלא העובדה שרבים מאלו שניגשו לקבלת ה"משקה" לא למדו חסידות כלל, ובקבלתם על עצמם "הוספה" לא היה בה ממש".

ג. רוב טובה אינם יכולים לקבל

...ע"ד ווי מ'פלעגט אמאל זאגען א מאמר חסידות בא יעדער התוועדות, אדער מ'פלעגט זאגען א מאמר פאר די תלמידים ביחוד חנוכה, אדער דאס וואס איך פלעג אויסלערנען א נייעם ניגון בכל שמחת תורה, און איך האב זיך געקאכט אין דעם. אבער איך בין דאך א נוגע בדבר און איך זע טאקע ניט וואס פאר א מקום לספק קען זיין אין זאגן חסידות בא יעדער התוועדות, לפועל אבער האט די בחינה געוויזען אויף ניט ממשיך זיין די ענינים. האב איך אבער געטראכט בא זיך, וויבאלד איך ווייס דאך אז דאס איז ענינים טובים פארוואס זאל מען דאס טאקע ניט וועלן.

איז אבער דא א מאדנע גמרא, די גמרא דערציילט אז עם איז געווען א צייט וואס מ'האט געדארפט אנקומען צו גשמים, איז מען געקומען צו חוני המעגל און ער האט מתפלל געווען, און עס איז געגאנגען גשמים. עס איז אבער געגאנגען צופיל גשמים, האט ער געזאגט אז אידן קענען ניט מקבל זיין "רוב טובה".

לכאורה איז ניט פארשטאנדיק דער לשון; ער האט געדארפט זאגען רוב אין אינם יכולים לקבל, אדער רוב גשמים אינם יכולים לקבל, איז אבער דער לשון "רוב טובה אינם יכולים לקבל". וואס לכאורה איז ניט דאס דער ענין, ווארום רוב גשמים קען מען ניט מקבל זיין, אבער ניט רוב טובה. דערפון איז אבער א סימן אז ביי חוני המעגל איז געווען בפשטות אז "רוב טובה" קען מען ניט מקבל זיין....

....די איינציקע הסברה אין דעם איז אז "רוב טובה אינם יכולים לקבל", עס איז מערניט א כאב לב, א צובראכענקייט פון דעם וואס עס איז נפסק געווארן די מאמרים אין יעדן פארבריינגען, ועד"ז בנוגע לחנוכה, ועד"ז בנוגע ללקו"ש, און אזוי ווי עס איז שמח"ת וועט עס קיינעם ניט שאטען...⁹

ומעניין לציין, את שאירע בי"ב תמוז תשכ"ה; שהרבי ציווה שישירו "ניעט ניעט ניקאווא" והקהל לא הכירו, והרבי התבטא: "שאלו היה היום שמח"ת הייתי מלמדו". אבל אעפ"כ לימד הרבי בפועל עוד ניגון – "האדרת והאמונה" – בליל שמח"ת תשל"ד.

⁹ קטעים משיחת יום שמח"ת תשל"ב.

צמאה לך נפשי¹⁰

ש"פ קדושים תשי"ד

**צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, בארץ צי ועיף
בלי מים, כן בקדש חזיתך לראות עוזך וכבודך**

תהלים ס"ג, ב'-ג'

דומה שהניגון "צמאה לך נפשי", הינו הניגון המפורסם והנפוץ ביותר מבין כל ניגוני הרבי. זהו ניגון המתנגן בעתות רצון גם בקרב חצרות וקהילות שונות, ובקרב יהודים רבים שאינם נמנים עם חסידי חב"ד.

אך דומה כי ניגון זה 'זכה' גם ליחס מיוחד וייחודי מצדו של הרבי מעבר להיותו הניגון הראשון שאותו בחר הרבי ללמד, היה זה גם הניגון שהרבי נהג לנגנו בעצמו בהתוועדויות רבות, כל קהל החסידים היה נעמד על רגליו כאילו לפי אות מסוכם מראש, והרבי היה מנגן לבדו את הפסוקים, ואחריו היו מנגנים כל קהל החסידים. דבר שלא זכינו שיהיה לו אח ורע בשאר הניגונים.

מעמדי הקודש הללו בהם נראה הרבי מנגן בדבקות את הניגון, יישארו לבטח חרוטים על לוח לבותיהם של כל אלו שזכו להיות עדים למחזות קודש אלה.

ניגון אחר ניגון

עובדה מעניינת היא, שההתוועדות בה בחר הרבי ללמד את הניגון הראשון הייתה התוועדות ייחודית מבחינה זו שבמרכז חמש שש השיחות הראשונות בהתוועדות, עמדו הניגונים.

ההתוועדות¹¹ הנ"ל התחילה קודם שעה שתיים, לאחר שקידש הורה הרבי לקהל לומר 'לחיים', ואמר שכל אלו שעוד לא הוזמנו לאמירת 'לחיים', שירימו את ידיהם. לאחר מכן הוסיף הרבי, כי מאחר שהתוועדות זו היא המשך "סעודת משיח" של אחרון של פסח, יש להתחיל את ההתוועדות בניגון "אני מאמין".

¹⁰ ניגון זה מופיע בתקליט 'ניח'ח' מס' 1 צד ב', וכן בהתחלת תקליט 'ניגוני חב"ד' מס' 11 - מושר ע"י הרבי עצמו.

בספר הניגונים - ניגון קפ"א - מובא על ניגון זה: "מיוחס לכ"ק אדמו"ר הזקן אבל אינו ברור אם הוא מהעשרה ניגונים הידועים שחיבר בעצמו, המנגינה המתאימה לתיבות מלאה געגועים וכיסופי הנשמה, כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש מחבב מאד את הניגון הזה, ומצוה ולעתים תכופות לשוררו בעת התוועדויותיו ביומא דפגרא, ומזמרים אותו בהתרכזות המחשבה והתעוררות הלב".
¹¹ הבא לקמן הוא ממכתב א' מאנ"ש.

לאחר שירת "אני מאמין", דיבר הרבי אודות הניגון 'נייע זשוריצי כלאפצי', הרבי הסביר שאחת הנקודות הפנימיות שבניגון היא; שגם בדרך אין צורך לדאוג, מכיוון שאת כל העניינים ישנם כבר עתה, וכאשר יגיעו לפונדק ויפרקו את החבילות ייווכחו בכך. ומוסר ההשכל מכך הוא; שכאשר הולכים לקראת משיח צדקנו, יש ללכת בשמחה, ואף כי ידע איש בנפשו מעמדו ומצבו הרוחני, ואם כן למה יש להיות בשמחה? מכל מקום יש לדעת, שכל ההמשכות נעשות כבר עתה, ולעתיד לבוא יתגלו כל העניינים שנמשכו בזמן הגלות. בסיום השיחה הורה הרבי לנגן את הניגון 'נייע זשוריצי כלאפצי'.

לאחר שיחה זו פתח הרבי בשיחה שלישית, שהייתה בעצם המשך לשיחה השנייה הנזכרת, זו גם הייתה השיחה שבאה כהקדמה לניגון הראשון שלימד הרבי. הרבי הוסיף להקשות; שלמרות הנחמה על דבר הגיענו לפונדק. עם זאת, בינתיים, בשעת ההליכה בדרך הכל הוא בהעלם, ושוב נשאלת השאלה, מצד איזה עניין תבוא השמחה. והעצה לכך היא עניין הצימאון; כאשר קיים צימאון לגילוי אלוקות, הרי צמאון זה עצמו מרווה קצת, ובמילא יש לאדם כוח לרומם את עצמו לאותה הדרגה אליה הוא כה צמא. כדוגמה לכך הביא הרבי את מה שאמר דוד המלך ע"ה "צמאה לך נפשי גו' כן בקדש חזיתך", ופירש בזה אדמו"ר הזקן בשם הבעש"ט "הלואי בקדש חזיתך". כי גם כאשר נמצאים בדרגה תחתונה ביותר, על ידי הצימאון ניתן להתרומם לדרגה העליונה אליה צמאים ומשתוקקים.

בסיום השיחה אמר הרבי כי יש ניגון של אדמו"ר הזקן על המילים "צמאה לך נפשי", וכי הוא מבקש שינגנו עתה ניגון זה. בתחילה שתק הקהל, ולאחר זמן התחיל א' לנגן ניגון על המילים צמאה לך נפשי, וכשגמר אמר לו כ"ק אד"ש שכמדומה שניגון זה אינו מאדמו"ר הזקן. לאחר מכן, התחיל ר' פרץ מוצקין ע"ה את ה"ע"ק טי דורין מארקא"¹², וכשגמרו אמר הרבי שאולי יש ניגון שלישי, וא' ניגן ניגון שלישי שבהקדמתו ישנם המילים "צמאה לך נפשי" הניגון נקרא "זא רעקאיו"¹³.

אחר שגמר אמר אד"ש שאולי ישנו ניגון רביעי, אך אף א' לא ידע. ואז הגיע הרגע, דער רבי האט זיך אנגעשפארט אויפן האנט, וכעבור כמה דקות התחיל הרבי לנגן את הניגון "צמאה לך נפשי", ואף אחד לא הכירו.

אד"ש נגנו מספר פעמים, ואמר שעתה ינגנו כולם, אבל עוד לא ידעו אותו. ואד"ש ניגן אותו עוד הפעם, ואח"כ אמר הרבי שהבחורים יעזרו, אבל גם הם לא ידעו, וא' אמר שאת המלים "כן בקודש" כן קלטו, האט אים איינער אזאג געטאן אז ער זאל שווייגן, ואמר לו אד"ש "וואס הייסט אים שווייגן איר האט וואס צו זאגן בעסער?!".

גם השיחה הרביעית נסבה על תוכנו של ניגון "אבל מה עושים כאשר גם הצימאון לא קיים"? פתח הרבי ושאל כממשיך את הניגון, ואת קו הרעיון של השיחות הקודמות. והרבי הסביר שאנו מבקשים ש"ברחמין הרבים רחם עלינו", כי הרחמנות הנצרכת היא כה גדולה, עד שהאדם עצמו איננו חש עד כמה גדולה הרחמנות עליו. וזהו, הוסיף הרבי, תוכנו הפנימי של הניגון שחסידי מנגנים זה כמה דורות "עסן עסט זיך דאווענען דאווענט זיך ניט", מרירות והתעוררות רחמים שעל ידם מרגישים את גודל הרחמנות, ומתעוררים בצימאון לאלוקות.

¹² פרט זה מפי הרה"ח בערל שי' מוצקין, שבועון כפר חב"ד גליון 873.

¹³ נדפס בספר הניגונים - ניגון קי"ג, והוא הניגון "פארט א אידעלע אין א שיפעלע".

לאחר סיום השיחה ציווה הרבי לנגן את הניגון "עסן עסט זיך" (אגב, בדרך כלל לפני אמירת מאמר היה הרבי מצווה לנגן ניגון כהכנה למאמר. בהתוועדות זו - שלא כדרכו - לאחר שיחה זו האחרונה, הוסיף הרבי ואמר, שמכיוון שזהו מנהג ישן נושן מדור דור לנגן ניגון לפני אמירת מאמר חסידות, ינגנו עתה את הניגון "עסן עסט זיך").

לאחר אמירת המאמר ואמירת עוד מספר שיחות, שוב צווה הרבי שינגנו את הניגון "צמאה לך נפשי", ומאחר שהקהל עדיין לא 'שלט' בניגון היטב, ניגן שוב הרבי בעצמו את הניגון עוד מספר פעמים. לפני שהתחיל שוב בניגון סיפר, שהרבי הריי"צ אמר פעם שהוא לא ידייק על 'זעכצנטל' אחד [חלקי שיש עשרה, 'תנועה' קטנה ביותר] ואילו עכשיו, אמר הרבי, לא אדייק גם על 'אכטל' [שמינית, 'תנועה' גדולה יותר].

המסובים נגנו כמה תנועות שלא כראוי וכ"ק אדמו"ר שליט"א תיקנם ואמר:

"הניגון כולו עד הבבא השלישית הוא בעלייה, שתי ה'תנועות' הראשונות כולל גם שתי הפעמים של "כן בקודש", הן ביטוי של צימאון ובקשה - "הלוואי בקודש חזיתך", ולכן גם ה'תנועות' הן 'חלקות', "אן א פוי און אן א קנייטש" [ללא קישוט וללא קמט] כדרכה של בקשה. אך בבבא השלישית הפירוש "כן בקודש" הוא "כן" מלשון "הן".

(נוסח אחר (או אולי סיפור אחר שאירע אז), ר' שמואל זלמנוב ע"ה ניגן באופן מסויים את המלים "כן בקדש חזיתך" עם סלסול קטן, והרבי אמר לו "א צמאון איז אן דריידלאך א צמאון איז גלייך" [צמאון הוא בלי סיבובים צמאון הוא ישר]. והרבי תיקנו, ושר בתנועה פשוטה יותר¹⁴).

כאשר אחד המסובים החל לנגן שוב את הניגון בטעויות, הרבי חיך ושוב ניגן את הניגון מספר פעמים. ולאחר מכן הוסיף הרבי: "איך האב געטרייט מיין בעסט".

ניגון כהכנה למתן תורה

בפתחה של ההתוועדות הבאה, (שהתקיימה כחודש לאחר מכן) בשבת מברכים סיוון, ציווה הרבי לנגן את ה"צמאה לך נפשי" כאשר בהמשכה של אותה התוועדות אמר הרבי (בסיום אחת השיחות):

"מאחר שההכנה הראשונה למתן תורה הייתה ספירת העומר שביטאה את התשוקה והצימאון למתן תורה, לכן ינגנו עתה ניגון הקשור עם ענין הצימאון"¹⁵.
והורה לנגן את ה"צמאה לך נפשי" שוב.

מני אז ואילך, ובייחוד בתקופה שלאחר מכן, הורה הרבי פעמים רבות במהלכן של התוועדויות הקודש, לנגן את ניגון זה.

הניגון של המעבר בין חודש תשרי לחשוון

בש"פ לך תשמ"ט אמר הרבי:

"בהמשך להאמור לעיל אודות המעבר מחודש תשרי לחודש מרחשון - מן הקצה אל הקצה - ינגנו את הניגון "צמאה לך נפשי", שמדגיש את ענין הצימאון בגלל המעבר מחודש תשרי לחודש מרחשון, שיש אומרים שניגון זה הוא של רבינו הזקן"¹⁶.

¹⁴ תשורה למשתתפי 'כינוס תורה', חוה"מ פסח תשנ"ו, צרפת.

¹⁵ תו"מ ח"ב ע' 283.

¹⁶ תו"מ התוועדויות תשמ"ט חלק א עמוד 327.

ניגנו "צמאה לך נפשי", ואחר כך צוה הרבי לנגן את "שיבנה בית המקדש".

ה"צמאה לך נפשי" של יהודי רוסיה

הרבי קישר את המילים של הניגון ליהודים שהיו נמצאים מאחורי מסך הברזל, והיה מצוה לנגנו או שהי' מנגנו בעצמו הרבה פעמים בקשר לכך.

בהתוועדות יום שמח"ת תשכ"ב, שבמהלך ההתוועדות הי' כ"ק אדמו"ר שליט"א במעמד ומצב של התגלות, התפשטות והתרחבות וכו', ובנוסף לכך, לקח הרבי הרבה משקה, דיבר הרבי אודות אחינו בני ישראל הנתונים במיצר ובשביה מאחורי מסך הברזל, ושיתהפכו אצלם כל העניינים הבלתי רצויים.

ובהמשך לזה אמר הרבי:

"מובא בחסידות פירוש הבעש"ט על הפסוק "צמאה לך נפשי וגו' כן בקודש חזיתך", "זהו שאמר דוד המלך בשם כל אחד ואחד מישראל "הלואי בקודש חזיתך" - הלואי שיהיה גודל הצמאון והתשוקה כו' כאשר נמצאים בקודש".

ועל דרך זה בנדון דידן שיהיה אצלנו גודל הצמאון והתשוקה כמו שיש אצלם בכל עת ובכל שעה"¹⁷.

כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן בעצמו את הניגון "צמאה לך נפשי", וכל הקהל ניגנו אחריו בבא אחר בבא.

ועד"ז אירע בהתוועדות י"ב תמוז תשכ"ג:

כ"ק אדמו"ר שליט"א ניגן בעצמו הניגון "צמאה לך נפשי" בבא אחר בבא ולאחרי בבא הג' הפסיק ואמר בהתרגשות רבה:

"ידועה תורת הבעש"ט כפי שנמסרה ע"י רבינו הזקן ואח"כ ע"י רבינו נשיאנו על הפסוקים "צמאה לך נפשי גו' כן בקודש חזיתך" - הלואי בקודש חזיתך.

דוד היה במדבר יהודה, "בארץ צי' ועיף בלי מים", שלכן "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי", וכמ"ש בפסוק נוסף, שהי' במעמד ומצב ש"גרשוני היום מהסתפח בנחלת הוי". ואעפ"כ התברך "כן בקודש חזיתך", "הלואי בקודש חזיתך" - הלואי שכן יהי' גם בקודש, שהרי מובטח לו ש"מן המיצר" יבוא אל המרחב האמיתי, שגם אז יהי' הענין ד"חזיתך", ע"ד שהי' מתוך עקא ודחקות "בארץ צי' ועיף" במדבר יהודה".

וכ"ק אדמו"ר שליט"א המשיך לנגן וכל הקהל מנגנים אחריו בהתעוררות גדולה. ואח"כ דיבר על גאולתם המידיית משם, וסיים שזה ע"י שמחה, והתחיל לנגן "ופרצת", ועמד ורקד על מקומו בשמחה רבה.

וכהנה אירע פעמים רבות לאורך השנים.

הרבי שר "צמאה לך נפשי"

הפעם הראשונה (ככל הנראה) שהרבי שר את "צמאה לך נפשי", בסגנון שאנו רגילים אליו, היינו שהרבי שר בבא, והחסידים מקשיבים ושרים אחריו בבא אחריו בבא, היה בהתוועדות של י"ג תמוז תשי"ט. בפעם הבאה - ביו"ד שבט תש"כ, שר הרבי בעצמו רק את הבבא הראשונה, ואחר כך המשיך הקהל את כל הניגון.

ומאז אירע כך כמה וכמה פעמים, כשבכל פעם היה זה בלתי צפוי.

¹⁷ תו"מ התוועדיות חלק ל"ב עמוד 140.

הפעם האחרונה שהרבי ניגן בעצמו את הניגון באופן זה, היתה בש"פ נשא, ט' סיון תשמ"ג.

דיוקים בניגון

ביו"ד שבט הגדול - תשל"ל, בהתוועדות המיוחדת בקשר עם סיום כתיבת ספר תורה לקבלת פני משיח צדקנו, ניגן הרבי את "צמאה לך נפשי". ובפסוק "כן בקודש", אמר הרבי "...לראות עוזי וכבודי".

בי"ג תמוז תשל"ב לאחר השיחה אודות המס"נ של היהודים שבאו מרוסיה, ולאחר שניגנו "ניעט ניעט", צוה לנגן את "סלושבא נאשא", ולאח"ז התחיל בפתאומיות לנגן את "צמאה לך נפשי" בטון גבוה מאוד. ולאחרי שסיימו את כל הניגון (ובד"כ לאחר שסיים הרבי היו ממשיכים הקהל בעצמם), התחיל הרבי שוב את הניגון מהתחלה.

בח"י אלול תשל"ז כשניגן הרבי את "צמאה לך נפשי" אמר בפסוק "כן בקודש" "...לראות נפשי וכבודי".

בפורים תשמ"ב, שר את ה"צמאה לך נפשי". ובפסוק השני אמר הרבי "...לראות נפשך וכבודך".

הרבי מכניסו לקלטת ניח"ח

כשמערכת "ניח"ח" הכינו קלטת לכבוד שנת השבעים להולדת הרבי, בחר הרבי בעצמו את הניגונים עבור התקליט. והרבי גם הסכים שיכניסו בתקליט הקלטה מיוחדת בו נשמע הרבי שר בעצמו את הניגון "צמאה לך נפשי" בהתוועדות, ויצא לאור בתקליט 'ניגוני חב"ד' מס' 11.

התעוררות לתשובה

ישנם כמה וכמה סיפורים אודות כמה מבני, שהיו רחוקים מכל קשר ליהדות, ונתעוררו בתשובה לאחר ששמעו את הרבי מנגן את הניגון "צמאה לך נפשי".

ב"התקשרות" (גליון תצ"א ע' 19 ואילך) מובא סיפור זה:

בחנוכה תשל"ד שהה הרב אברהם יצחק גליק ("השליח הנווד") בברצלונה. בשיחת טלפון שקיים עם הרב חודוקוב נתבקש לנסוע לאי 'מיוורקה' מרחק חצי שעה מברצלונה, מקום שעד אז טרם ביקר שם.

לימים סיפר בראיון להרה"ח ר' אהרון דוב שיחי' הלפרין עורך 'כפר חב"ד': (כפ"ח גליון 882 עמ' 17). ...קשה לתאר את ההצלחה השמימית המופלאה שהיתה לנו באותו חנוכה במיוורקה, ואת ההתעוררות והפירות לעתיד מאותו ביקור.

אני יכול רק לומר שבאותו ביקור חשתי והבנתי יותר מתמיד את מה שהרבי אמר לי באחת היחידויות הראשונות שלי "הרי אתה מייצר מנורות, המנורות דולקות רק כאשר מדליקים אותן, בדרך זו תלך, ובכל מקום שאתה מגיע אליו תדליק גם נשמות יהודיות".

אחת הנשמות היהודיות שהדלקנו באותו ביקור במיוורקה היה צעיר יהודי ושמו בני עשיר גדול שגר בפנטהאוז מפואר. מישהו נתן לי את השם שלו, התקשרנו אליו והוא הודיע שאינו יכול לארח אותנו בביתו, אך הוא מוכן לבוא אלינו למלון. כשהגיע למלון התחלתי לדבר עמו, ולאחר מכן השמעתי לו את הקלטת שבה נשמע הרבי כשהוא שר את הניגון "צמאה לך נפשי". כשהאיש שמע את הניגון התחיל לבכות כמו תינוק, כשנגרע אמר לי

שהוא נזכר בשנות הילדות שלו. הוא התעורר מאוד, ואמר לי, שהוא מרגיש חובה לעשות מיד משהו למען היהדות. לאחר כמה דקות של מחשבה אמר שביתו הגבוה משקיף על פני כל העיר, ומכיוון שהיום חנוכה הוא ידליק על הגג חנוכייה גדולה כדי שכל יהודי העיר יראו זאת. (זה היה הרבה זמן לפני מבצע החנוכיות הציבוריות ברחוב), הוא עשה כך, והייתה מזה התעוררות גדולה שקשה לתאר. כשעזבנו את העיר הוא כבר התחיל להתקרב ליהדות בצעדים רציניים.

אחרי חנוכה קיבל הרב גליק מכתב מיוחד מהרבי על הפעילות במיורקה, היה זה המכתב הראשון שקיבל בשפה האנגלית. המכתב פורסם לראשונה בתרגום מאנגלית ב'כפר חב"ד' שם עמ' 19:

ב"ה כ"ט בטבת ערב ראש חודש שבט תשל"ד

...לאור האמור, ראשית אני רוצה להביע בפניך את הערכתי הכנה על פעילויותיך בקשר ל"מבצע חנוכה" שלנו להאיר מספר רב ככל האפשר של יהודים באור התורה והמצוות, כפי שמסמלים נרות חנוכה אשר יש להם הדרישה המיוחדת שעליהם להיות נראים גם בחוץ. יתרה מזו, כמו במקרה של האור אשר מביא תועלת מיידית לא רק למי שמדליק אותו אלא גם לרבים אחרים באותה שעה, כך גם יהודי צריך להאיר את חייו האישיים, כמו גם את סביבתו באור התורה והמצוות.

אני מקווה ומתפלל שהתועלת שאתה הבאת לרבים, ותוצאותיה שאתה כבר ראית אותן, ימשיכו במידה גדולה, אף זאת בהתאם למסר של נרות החנוכה אשר מדליקים אותם במספרים שגדלים מיום ליום, כפי שכבר הודגש כמה פעמים בעבר...

בסיום ההתוועדות בשבת שלפני חנוכה שאל פתאום הרבי בקול "וואו איז גליק פון לונדון" [=היכן הוא גליק מלונדון] וחזר שנית על שאלתו זו, ובשלישית שאל "וואו איז היכן הוא הרב אברהם יצחק גליק". החלו לחפשו ולא נמצא, לאחר מכן נודע שכלל לא היה אמור לשהות בחצר הרבי באותה שבת, וכל העניין היה לפלא. לאחר שבת התקשר הרב חודוקוב לרב גליק וביקש למסור לו את דברי הרבי; "ידעתי שהוא לא נמצא כאן, אלא שרציתי לתת לו כוחות לבצע את מבצע חנוכה באירופה" ["איך האב געוואוסט אז ער איז ניט דא, נאר איך האב עם געוואלט געבן כוחות אנצופין די 'מבצע חנוכה' אין יוראפ"].

והיא שעמדה ¹⁸

ליל ב' דחג הפסח תשט"ו

**והיא שעמדה לאבותינו ולנו, שלא אחד בלבד
עמד עלינו לכלותנו, אלא שבכל דור ודור עומדים
עלינו לכלותנו, והקב"ה מצילנו מידם.**

נוסח הגדה של פסח

אחר ה"סדר" ירד הרבי בככל שנה לזאל להתוועדות, ובאמצע ההתוועדות שאל: ווער קען דעם ניגון "והיא שעמדה", ושרו את הניגון והיא שעמדה כפי שהעולם'שע שרים, אבל לא לניגון זה התכוון הרבי, לאחרי ששרו כל הניגון, ניגן הרבי ניגון אחר על "והיא שעמדה", אבל הקהל לא קלטו את הניגון היטב.

אח"כ שאל הרבי את ר' מרדכי טלישבסקי ע"ה, אם הוא מכיר את הניגון וענה שלא. אמר לו הרבי: "ס'איז א פיינער ניגון". והרבי שר את הניגון עוד ג', ד' פעמים, כדי שהקהל ילמד אותו.¹⁹

מען וויל מיר פארהערן אויף חזנות?!

במהלך התוועדות פורים תשט"ז, ניגנו את הניגון "קול ביער", והרבי ניגן עם הקהל. אחר כך ניגן הרבי בעצמו את הניגון "והיא שעמדה". לאחר שניגן הרבי את הניגון בעצמו כמה פעמים, והקהל לא הצטרף, הפסיק הרבי ואמר בבת שחוק "מען וויל מיר פארהערן אין חזנות? ! גייט צו טעלישעווסקי!" ומיד המשיכו הקהל את הניגון.

פעם אחת כשהקהל הגיעו לבבא השני' כשחוזרים על המילים "אלא שבכל דור ודור..." שר הרבי "שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו..."²⁰

¹⁸ ניגון זה מופיע בתקליט 'ניח"ח' מס' 8 צד ב', ובספר הניגונים - ניגון ק"צ - מובא על ניגון זה: "חרוז מסדר הגדה של פסח: ניגון המביע בתחלתו רגשי תוגה מלחץ ועוני הגלות, ובסופו צהלת שמחה ואומץ הלב בניצוח שונאי ישראל ומחרפי ה', ובטחון עוז בה' בקיום האומה הישראלית".

¹⁹ מפי הרה"ח משה טלישבסקי ז"ל.

²⁰ ניגוני התוועדות.

דרכך אלוקינו

21

שמחת תורה תשט"ז

דרכך אלוקינו להאריך אפך, לרעים ולטובים והיא תהלתך, למענך אלוקינו עשה ולא לנו, ראה עמידתנו דלים וריקים.

פיוט "שומע תפלה" בתפלת ערבית דיוה"כ

בליל שמחת תורה תשט"ז אחר חצות הלילה, לאחר ההתוועדות, עמדו לאמירת "אתה הראת", וההקפות נסתיימו בערך בשעה 4 לפנות בוקר. אחרי שסיימו את ההקפות הכריז כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכל אלו שעוד לא אמרו את פסוקי "אתה הראת" ולא קיבלו הקפה, יאמרו עוד פעם אתה הראת, ויסדרו הקפות עד שכולם יקבלו הקפה. לאחר שגמר את סעודת יו"ט - בשעה 5 בבוקר, נכנס כ"ק אד"ש לביהמ"ד, והשתתף בריקודי הבחורים. והרבי הכריז עוד פעם, שמי שלא קיבל הקפה ירים את ידו, ועוד היו. וציווה להוציא את ספרי התורה מארון הקודש, ולומר את הפסוקים אנא ה' הושיעה נא וכו'.

אחרי שהכניסו את כל ספרי התורה חזרה להיכל, עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א על איזה ארגז בשאלאש ליד הדלת, והכריז: "כנהוג בכל שנה, כל אלו שיקבלו עליהם להוסיף בכל יום שיעור בלימוד הנגלה ולימוד החסידות, יתן להם משקה - "לחיים", לחזק את הדבר". באמצע חלוקת המשקה אמר:

שמיני עצרת ושמחת תורה איז דאך דער זעלבער ענין פון ראש השנה, כאפט איצטער די צייט פון סליחות (כי זה ה' לפני אור הבוקר), **זאל מען זאגן דעם ניגון "דרכך אלוקינו להאריך אפך"**.²² הנאספים לא ידעו את הניגון, וניגן כ"ק אדמו"ר שליט"א בעצמו את הניגון, כמה פעמים, עד שלמדו אותו. ואח"כ ניגנו כל הנאספים את הניגון הרבה פעמים. אח"כ אמר: **הטעם שניגנו עתה ניגון זה, מיוסד על פתגם כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע שאמר פעם בהתוועדות שמחת תורה, ש"בשמחת תורה אין זה מזיק", ולכן כשאומרים "דרכך אלוקינו להאריך אפך" ומסיימים "ראה עמידתנו דלים וריקים", ישנה רק התועלת שבדבד; שנדע היכן אנו עומדים, "עמידתנו דלים וריקים", ובמילא הרי אנו בבחינת "כלי ריקן", ו"כלי ריקן מחזיק" הן במדת הקב"ה והן במדת בשר ודם.** והרבי סיים:

²¹ ניגון זה מופיע בתקליט 'ניח"ח מס' 1 צד א', ובספר הניגונים - ניגון קצג - מובא על ניגון זה: "חרוז מסיום הסליחות "שומע תפלה" שאומרים בתפלת ערבית של יום כיפור, ניגון מלא רגש חדוה גלוי' אחוזה בעצב ומרירות טמונה המזעזעת את כל נימי הלב. מתאים לתיבות הפיוט שבו מושר, את הבבא הראשונה כופלים הרבה פעמים, וכשמגיעים לבבא השני' המושרת עם התיבות "למענך אלוקינו עשה וכו'", מגביהים הקול ומזמרים אותה פעם אחת וחוזרים וכופלים הבבא הראשונה".

²² הר' שלמה זרחי שי' מוסיף שהרבי הסתכל בחוץ שעדיין לא האיר השחר, ואמר: "כאפט שוין די צייט פון סליחות..."

יֵצְאוּ עִתָּה בְּרִיקוּד עִם הַנִּיגוֹן "דֶּרֶךְ", וְאַחַר כֵּךְ יִלְכוּ לַנוּחַ מֵעַט וּיְתַכּוֹנוּ ל"הַקְּפוּת" שֶׁל שִׂמְחָה, וְיִמְשִׁיכוּ אֶת הַשִּׂמְחָה עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה.

ומסיים רושם היומן ביומנו:

אחרי הלילה שכולנו היינו נעורים ממש, והנה בבוקר באנו כולנו לזמן התפלה בדיוק בזמן, ובראשנו מלכנו ונשיאנו כ"ק אדמו"ר שליט"א, ולא הי' ניכר על אף אחד רשימה של עייפות. ואדרבה, כולנו היינו בצורה של געגועים ושאִיפה לקבל ולקבל עוד השפעות עד אין סוף.²³

שמחה גדולה יותר

למחרת בעת ההתנועדות לאחרי שניגנו את הניגון החדש אמר:

ויש להוסיף בזה, שלא זו בלבד שבשמחת תורה אין זה מזיק, אלא אדרבה, כיון שאין זה מזיק על כרחך צריך לומר שיש בזה תועלת, כאשר נמצאים בשמחת תורה שאז השמחה היא גדולה ביותר "ישמח ישראל בעושי"ו ו"ישמח ה' במעשיו", ובשעת השמחה מזכירים על בני ישראל ביטויים שבדרך כלל צריכים להזהר מלאומרם, כמו "להאריך אפך וכו' דלים ורקים", הרי זה הזמן הטוב ביותר להמשיך ולפעול ענינים אלה למטה.

והיינו, שכל אלה שהגיעו כבר לדרגות נעלות ישלימו את התשובה היותר נעלית הנדרשת לפי ערך הדרגה שלמעלה מסדר והשתלשלות, וגם אלה שנמצאים לעת עתה בסדר השתלשלות, הרי ישנו סדר השתלשלות ארוך שבו יכולים, ובמילא צריכים, לילך מדרגה לדרגה, כולל גם בעבודת התשובה. ובמילא אם צריכים להוסיף משהו בעבודת התשובה, "ישוב" בשעתא חדא וברגעא חדא, "וימחול לו", "שיהיה לרצון כקודם החטא".

ועוד יותר מזה, "נמשל בן מלך שהיה בשבי" ויצא לחפשי אל בית אביו המלך", שזהו תוכן הענין דשמחת תורה שלאחרי עבודת התשובה, שאז השמחה היא גדולה ביותר.²⁴

בהתנועדות מוצש"ק פ' וישב של שנת תשי"ז, התחיל כ"ק אדמו"ר לנגן את הניגון "דרכך אלקינו", וניגן עוה"פ ועוה"פ את הקטע הראשון בלבד, וחזר עליו 20 פעמים וכן ניגנו כמ"פ בטון אחר, (ניתן לשמוע זאת בטייפ ניגוני התנועדות...).

בלי המילים "לרעים"

ציין רש"ד וולף ז"ל ביומנו:

הרבי אמר אז לתינוקות של בית רבן שישירו "המלאך הגואל", ור' זלמן דוכמן שר את הניגון ולא הזכיר את המילים "מכל רע", ור' זלמן הסביר את עצמו באומרו, שאצל הרבי אין רע. אחר כך שר הרבי את הניגון "דרכך אלוקינו" ולא אמר את המילים "לרעים ולטובים". ר' זלמן דוכמן צחק, והרבי עשה בידו "נו נו", וזרק עליו "סרוועטקה" [=מפיות]²⁵ ונציי, שגם כשהיה הרבי מתחיל את הניגון בעצמו, היה הרבי נעצר הרבה פעמים לפני המילים "לרעים ולטובים".

וכן כמעט ולא היה הרבי שר את הבא השני' "למענך...".

²³ מיומנו של הרה"ח ר' יעקב יוסף ראסקין ז"ל. נדפס בשבועון כפ"ח גליון 731, תו"מ התנועדות חט"ו עמ' 114.

²⁴ יום שמחת תורה תשט"ז תו"מ התנועדות חלק ט"ו עמוד 127.

²⁵ הובא בגליון התקשרות גליון תמ"ב ע' 12.

את ניגון זה שרו אצל הרבי במיוחד במשך בחודש תשרי.
בליל יוה"כ תשכ"ה, הורה הרבי לנגן את הניגון "דרכך אלוקינו" בתפלת ערבית - שלא כרגיל - למעלה מעשר פעמים²⁶.

בפורים תשי"ט ניגן הרבי את הניגון "דרכך אלוקינו" בבא הא', ואח"כ ניגן את מנגינת בבא הב', ללא המילים.

²⁶ יומן הרב מנחם וואלף.

27 אסדר לסעודתא

ש"פ בלק תשט"ז

אסדר לסעודתא בצפרא דשבתא, ואזמין בה השתא
 עתיקא קדישא.
 נהורי' ישרי בה בקידושא רבא, ובחמרא טבא, דבי' תחדי
 נפשא.
 ישדר לן שופרי', ונחזי ביקרי', ויחזי לן סתרי', דאתאמר
 בלחישא.
 יגלה לן טעמי, דבתריסר נהמי, דאנון את בשמיל', כפילא
 וקלישא.
 צורא דלעלא, דבי' חיי כלא, ויתרבי חילא, ותסק עד
 רישא.
 חדו חצדי חקלא, בדבור ובקלא, ומלילו מלה, מתיקא
 כדובשא.
 קדם רבון עלמין, במלין סתימין, תגלון פתגמין, ותימרון
 חדושא.
 לעטר פתורא ברזא יקרא, עמיקא וטמירא, ולא מילתא
 אושא.
 ואלין מליא יהון לרקיעיא, ותמן מאן שריא, הלא ההוא
 שמשא.
 רבו יתיר יסגי לעילא מן דרגי', ויסב בת זוגי', דהות פרישא.
 פיוט לסעודת היום דש"ק

בין השיחות בהתוועדות דש"פ בלק תשט"ז, דובר אודות השקו"ט בנוגע הג' סעודות בשבת, ואיך הי' מנהג רבותינו נשיאינו, ובהמשך לכך אמר הרבי²⁸:

²⁷ ניגון זה מופיע בתקליט 'ניגוני חב"ד' מס' 11 צד א', ובספר הניגונים - ניגון קפט - מובא על ניגון זה: "אחד מהשלשה פיוטים שחיבר האריז"ל לג' סעודות שבת, אזמר בשבחין לסעודת ערבית, אסדר לסעודתא לסעודת שחרית, ובני היכלא לסעודה שלישית. האריז"ל סימן שמו בהאותיות הראשונים של החרוזים. בפיוט, אסדר לסעודתא" סימנו אני יצחק לוריא, בסידור תורה אור מאדמו"ר הזקן לא נמצא רק אלו שלש זמירות מהאריז"ל, ובשערי תפלה מהרא"ד לאוואט, רב מניקאלאיעו שנדפס עם הסידור, שער יח מביא, שכתוב בפע"ח שער השבת פרק יז, ובמשנת חסידים לאמרם בניגון כו'. אמנם כפי המקובל אצל חסידי חב"ד, וכן המנהג בבית רבי נשיאי חב"ד, שאין אומרים שום זמירות בסעודות ש"ק, רק לפרקים. ועפ"י רוב מנגנים ניגונים חסידיים המושרים בלי מלים, הניגון המובא כאן מביא שמחת הנפש ועליצות הלב, ויש בו מגוון שירי ילידי רוסיא הידועים בשם "פאנקע" (היינו ניגון שמחה המושר בהתרחבות הלב כטבע איש רוסי שהיה נק' בשם לואי "פאניע" או "פאנקע". - ספר הניגונים ח"א ע' ס).

²⁸ הבא להלן הוא מתור"מ התוועדות ח"ז ע' 96.

"בנוגע לסעודה זו, סעודת יום השבת, ישנם הזמירות שהכניס רבינו הזקן בסידורו "אסדר לסעודתא", בהגהות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע על הסידור שכבר נדפסו איתא, ש"אמר רבינו הגדול זצוקלה"ה, שמה שלא העמיד בהסדר זמירות, הוא שחשב שישירו בתוך הסעודה, ושיר למעלה מזמרה, שידברו חסידות בתוך הסעודה".

אבל עכ"פ ישנם הזמירות הכתובים בסידור. בליל שבת "אזמר בשבחיך", ביום שבת "אסדר לסעודתא" ובסעודה שלישית "בני היכלא"; על "בני היכלא" ישנו ניגון המקובל מרבינו הזקן, על "אזמר בשבחיך" ישנו ניגון מר' הלל מפאריטש, ועל "אסדר לסעודתא" ישנו ניגון שהיו מנגנים בליטא ואוקראינה. הניגון הוא "פאניע" ("פאנקע") והוא כמו "מארש"."

ואז הרבי לימד את הניגון וחזר עליו כמה פעמים. עד אז היו מנגנים ניגון זה בלי המילים הללו, והרבי לימד את הניגון על המילים של "אסדר לסעודתא".

(הרה"ח ר' שלום שיחי' פלדמן מוסיף,²⁹ שאחרי שהתחיל ללמד את הניגון הפטיר הרבי ואמר: "הרי אמרתי לכם שהניגון הזה הוא "funny", [= מצחיק]. ב'הנחה' מהשיחה - נדפס לעיל - נכתב בטעות "פאניע", היינו, סוג של ניגון רוסי. אבל וצ"ל כתוב "פאני").

באמצע הניגון סיפר הרבי:

פעם בא יהודי אל הרה"צ מווילעדניק בעל שארית ישראל, וביקש ברכה ללידת בן, ואמר לו שיפרוש משי ("זייד'נס") בחדר המטות ויוולד לו בן. כאשר היהודי הנ"ל יצא שאלו התלמידים אצל רבם, מניין המקור לכך ש"משי" הוא סגולה לבן? והשיב להם שמפורש הדבר ב"אסדר לסעודתא" - "ואלין מליא יהון לרקיעיא ותמן מאן שריא הלא הוא שמשא": "מליא" - היינו משי, וכאשר "אלין מליא יהון לרקיעיא" מלשון פרישה, שיפרשו אותם, אזי "תמן מאן שריא" מה שיימצא שם "הלא הוא שמשא", (שמש בלשון אידיש) "א זון".

כשהרבי סיים לספר הסיפור מהרה"צ מווילעדניק, הקהל פרץ בצחוק מהפשט'ל, אבל אז פניו הק' של הרבי נהיו מאוד מאוד רציניות והרבי אמר:

"קונץ" אינו בפירוש הפיסקא הנ"ל, אלא ה"קונץ" הוא שאכן נולד לו בן...

(כ"ק אדמו"ר שליט"א חזר על זה כמה פעמים באמרו):

מצד החושך כפול ומכופל - לא מבינים מה שאומרים, כל זמן שלא מסבירים בפירוש...

הברכות שנמשכו ע"י לימוד הניגון

הנסתרות להוי' אלקינו... ולמה היתה כוונת הרבי באמרו זאת אין אנו יודעים, אבל נראה הי' שהרבי מאוד רצה שיתפסו שזוהי עת רצון, ואלו הצריכים ברכות יבקשו, כפי אשר סיפר הרבי.

וישנם כמה סיפורים שאירעו באותם ימים, שבהם ניתן לכאורה לראות למה כיוון הרבי כשלימד את הניגון:

הרב בערל מוצקין מספר:

"באותה התוועדות נכחו שלושה אברכים שנוזקו לישועה בבנים, אחד מהם לקח את דברי הרבי ברצינות, בתמימות, ובאמונה פשוטה. וכשחזר לארץ הוא נסע לתל אביב, קנה

²⁹ שבועון כפר חב"ד גליון 873.

משי והניח זאת היכן שהניח. ואח"כ נולד לו בן! השניים האחרים לא נהגו כמוהו, ולמעשה רק אותו אחד נושע בזחו"ק"³⁰.

ר' נחמן שיחי' סודאק מספר:

לפני אותה שבת פ' בלק תשט"ז נכנס יהודי מבוגר אל הרבי ליחידות וביקש ברכה לזחו"ק, אמר לו הרבי לנסוע לאוהל הרבי הריי"צ ושיבקש שם את בקשתו. בהתוועדות הנ"ל נכח אותו יהודי, שביקש מהרבי ברכה לזחו"ק פנה אליו חמי, הרה"ח ר' בנציון שם טוב ע"ה, ואמר לו: דע לך שהרבי מתכוון אליך! מיד ניגש האיש ואמר לרבי "לחיים", כעבור שנה נכנס האיש שוב ליחידות כדי לבשר לרבי שנוולד לו בן. והנה מיד ברגע שנכנס לחדרו של הרבי, שואל אותו הרבי "נו, נהגת לפי העצה?..."³¹.

קשור להשלוחים לאה"ק

כשלימד הרבי את הניגון הוסיף הרבי ואמר (קטע זה לא הובא בהנחה של ההתוועדות), שאת המילים של הניגון "אסדר לסעודתא" חיבר האריז"ל. וזה יתן לשלוחים לארה"ק כוחות למילוי השליחות שם. (זה ה' לאחר האסון שאירע ל"ע בבית הספר למלאכה בכפר חב"ד, ושבת פ' בלק היתה כמה ימים לפני ששיגר הרבי את י"ב השלוחים לארץ הקודש, לחזקם ולעודדם³²).

בזמירות שבת

פעם התבטא הרבי בהתוועדות אודות הניגון:

"צי מ'זינגט נאך גענוי [כראוי] "אסדר", ווייס איך ניט, אבי גע'פועל'ט אז מ'זאגט "אסדר"..."³³

מספרים, שפעם אחת, בא' מן הסעודות למעלה בבית הרבי הריי"ץ, התחיל אחד מהמסובים לשיר ניגון חסידי אחר על הפזמון "אסדר לסעודתא", אך הרבי תיקן אותו "ניין, ניין, אסדר לסעודתא..." , והרבי התחיל את המנגינה שלימד.

³⁰ כפר חב"ד גליון 873.

³¹ כפר חב"ד גליון 910.

³² כפר חב"ד גליון 767.

³³ מפי הרה"ח גרשון מענדל שיחי' גרליק, כפר חב"ד גליון 767.

כי אנו עמ"ך (א)

ליל שמח"ת תשי"ז

כי אנו עמ"ך ואתה אלקינו, אנו בניך ואתה אבינו
אנו עבדיך ואתה אדוננו, אנו קהלך ואתה חלקנו
 פיוט בחזרת הש"ץ דיה"כ

יומן: בליל שמח"ת היה סדר ההקפות כליל א', אגב, הקהל המשתתף בהקפות של הלילה השני הוא הרבה יותר גדול מבלילה הא', עד שהסוכה [ה"שאלאש"] הרחבה היתה מלאה מפה אל פה, והרבה עוד עמדו ברחוב מפני אפס מקום. בסיומם של ההקפות בשעה 4:30, הרבה הלכו לבתיהם לאכול סעודת יו"ט, אבל בחורי הישיבה והרבה אברכים נשארו בבית"נ וחילקו את הפסוקים והקפות עוה"פ, לאלו שלא הספיקו לתת להם. ואח"כ נטלו במהירות את ידיהם וטעמו כזית חלה כדי לצאת ידי חובת אכילת סעודת יו"ט. אחרי שעה וחצי לערך מסיום ההקפות, נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לסוכה, וצוה להביא משקה. הרבי עמד על ספסל באמצע הסוכה, ואמר שיחלק משקה לכאו"א שמקבל על עצמו הוספה בלימוד החסידות, ולאילו שעוד לא התחילו, שיתחילו. ונגשו כולם בתור לקבל מידו הק' משקה.

באמצע החלוקה שאל:

"אם יש משהוא שיכול לתפוס וללמוד ניגון במהירות? - ווער קען אויך אויס לערנען א ניגון? והמשיך לשאול: וואו איז ר' יואל? ר' משה טעלישעווסקי? הם תופסים ניגון במהירות."

ולמד את הניגון "כי אנו עמ"ך ואתה אלקינו" (המהיר) מהפיוטים שאומרים ביה"כ, וחזר עליו כמה פעמים עד שכולם למדו אותו, ושוב התחיל לחלק את המשקה, כשכל הקהל מנגנים הניגון הנ"ל.

סיום חלוקת המשקה היתה בשעה 6:45 בבוקר כשכבר האיר אור יום, זמן התפלה היה בשעה 10:00.

ניגון הקשור לצא"ח

למחרת בש"ק בראשית, אסרו חג דשמע"צ ושמח"ת בהתוועדות השני', דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות (מטרת) איגוד תלמידי התמימים דישיבת תומכי תמימים דאמריקה, ואח"כ אמר:

"לנצל את הכחות הצעירים בעבודה דהפצת המעינות חוצה, תורת החסידות, הדרכות, ומנהג, נוסף על החזקת היהדות בכלל. שזה יביא תוספת כח ותוקף גם בהענינים הפרטיים שלהם, ענינים שבפנים. מנהג המדינה הוא שעוד קודם שנולד התינוק נותנים

³⁴ ניגון זה מופיע בתקליט "ניח"ח" מס' 1 צד א', ובספר הניגונים - ניגון קצ"ד - מובא על ניגון זה: "תנועות הניגון מבטאות בקשה ותחינה, דרישה ותביעה, לחשבון הנפש והתעודדות ואימוץ הרוח, בתקוה לרחמי האב - הקב"ה על בניו".

לו כבר "שם", ממנים "פרעזידענט", ו"ווייס פרעזידענט" וכו', שכל ענינים אלו הם הכנות להמעשה בפועל.

ובין כל הכנות אלו יש לבחור ניגון שיהיה הניגון של ה"איגוד", נמצאים כאן היו"ר המנהל וכו' יבחרו הם ניגון וינגנוהו".

וניגנו את הניגון החדש "כי אנו עמך ואתה אלקינו".

ההתוועדות נגמרה בערך בשעה ארבע לפנות בוקר, התפללו ערבית והרבי הבדיל, ואח"כ חילק מכוס של ברכה לכאו"א. ונגמרה החלוקה בערך בשעה חמש וחצי לפנות בוקר. ואח"כ אמר: **דער אויבערשטער זאל געבן עס גאל זיין כנוסח ווי דער רבי פלעגט זאגן, א געזונטער ווינטער און א פרייליכער יאר, און עס זאל זיין... וכ"ק אד"ש התחיל לשיר "כי אנו עמך", וכולם התחילו לשיר את הניגון. וכך ליוו את כ"ק אדמו"ר שליט"א עד חדרו, וכולם נשארו אח"כ בבית הכנסת ורקדו ושמחו עד אור היום**³⁵.

לפעמים גם בשנים שלאח"ז בההתוועדויות של שמחת בית השואבה כשהיו חוזרים על הר"ד מכינוסי צא"ח (וכן לאחר תשכ"ד, כשהרבי היה מזכיר את הכינוס של צא"ח בההתוועדות של הימים הראשונים של סוכות), היה הרבי מזכיר לשיר את "הניגון שבחר צא"ח".

מנגינה של צדיקים

כשהרבי לימד את ה"כי אנו" הב' בתשכ"ד, אמר שהמנגינה הקודמת שלימד בשנת תשי"ז, היא מנגינה של צדיקים, והמנגינה שמלמד עכשיו היא מנגינה של בעלי תשובה.

³⁵ מלוקט מיומן דחג השמע"צ שמח"ת ושבת בראשית תשי"ז, נדפס בשבועון כפי"ח גליון 42. ומרשימה קצרה שכתב הרה"ח רפאל כהן ע"ה עבור בטאון חב"ד, נדפס לאח"ז בשבועון כפי"ח גליון 260, ומתור"מ התוועדויות חלק ח"י ע' 138.

צמאה לך נפשי - עך טי³⁶

שמחת תורה תשי"ח

**צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, עך טי דורין מארקא טשטא
טי יעדעש נא יארמארקו, נייע קופליאעש נייע פראדאיעש
טאלקא ראביש סווארקו.**

[תרגום: הוי מארקו הטפש, מה אתה עושה ביריד, אין
אתה לא קונה ולא מוכר, רק עושה מחלוקת.³⁷]

ליל שמחת תורה אחרי ההתוועדות ומכירת פסוקי "אתה הראת", ההקפות והריקודים נמשכו עד השעה 3 לפנות בוקר, אח"כ היתה הפסקה לסעודת יו"ט. בשעה 4:30 יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א וחילק משקה לכל אחד ואחד שקיבל על עצמו הוספה בלימוד החסידות, ולימד את ה"צמאה" במנגינה חדשה עם מילים ברוסית "עך טי..." את המילים האלה ביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"זהו שאומרים להיצה"ר שהוא לא קונה ולא מוכר וכל כוונתו אינה אלא לעשות מחלוקת בין ישראל ואבינו שבשמים".

הניגון ה' בטעם מיוחד שאי אפשר לתאר, וכל אחד עבר לפני הרבי כבני מרון לקבל משקה, לחלק מהעוברים הוסיף הרבי מספר מילים, ולחלק לא. החלוקה לקחה לערך חצי שעה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א יצא³⁸.

יצרו הוא שתקפו

כמה חדשים לאח"ז, במוצש"ק פ' בשלח, י"א שבט תשי"ח. ביאר הרבי בארוכה את תוכן הניגון;
לאחר שניגנו את הניגון "צמאה לך נפשי גו' עך טי דורין כו'" (וגם כ"ק אדמו"ר שליט"א ניגנו בעצמו) אמר הרבי:

**בודאי יודעים כולם את פירוש התיבות (של הניגון הנ"ל) בכללות.
המדובר הוא אודות היצר הרע שלהיותו "מלך זקן וכסיל נקרא "דורין" שפירושו כסיל.
הוא נוסע אל היריד ("מארקא") כמבואר בחסידות שהעולם כולו הוא כמו "יריד" שבאים**

³⁶ ניגון זה מופיע בתקליט "ניח"ח מס' 5 צד ב', ובספר הניגונים - ניגון קצ"ו - מובא על ניגון זה: "ניגון חב"די ישן. חציו הראשון מושר עם תיבות הפסוק "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי", וחציו השני בתיבות שפת רוסית "ני טי דורען מארקו טשטא טי יעדיעש נא יארמארקו, נייע קופליאעש נייע פראדאיעש טאלקא ראביש סווארקו". ותוכן פירושן, תביעה להיצה"ר ונפש הבהמית שבאדם, שמדמים אותם לבן כפר שוטה, שנוסע לימא דשווא - "יריד", ושואלים אותו למה אתה נוסע על ה"יאמארקו", כיוון שאינך קונה ואינך מוכר רק הנך עושה מריבה. בנמשל בין ישראל להקב"ה הניגון הזה כולו אומר שירה וגעגועים".

³⁷ מבטאון חב"ד גליון ט"ז שכ"ק אדמו"ר הגיהו לפני ההדפסה.

³⁸ מיומנו של הרה"ח יצחק שי' מזברג, נדפס בשבועון כפ"ח גליון 590.

אליו לקנות סחורה על מנת להרויח, שהרי "זבון וזבין ללא ריוח תגרא איקרי" בתמי' ודוגמתו בנמשל הוא ענין ירידת הנשמה לעולם, הנשמה היא "חצובה מתחת כסא הכבוד", ויתירה מזה כדברי רבינו בתניא ש"נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש", ונשמה זו יורדת למטה ומתלבשת בנפש הבהמית ובגוף, ועוסקת בכל עניני העולם. הנה ירידה זו היא לצורך עליה, היינו שהירידה היא כדי להרויח, שלכן לא מספיק שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם", שהרי "זבון וזבין תגרא איקרי", אלא צריכה להיות עליה למקום נעלה יותר מהמקום שממנו היתה הירידה. ובאותיות פשוטות:

הנשמה מצד עצמה כפי שהיא "חצובה מתחת כסא הכבוד", היא רק "חלק אלקה ממעל" אך על ידי ירידתה למטה הנה "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה", דכיון שעל ידי זה ממלאת הנשמה את ציווי ורצון הבורא, הרי "שכר מצוה מצוה", שמתחברת ומתאחדת עם נותן התורה ומצווה המצוה "לאשתאבא בגופא דמלכא", באופן ש"ישראל וקוב"ה כולא חד".

וזהו שאמרו רז"ל "עתידין צדיקים (ויתירה מזה, כל ישראל, שהרי "עמך כולם צדיקים") שנקראין על שמו של הקב"ה". שהוא ענין התאחדות הנברא עם הבורא "אתם הדבקים בה' אלקיכם".

ונמצא, שעל ידי "תשובה ומעשים טובים בעולם הזה" מרוויחים ב"יריד" שכר וריוח יותר גדול, ריוח בלי גבול; ההתאחדות עם הקב"ה בעצמו שהוא למעלה מכל מדידות והגבלות. וכדי להשיג את הריוח מתוך נועם ועריבות, רוצה הקב"ה שענין זה לא יהיה באופן של "נהמא דכיסופא" מתנה ללא יגיעה... ובשביל זה צריך להיות מישוה שיסית ויפתה אותו שלא לעשות כן, (שהרי אם יהיה רק טוב בלבד, לא יהיה ענין של יגיעה). שזהו היצר הרע שמסית ומפתה את האדם כדי שהאדם ימצא בעצמו את הכחות שלא לציית אליו, ולמרות טענותיו של היצר הרע, יבחר בדרך הישר בלימוד התורה וקיום המצוות.

מהי כוונת היצר הרע? איתא בזה ומובא בחסידות, שהיצר הרע בעצמו רוצה שלא ישמעו אליו, כיון שהוא יודע את המטרה האמיתית שבשבילה נברא - כדי לגלות את מעלתו של יהודי, שמבלי הבט על הקשיים עושה הוא מה שהקב"ה מצווה עליו לעשות, ואז מקבל גם היצר הרע את שכרו, כיון שעל ידו נעשתה עבודתו של יהודי לא בדרך של "נהמא דכיסופא", אלא על ידי יגיעתו.

וכל זה כאשר לא שומעים אל היצר הרע, אבל מי ששומע להיצר הרע ופגם ועבר את הדרך, אזי החסרון הוא בשתיים: הוא עצמו לא קיים את הציווי "ובחרת בחיים" אלא הלך בדרך הלא נכונה, וגם היצר הרע אינו מרוצה ממנו. שהרי לא זו בלבד שלא יקבל שכר על כך שעל ידו באה טובה ליהודי, אלא הוא עוד יקבל "פסק" כמו בכל ענין שמביא תקלה בעולם, כמו שכתוב "ואת הבהמה תהרוגו", מפני שבגללה נכשל יהודי.

וזהו הטיעון עם היצר הרע, בשלמא כאשר מסית את האדם באופן שהאדם אינו שומע אליו, הרי זו חכמה גדולה. אבל כאשר עושה מלאכתו ובסופו של דבר שומע האדם אליו הרי לא זו בלבד שה"דורין מארקו" אינו מרויח מאומה, (נוסף לכך שהאדם אינו מרויח מאומה), אלא אדרבה שיקבל "פסק" על כך שעל ידו באה תקלה בעולם.

וזהו תוכן הניגון "צמאה לך נפשי.. עך טי דורין כו":

תכלית פעולתו של היצר הרע היא שהיהודי יתעורר ברגש של צמאון להקב"ה, "צמאה לך נפשי", כיון שנמצא "בארץ צי' ועיף בלי מים". וכמבואר בתניא, שזהו הטעם ש"זדונות נעשו לו כזכיות", "הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה זו" באופן ש"צמאה נפשו לה' כארץ

עיפה וצ'ל ביתר עז". ואם כן, לאחרי שיהודי הגיע כבר לדרגה ד"צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי", שוב אין ל"דורין מארקו" מה להתערב, כיון שהוא עשה כבר את שלו. ואז פעולתו אינה אלא "ראביש סווארקא", לעשות מחלוקת בין ישראל לאביהם שבשמים.

מהי הסיבה לך שהיצר הרע בכל זאת עושה כן? הרי זה ע"ד המבואר בפירוש הנוסח שאומרים ב"על חטא" - "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע". כידוע הקושיא, הרי כל החטאים הם ביצר הרע, ומהו יחודו של חטא זה? אלא שיש לפעמים שהיצר הרע עצמו אינו רוצה בכך, הוא עשה כבר את שלו, אלא שהאדם מגרה את היצר הרע רח"ל יותר ממה שהיצר הרע רוצה מצד עצמו!... וכפי שרואים, שכאשר אינו יכול לעמוד בניסיון ונכשל, ומילא את תאוותו, הנה לאחרי שמילא תאוותו יש לו רגש של הפך שביעות רצון, [כדאיתא בספרים שהמבחן לדעת אם דבר מסוים הוא ענין של מצוה או ענין של עבירה, הוא רגש האדם לאחר המעשה, שלאחרי עשיית מצוה יש לו רגש של שביעת רצון והפכו בעבירה]. כיון שאפילו היצר הרע עצמו אינו מרוצה מכך ששמעו אליו.

וזהו מה שטוענים מתוך שמחה (ניגון), שכיון שישנו כבר הענין ד"צמאה לך נפשי כמה לך בשרי", אזי צריך כבר להיות הענין ד"אתהפכא חשוכא לנהורא" כמו שכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" - "בשני יצריך", שלא זו בלבד שהיצר הרע לא יהיה "ראביש סווארקו" שלא יעשה ענינים השייכים לצד השמאלי, אלא אדרבה, שיהפוך להיות מסייע באהבת ה' שהיא היסוד לכל מצוות לא תעשה. ונמצא, שכאשר אהבת ה' היא "בשני יצריך", אזי גם היצר הרע מסייע בקיום כל תרי"ג מצוות, שבזה נכלל גם הענין ד"קדש עצמך במותר לך" - כללות העבודה ד"בכל דרכיך דעהו".

ואז זוכים שיהיה "כן בקודש חזיתך", כפירוש הבעש"ט "הלואי בקודש חזיתך": כשם ש"צמאה לך נפשי גו' בארץ צי' ועיף", הנה באותו צמאון, רצון, וכליון יעמדו, גם כאשר "בקודש חזיתך", כאשר יקויים בקרוב היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ו"מלאה הארץ דעה את הוי", שאז יעמדו בתנועה של רצוא לילך מדרגא לדרגא "מחיל אל חיל" בקדושה גופא. והיינו, לפי שבקדושה גופא ישנם דרגות שהם שלא בערך, דרוש צמאון גדול ביותר עד לאופן של יציאה מהכלים, שזהו ענין "מאדך - מאד שלך", לפי אותה שעה.

ואת רצוא זה ממשיכים אחר כך עד למטה מטה לעשות לו ית' דירה בתחתונים³⁹.

דחיית הרע ע"י תוספות קדושה

בהתוועדות של ש"פ מטו"מ תשמ"ח הוסיף הרבי ביאור בהוראה מיוחדת שלומדים מהמילים של הניגון:

"ע"פ המבואר לעיל אודות פעולתו של כאו"א מישראל בעולם, שגם דחיית הענין הבלתי רצוי נעשית ע"י גילוי הקדושה שבגשמיות העולם, הרי מובן שכן הוא, ואדרבה במכ"ש וק"ו, בנוגע להפעולה בישראל, שגם מי שמעמדו ומצבו בגלוי ובחיצוניות הוא באופן בלתי רצוי ח"ו, נעשית דחיית המצב הבלתי רצוי לא כ"כ ע"י התעסקות בהבלתי רצוי, אלא אדרבה, ע"ז שמגלים את הקדושה שבו מציאותו האמיתית.

(שהרי הענינים הבלתי רצויים אינם שייכים למציאותו האמיתית, כי אם "יצרו הוא שתקפו", ובלשון הידוע בניגון החסידים) (במחוז אוקריינא) "דורין מארקא", היצר הטפש

³⁹ תו"מ התוועדיות חלק כ"ב עמוד 41.

שכל פעולתו אינה אלא לעשות מריבה ומחלוקת כו' ("סווארקו") בין בני, ועי"ז בין ישראל להקב"ה שזהו קליפת מדין).

וכאמור, שע"י ההוספה באור נדחה החושך בדרך ממילא⁴⁰.

בסוף שיחה זו, שהייתה האחרונה בהתנוועדות, התקיימה "חלוקת המשקה" לאלו העורכים פעולות שונות בימים הקרובים. בסיום החלוקה החל הרבי שליט"א כרגיל את הניגון "היריקותי לכם ברכה", ומיד לאחר שיר זה החל הרבי שליט"א לשיר את הניגון "עך טי דורין מארקא טשטא טי יעדעש נא יארמארקו, נייע קופליאעש נייע פראדאיעש טאלקא ראביש סווארקו", כשכל הקהל מאזין בדומיה חרישית ובהתרגשות לכל הקטע שהושר על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א לבדו, ורק אחר כך הצטרף כל הקהל לשירה מתוך התלהבות מיוחדת. והרבי שליט"א הרבה לעודד ולהגביר את קצב השירה בשתי ידיו הק' הקהל הנרגש חזר שוב ושוב על קטע זה המהווה רק את חלקו השני של הניגון, ולפתע העיר הרבי שליט"א בחיוך על פניו הק', כי יש לשיר גם את הקטע הנוסף של הניגון שהוא הפסוק "צמאה לך נפשי", הקהל החל לנגן "צמאה לך נפשי" והרבי שליט"א עודד את השירה בחוזק זמן רב (אולי בהתאם לתוכן השיחה שגם דחיית הרע צ"ל ע"י תוספת אור הקדושה כו'), אחר כן התחיל הרבי שליט"א ניגון שלישי "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", ובסיום השירה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א "לחיים", ואיחל בסגנון מופלא ובאורח מיוחד אריכות ימים ושנים טובות עד לחיים ניצחיים בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקינו⁴¹.

כניגון הידוע...

במכתב מיום כ"ח טבת תשי"ח - אותו חורף בה לימד הרבי את הניגון, הוסיף הרבי בסופו: **"תקותי חזקה שיכיר שנמיכות הרוח בא פון דעם "קלוגניקען" ולא מהענין ח"ו ובמילא יש להלחם בזה בכל התוקף כיון שהוא הוא ה"דורין מארקא" שכל מטרתו לעשות סווארקא וכניגון הידוע של החסידים"**⁴².

ביו"ד שבט תשי"ט ניגן בעצמו הניגון "צמאה לך נפשי גו' עך טי דורין מארקו" בבא אחר בבא.

דבר זה אירע גם מספר פעמים במשך השנים שהרבי שר בבא אחר בבא בעצמו.

⁴⁰ סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 562 ובהערות שם.

⁴¹ מתוך "יומן שנת הקהל תשמ"ח" ע' 278.

⁴² אגרת ו'יד, אג"ק חט"ז ע' רמ. לקו"ש חכ"ב ע' 367.

שאמיל⁴³

שמחת תורה תשי"ט

אחר הקפות וסעודת יו"ט בשעה 4:30 לפנות בוקר, ירד הרבי לביהכנ"ס, הגיע למקומו, והתחיל לחלק משקה בידו הק' לכל המקבלים על עצמם הוספה בלימוד החסידות. כמו בשנים הקודמות הרבי גם לימד ניגון. לפני שהרבי התחיל ללמד את הניגון, נהי' רציני ביותר בתוך רגע ואמר: "דעם ניגון האב איך געהערט פון חסידים מיט א מעשה צו דעם", והרבי סיפר את כל הסיפור עם שאמיל, והביאור בזה בעבודה.

כשהרבי סיפר את המשל, הנה שלא דרכו כלל בעת לימוד הניגונים, בכה הרבה, וכן בשעה שלימד הרבי את הניגון, בכה, והי' זה כמו בעת מעמד ה"תקיעות" בר"ה⁴⁴.

היה מאוד קשה לתפוס את הניגון (גם בגלל הבכיות הנוראות), ובפרט לא הצליחו לקלוט את הסוף, כי הרבי שר בטון דק מאוד.

כשהרבי גמר לנגן את כל הניגון פעם אחת, קרא להר"מ טאלעשעבסקי וביקש לחזור עליו, אבל ר' משה לא הצליח לעלות לאותו טון שהרבי שר את ניגון זה, והיה בהתפעלות מהמקצועיות של הרבי בזה.

לבסוף, כשלא הצליח לשיר את הניגון באופן הנכון, עשה תנועת ביטול עם היד, והפסיק ללמד את הניגון.

כל המחזה הזה לקח כשעה וחצי עד שהרבי עלה לחדרו (כשבד"ב היה זה לוקח כארבעים דקות).

למחרת בהתוועדות, חזר על הסיפור והביאור בפירוט יותר, וכן בכה הרבי מאוד כשסיפר את סיפורו של שאמיל, והרבי גם תקן את הקהל כששוב לא ניגוהו נכון⁴⁵.

כדי לא לכפול את הדברים, מביאים אנו השיחה שנאמרה למחרת בהתוועדות של יום שמח"ת.

משל ונמשל

[למחרת צוה הרבי לנגן את הניגון שלימד בליל שמחת תורה, וקודם שניגנו אמר: **ניגון זה שמעתי לפני כמה שנים מחסידים בצירוף מעשה.**

⁴³ בספר הניגונים - ניגון ש"ב, ניגון זה מופיע בתקליט 'ניח"ח' מס' 4 צד ב', ומס' 11 צד ב'.
⁴⁴ ר' נחום קפלן מוסיף ומספר, שלמחרת בדרכו לתפילת שחרית, פגש ברבנית חנה שהכירה אותו, הרבנית חנה שאלה אותו: איזה ניגון לימד הרבי אמש? (היא אף פעם לא השתמשה בלשון "בני"), עניתי "שאמיל", והוספתי שאינני יודע את הניגון טוב, אבל הרבי בכה מאוד. היא קיבלה את זה והלכה אתי יחד עד 7701. היא פתחה את הדלת ועמדה בפתח והתחילה לחפש את הרבי, באותו עת עמד הקהל באמירת "שישו ושמו" כשהאנשים הבחינו בה הם ירדו מהבימה כדי שלא להסתיר את הרבי ממנה, היא הסתכלה לשני' על פני הרבי ויצאה...
⁴⁵ מפי ר' נחום קפלן ור' שלמה זרחי שי', ועוד כמה.

לפני מאה או מאה וחמישים שנה חיו בהרי הקווקז שבטים פראיים למחצה שהיו חפשיים כציפור דרור ולא היו עליהם את הגבלות חוקי המלוכה, ואפילו לא הגבלות של בני תרבות.

כשהתחיל ה"צאר" להתפשט ולהרחיב את תחום מלכותו, רצה לכבוש גם את הרי הקווקז, אבל לא עלה בידו, כי אף שהיו עמו חיילים רבים ואילו השבטים היו מתי מספר, וגם היו ברשותו כמובן כלי נשק טובים יותר משלהם, אף על פי כן, כיון שהיו על הרים גבוהים לא עלה בידו לכובשם. בסופו של דבר עלתה בדעתו "המצאה", הם עשו שלום עם אותם שבטים והבטיחו לראש השבטים ששמו היה "שאמיל" כמה וכמה הבטחות, ולאחר שנטלו מהם את כלי נשקם שבו את "שאמיל" ושילחוהו לגלות בעומק רוסיה.

בהיותו בגלות היה נזכר מזמן לזמן בהרים הגבוהים ששם היה בן חורין כמו נשר בשמים ולא היו עליו הגבלות בית המאסר ואפילו לא הגבלות של עיר מושב והגבלות של תרבות בכלל. וכשהיה מתעורר בגעגועים מעומק נפשו אל ההרים הגבוהים, היה מנגן את ניגון זה שתחלתו געגועים ותנועתו האחרונה תקוה.

וכאשר יהודי שמע ניגון זה תרגם אותו ב"אותיות" שלו, והשתמש בו בנוגע לענין ירידת הנשמה בגוף. שקודם ירידתה בגוף היתה הנשמה חצובה מתחת כסא הכבוד, וענין זה שהנשמה חצובה מתחת כסא הכבוד גופא הוא ירידה עבור הנשמה, שהרי בעצם היא למעלה עוד יותר שקשורה עם הקב"ה בעצמו, ומקור חוצבה הוא "על ההרים הגבוהים" - "אלו האבות", חג"ת דאצילות. ולמעלה יותר עד חג"ת שקודם הצמצום, וממילא מובן שהיתה הנשמה בת חורין לגמרי, ולא היה עליה שום מושל ושולט, אלא ש"הערימו" על הנשמה ונטלוה ממקומה, ושלחוה למטה להתלבש בגוף ונפש הבהמית.

ולכן כשהנשמה מתבוננת אודות מקור חוצבה, היא מתעוררת בצמאון גדול - "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי" דהן אמת שכוונת הירידה היא בשביל העליה הנעשית על ידי עבודתה למטה דווקא, אבל סוף סוף, בינתיים הרי זו ירידה גדולה.

וכפי ש"ידע איניש בנפשי" את מעמדו ומצבו כו', ואפילו מי שמקיים תורה ומצוות, הרי אפשר שקיים התורה ומצוות שלו הוא בדרך "מצות אנשים מלומדה", ואפילו אם יש לו אהבה ויראה אפשר שחסר לו ענין השמחה, ואפילו אם יש לו מעט שמחה, אפשר שחסר לו הענין ד"טוב לבב" - ריבוי השמחה, ואפילו מי שיש לו גם את ענין זה, הרי גם צדיק גמור עובד את ה' ביראה. ואהבה בתענוגים הוא דבר בפני עצמו "ירא ה' ואוהבו" יש מי שאוהב" כיון שהוא מוגבל בהגבלות הגוף ואינו יכול לפרוש כנפיו כ"דרך הנשר בשמים".

ועל אחת כמה וכמה מי שהוא רחוק ממדריגה זו, ואפילו כשהוא מקיים תורה ומצוות עולה לו הדבר ביגיעה רבה, ויש לו מניעות ועיכובים על כל צעד ושעל, הרי בודאי מובן גודל הצמאון והגעגועים של נשמתו למקור חוצבה. וזהו תוכן התחלת הניגון, הצמאון והגעגועים של הנשמה. ואילו הבבא האחרונה של הניגון היא התקוה והבטחון שסוף כל סוף יעלה בידו לצאת מה"בירא עמיקתא" ולהתעלות למעלה עוד יותר ממקומו הראשון, "לאשתאבא בגופא דמלכא".

דיוקים בניגון

[אחרי שניגנו את הניגון אמר הרבי:]

גם בהתחלת הניגון שתוכנו הוא ענין הגעגועים ניכרת ה"פראיות" של אדם בן חורין, כי מי שהוא בן חורין בעצם, הנה גם כאשר כולאים אותו ניכרת עליו הרגשת החירות, וכמשל בן המלך שגם בהיותו בשבי' ניכר בו שהוא בן מלך. וכן הוא בירידת הנשמה למטה, שגם

בהיותה כאן למטה ניכר בה החירות שבה, בחינת מרחב העצמי. וענין זה גופא הוא נתינת כח לעבוד עבודתו מבלי להתפעל מהמניעות והעייכובים שבעולם, ועל ידי זה תבוא תכלית העליה, העליה לעצמות ממש⁴⁶.

ולמחרת בהתוועדות של ש"פ בראשית, ניגנו את הניגון "שאמיל" כשהרבי שוב בוכה בעת שסיפר את המשל. והרבי שוב תיקן את החסידים בצורת הניגון: בניגון הקשור עם קול, הסדר הוא שהקול הולך ומתגבר. אבל בניגון הקשור עם געגועים, הדבר הוא להפך, כי ככל שנגרשים יותר הגעגועים, מתמעטת יותר התפשטות מציאותו, ולכן נעשה הניגון שקט יותר עד ל"קול דממה דקה".
ובנוגע לענינו:

ניגון הנ"ל הוא ניגון של געגועים, וכמדובר בשמחת תורה, שהחסידים פירשו את הניגון על געגועי הנשמה בגלל המיצר ממאסרה בגוף ונפש הבהמית, וכיון שכך, הרי זה באופן שהולך וניתוסף בביטול התפשטות הגוף ונפש הבהמית, ובהתגברות הגעגועים לאלקות, ובהתאם לכך צריך להיות הניגון באופן שככל שנמשך נעשה הקול שקט יותר. ואפילו מי שאינו מרגיש את הגעגועים, הרי בנוגע לניגון עכ"פ צריך לנגן באופן האמור, וע"ד מ"ש בתיא "אף שהוא כו' לא יהיה מרים קלון שיהיה נראה הקלון לעין כל, עכ"פ יהיה מראה בעצמו לעין כל רואה כו', וכמו"כ בנדו"ד, שבאיזה אופן שיהיה ההרגשה אצלו, צריך לנגן את הניגון לא כמו "כל נדרי" שבכל פעם מגביהים את הקול אלא אדרבה. וצוה כ"ק אדמו"ר שליט"א שינגנו עוד הפעם את הניגון הנ"ל באופן המתאים (ולהעיר שבאופן הזה הרבי ניגן בעת שלימדו, וניתן לשמוע את הרבי שר כך בניגוני התוועדות מס⁴⁷).

הירידה היא לצורך עלי

באותה התוועדות של שבת בראשית, הרבי גם המשיך בביאור ההוראה שלומדים מהניגון: מצד גודל הגעגועים לעלות למעלה, יכול להיות שיתבטל ממציאיותו ועבודתו שצריך לעבוד למטה בגוף, אבל בידעו שהירידה לצורך עלי ודוקא ע"י העבודה למטה יגיע לבחי' העצמות – הנה אע"פ שלא שייך לומר שענין זה מרווה אותו, כיון שאינו יודע כלל מהות הדבר, מ"מ, הרי זה פועל שלא יתבטל ממציאיותו, ויעבוד את עבודתו למטה, לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

הרבי הרבה לנגן את ניגון זה, ובמיוחד בשנים הראשונות. בשנת תשכ"ו, י"ל ניח"ח תקליט מס' 4, ושם הופיע הניגון שאמיל, מושר ע"י ר"מ טעלישעווסקי ע"ה. בהתוועדות של ש"פ בלק – באותה שנה -, פנה הרבי אל ר"מ, וביקש שינגן את הניגון. וכך גם קרה בסוף ההתוועדות של פורים שנה הבאה (תשכ"ז), (וניתן לשמוע איך הרבי מפזם את הניגון אתו ביחד) וכך שוב בש"פ בלק תשכ"ז.
ובד"כ כשהיו שרים את הניגון, היה הרבי מפזם ביחד עם הקהל.

⁴⁶ תו"מ התוועדויות חלק כ"ד עמוד 170

⁴⁷ תו"מ התוועדויות חלק כ"ד עמוד 182.

גילויים מיוחדים אודות מקור הניגון:

מיחידות הרה"ח ר' ראובן דונין, ו' טבת תשי"ט:

שאלה: כשהרבי סיפר על שאמיל כמשל על הנשמה, אם כן כשהצליחו לרמות את שאמיל נמצא שגם בנשמה יש מצב של ירידה טוטאלית?.

הרבי: הנפש האלוקית חוזרת תמיד למקורה, ובעליות יורדת שוב בשנית ובשלישית, ומתקנת. כל הסיפור של שאמיל אינו אלא בשביל משל, ונוצר כדי להוציא ממנו את הניגון והלקח בעבודת ה', והעבודה צריכה להיות כפי סוף השיר, בתקווה שנחזור. וכן הוא, שהנשמה תמיד חוזרת, וגם כאשר רחמנא ליצלן ישנה מעידה וחוטאים ח"ו, צריך להמשיך בשמחה, בגלל שכן הוא רצונו יתברך⁴⁸.

בין ההוראות של הרבי על תקליט ניח"ח מס' 4, (שבו מופיע הניגון "שאמיל") היתה ההוראה שיערכו את הניגון שוב עם כינור. וכך עשו, והופיע הניגון עוה"פ בתקליט 'ניגוני חב'ד' מס' 11 (שי"ל בשנת תשל"ב), כשבסוף הניגון מנגנים אותו רק עם כינור.

בפורים תשי"ט - אותה שנה שלימד הרבי את הניגון - ניגן אותו הרבי לבדו ג' פעמים, כשכל הקהל שרים אחרי כל פעם (ניתן לשמוע זאת בניגוני התועדות, וכן שומעים איך שהרבי שר בטון גבוה מאוד).

בשנת תש"כ שחל יום כ"ף מנ"א - (בו מתפלל הרבי לפני התיבה) בש"ק, התפלל הרבי לפני העמוד, ובתפילת שחרית בפיוט "אל אדון", ניגן הרבי מתיבת "פאר וכבוד" עד הסוף עם ניגון שאמיל⁴⁹.

סיפורו של שאמיל

בכפ"ח גליון 555, נדפס קטעים מספר היסטורי' שהגיע לידיהם לאחרונה, המתאר את הווי החיים בהרי קווקז.

מקום מרכזי בספר תופסים פרקי תולדות החיים של שאמיל עצמו וכן תולדות מלכותו וגלותו, בליווי ציורים המהווים תמונות אותנטיות מאותה תקופה שלפי החומר המצוי בספר, ניתן להרחיב דברים אחדים שנזכרו בקיצור בשיחות כ"ק אדמו"ר זי"ע, שיהיה בהם בוודאי משום חידוש. הפרטים מובאים פה בתקוה שהדברים יביא לתוספת חיות בהוראה הנצחית בעבודת ה' שהרבי למד ולימד מסיפור זה.

במאה 18 חיו בהרי קווקז שבטים רבים שהיו, רובם ככולם, קבוצות דתיות בעלות אמונות שונות, שהעדיפו להתנתק מהעולם הגדול ולחיות את אמונתם במנוחה ושלווה כרצונם. על אחד ההרים האלה עמדה גם העיר גימרי, שבה נולד שאמיל בשנת 1796 למינם.

⁴⁸ בלתי מוגה. נדפס בספר 'מקדש מלך' ח"ב ע' 418.

⁴⁹ מפי הרגש"מ גורליק.

שאמיל שהיה בטבעו בריון וגברתן, למד עד מהרה את ה"מקצוע" הזה, וכבר בגיל צעיר התפרסם שמו בין אנשי קווקז כאיש חיל מיוחד במינו. עם הזמן נתעלה ונבחר להיות המושל השליט על כל ערי הרי הקווקז, ונתפס בעיני בני השבטים גם כמנהיגם הדתי-רוחני "האימאם של ט'זג'יקיסטאן".

הצאר של רוסיה, ניקולאי, השתוקק להרחיב את מלכותו על חשבון הארצות השכנות, ביניהן מדינות הקווקז, ובשנת 1834 למנינם יצא עליהן למלחמה.

השבטים התאחדו בהנהגת שאמיל והחלו להילחם ברוסים. הם גירשו את הכובשים מעיר אחר עיר, ועמדו נגד צבאה האדיר של ממשלת רוסיה במשך 25 שנות לחימה רצופות. במהלך שנות המלחמה הצליח שאמיל לשבות אישים מקרובי משפחת הצאר.

בשנת 1859 למנינם, לאחר שעבר זמן רב, נהיה המצב של הקווקזים קשה יותר, הרוסים הצליחו כבר לכבוש שטחים נרחבים מהרי הקווקז ולשחוט רבים מאנשי השבטים. לבסוף החליט שאמיל עצמו שאין טעם להמשיך להקריב את שארית אנשיו והגיעה העת לסיים את המלחמה. הוא ירד רכוב על סוסו אל מחנה הרוסים, קפץ מהסוס ומסר את כלי חרבו לאחד החיילים הרוסיים. הוא הלך לפגוש את הצאר תחת משמר צבאי כבד, ומספרים שלכל אורך הדרך עמדו אנשים והביטו בגיבור שנכנע.

הצאר ניקולאי קיבלו כראוי ומסר לרשותו בית וספריה, אבל לאמיתו של דבר שאמיל נהפך לשבוי בידי הצאר, והקרוב הוכרע

למעשה בהפסד השבטים וכניעתם, שאמיל עצמו נהפך משליט רב כוח לשבוי, שמשאת נפשו האחת היתה לחזור ולהיות שוב שוב אדם חופשי בהרי הקווקז.

רגשות אלו ביטא שאמיל בניגון שחיבר באותם הימים. מרוב צער על גלותו נשתנה מאוד, ובעשר שנותיו האחרונות נהפך מאיש בעל מראה צעיר לאדם זקן ובא בימים. (ראה בתמונות, תמונה א' מהתקופה שלפני שביו וא' לאחר עשר שנים בשבי'. כל אחת מהן אומרת יותר מאלף מילים)

הניגון הקרוי על שמו היה מוכר בין אנשי קייב, וקרוב לוודאי שחסידי העיר היו הראשונים ששמעוהו. בשנת תשי"ט לימד הרבי את הניגון, ומעניין לציין שבשנה ההיא מלאו בדיוק 100 שנה לתקופת גלותו של שאמיל (1859 - תשי"ט).

רחמנא דעניי

שמחת תורה תש"כ

רחמנא דעני לעניי ענינא, רחמנא דעני לתבירי ליבא ענינא.

סוף סדר סליחות

בליל שמחת תורה תש"כ לפנות בוקר לאחרי סיום ההקפות וסעודת יום טוב נכנס הרבי לבית הכנסת, וחלק משקה בידו הק' לכל מי שמקבל על עצמו הוספה בלימוד החסידות, ולימד את הניגון "רחמנא דעני".

באותה שעה אמר הרבי:

"ניגון זה צריכים לנגן תחילה במתינות ואחר כך בשמחה, כי בתחילה הרי זו תנועה של תחנונים, וככל שממשיכים הולכת ומתחזקת תנועת התביעה והביטחון, וכאשר נמצאים בתנועה של "תבירי לבא", הרי בודאי ש"ענינא".

כשהרבי סיים ללמד את הניגון "רחמנא דעניי", ביקש הרבי מהחזן הרב משה טלישבסקי ז"ל שיחזור על הניגון, ור' משה חזר על הניגון בנימה שנשמעה כחזנות, והרבי הגיב: "תבירי ליבא מיט א חזנות?!"

תוכן הניגון

...הניגון "רחמנא דעני לעניי ענינא", כלומר, שהקב"ה, "אב הרחמן" ו"אב הרחמים", העונה ומטיב לעניים - אלו הנמצאים בגלות, שכן יהודי צריך להיות במעמד ומצב של גאולה אמיתית ושלימה, ובמילא רגע אחד לפני זה הרי הוא עדיין במצב של "עני", בודאי יעזור ויענה לכל אחד ואחד מכם מאתנו בתוככי כלל, ישראל ובפרט כשינגנו זאת מתוך שמחה, שעל ידי זה פועלים את הענין ד"ישמח ה' במעשיו", וכתוצאה מזה מוסיף עוד יותר ב"ענינא", במיוחד בענין הכי עיקרי, שמבקשים מהקב"ה גאולה האמיתית והשלימה, שאז "יבנה בית המקדש במהרה בימינו", ולכן יסיימו בניגון זה וכאמור מתוך שמחה וטוב לבב.⁵¹

⁵⁰ ניגון זה מופיע בתקליט 'ניח"ח' מס' 1 צד ב', ובספר הניגונים - ניגון רמו - מובא על ניגון זה: "ניגון ניקולויבי ששרים על המלים "רחמנא דעני לעניי ענינא לתבירא לבא ענינא" שאומרים בסוף סדר הסליחות בליל יוה"כ פ".

ניגון זה שרים גם בימי הסליחות ער"ה לאחרי אמירת הסליחות.

⁵¹ משיחת ח' תשרי תשמ"ו - לצבאות ה' - תו"מ התועודויות תשמ"ו חלק א' עמוד 105.

ניגון של סב הרבי

הרב יהודה לייב ראסקין סיפר:

בשמחת תורה תש"כ, אחרי שכ"ק אדמו"ר לימד את הניגון "רחמנא דעני", נכנסתי אל הרבנית הצדקנית מרת חנה, אמו של הרבי, והיא שאלה אותי איזה ניגון לימד הרבי, "רחמנא דעני" ענית, והיא ביקשה לשמוע את הניגון והשתדלתי לחזור עליו למרות שהיה ניגון חדש ועוד לא ידענו אותו היטב, אבל היא הכירה מיד את הניגון ואמרה "זהו הרי ניגון של אבי, רבי מאיר שלמה ז"ל" ⁵²...

בסיום אמירת הסליחות במוצאי שבת סליחות תש"כ, (השנה בה לימד הרבי את הניגון), הסתובב הרבי לקהל והתחיל לשיר את "רחמנא דעניי" מהבבא השני! ⁵³. וכך היו נוהגים אצל הרבי, ששרים ניגון זה כשגמרו את אמירת הסליחות, והרבי היה מעודד חזק את הניגון עד גמירא, בשנים המאוחרות יותר היה הרבי נוהג לצאת מביהכנ"ס מיד עם התחלת הניגון, ועודדו בעת יציאתו.

⁵² שבועון כפ"ח, כ"ה אב תשנ"ב.

⁵³ מיומנו של ר' צבי הירש גאנזבורג.

אתה בחרתנו

שמחת תורה תשכ"א

**אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו,
ורוממתנו מכל הלשונות וקדשתנו במצותיך,
וקרבתנו מלכנו לעבודתך, ושמך הגדול והקדוש
עלינו קראת.**

מוסף לשלשה רגלים

ליל שמח"ת⁵⁵, ההקפות החלו בשעה 2 לערך, ונסתיימו בערך בשעה 5 לפנות בוקר. אח"כ עלה כ"ק אדמו"ר שליט"א למעלה לקומה ב' לסעודת יו"ט. לאחר הסעודה, בערך בשעה 6:30 בבוקר, ירד כ"ק אדמו"ר שליט"א למטה לבית המדרש החדש שגמרו כעת לבנות, ושמקודם הי' שם סוכה ושאלאש, ונעמד על ספסל וחילק משקה לאלו שמקבלים על עצמם הוספה בלימוד החסידות, ולאילו שעוד לא למדו, ויתחילו מעתה ללמוד. מסביב לכ"ק אדמו"ר שליט"א התאסף כל הקהל, כי אף אחד לא זז משם לאחר ההקפות וחיכו לבוא כ"ק אדמו"ר שליט"א⁵⁶. אחר כך אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שיש ניגון על המלים "אתה בחרתנו מכל העמים", ויש בו 2 מנגינות; אחת הראשונה של צדיקים והולכים בדרך הישר, והמנגינה השני' של בעלי תשובה. ועל הבבא הב' שבמנגינת הבעלי תשובה, חוזרים כמה פעמים, כי בעלי תשובה נוהגים בעקשנות, וזהו גם החילוק בין חודש ניסן - עבודת הצדיקים, לחודש תשרי - עבודת התשובה. וכ"ק אדמו"ר שליט"א לימד את הניגון "אתה בחרתנו" של 2 המנגינות, צדיקים ובעלי תשובה, וניגן אותו כמה פעמים עד שהמנגנים שעמדו שם תפסו אותו לכל הפחות במקצת, ואחר כך ניגנו המנגנים וכ"ק אדמו"ר שליט"א עודדם. וזה נגמר בערך בשעה 7 בבוקר.

⁵⁴ ניגון זה מופיע בתקליט 'ניח'ח' מס' 2 צד א, ובספר הניגונים - ניגון רכס - מובא על ניגון זה: "הניגון הזה מחולק לשתי וריאציות, הראשונה מכוונת נגד צדיקים והשני' נגד בעלי תשובה. המנגינה הראשונה לכן מושרת במתינות ובפעם אחת, (כלומר לא חוזרים כמה פעמים על קטע אחד), רק כשמסיימים שרים אותה עוד פעם, לא כן המנגינה השני' שהיא מושרת בהתפרצות ובהסתערות וחוזרים על כל קטעם פעמיים".

⁵⁵ מיומן שכתב הרה"ח ר' לייב כהן, נדפס בשבועון כפ"ח גליון 543.

⁵⁶ יש לציין שבשנה זו התארגנה לראשונה קבוצה גדולה למעלה ממאה אורחים שבאו מאה"ק בצ'רט מיוחד, ובמשך החודש היו להם הרבה קירובים מיוחדים.

למחרת – בש"פ בראשית בעת ההתוועדות השני' – לאחרי שניגנו את הניגון החדש "אתה בחרתנו", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

"בניגון של בעלי תשובה חוזרים על כל תנועה ב' פעמים, כיון שעבודת בעלי התשובה היא באופן ד"כפלים לתושייה". כמאמר רז"ל (הובא באגרת התשובה) "אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים, לשנות פרק אחד ישנה ב' פרקים". ועוד זאת, שהניגון אינו מסתיים לעולם אלא נמשך עד אין סוף.

ובהקדמה:

ענין השיר והניגון בכלל, גם ניגון של צדיקים הוא בלי סוף, וכמבואר במקום אחר ששיר הוא כמו טבעת שאין לה סוף, שהרי כל נקודה שעל גבי הטבעת כשמתחילים ללכת ממנה ולסובב את כל הטבעת הרי זה דבר שאין לו סוף, אבל עדיין אין זה אין סוף אמיתי, שהרי לאמיתו של דבר נסתיים סיבוב הטבעת, אלא שלאחרי סיום הסיבוב הראשון חוזרים ומתחילים סיבוב נוסף, וכן הוא בכללות ענין השיר והניגון שאין זה אין סוף אמיתי, כי אם שלאחרי שמסיימים את הניגון חוזרים עליו עוד הפעם.

אבל בניגון של בעלי תשובה הרי כל תנועה גופא אינה מסתיימת, שכן הסיום עצמו מביא להתחלה, באופן שהמנגן אינו יכול להתנתק מהניגון.

כלומר: בניגון של צדיקים אף שחוזרים ומתחילים עוד הפעם, ובפעם השני' מנגנים בתוספת חיות ובחוזק יותר, הרי זה רק בבחינת חידוש הישנות בלבד, ולא דבר חדש. והיינו לפי שכללות עבודת הצדיקים היא בהגבלה, ולכן מסתיים הדבר, אלא שחוזרים וכופלים ענין זה גופא בתוספת חיות כו', מה שאין כן בניגון של בעלי תשובה, לא שייך ענין הסיום כלל, כך שאין כאן חזרה על ענין ישן, כי אם הליכה תמידית ללא הפסק כלל...."

הרבי דיבר בארוכה אודות החידוש שנעשה במ"ת בנוגע לקיום המצוות לגבי קיום המצוות של האבות, שבזה היה הבחירה "אתה בחרתנו מכל העמים", כי עיקר הכוונה היא לפעול זיכרון גם בהגשמי גופא. וענין זה נפעל רק לאחרי מתן תורה שאז נתגלה הענין ד"אתה בחרתנו מכל העמים", שדוקא לבני ישראל יש כח להמשיך המשכות על ידי מעשיהם בגשמיות, וכיון שהבחירה היא בגוף הגשמי דוקא, כמבואר בתניא, ולכן נתגלה ענין זה בשעת מתן תורה בחג השבועות, שענינו הוא הפעולה בגשמיות כנ"ל.

והרבי המשיך:

"והנה חג השבועות זמן מתן תורה שבו נתגלה הענין ד"אתה בחרתנו מכל העמים", הוא הזמן ששייך לעבודת הצדיקים, כידוע שחג הפסח ענינו עבודת הצדיקים, וכמו"כ חג השבועות שאינו ענין בפני עצמו אלא המשך ו"עצרת" של חג הפסח.

אמנם אף על פי שהענין ד"אתה בחרתנו מכל העמים" נתגלה בזמן ששייך לעבודת הצדיקים, הנה גם בענין זה ניכרת מעלת התשובה, והיינו שהענין ד"אתה בחרתנו" של בעלי תשובה, הוא בעומק יותר מהענין ד"אתה בחרתנו" של צדיקים, כנ"ל בארוכה.

אך מבלי הבט על כך שה"אתה בחרתנו" של בעלי תשובה הוא בעומק יותר, הנה התחלת הניגון הוא מה"אתה בחרתנו" של צדיקים דוקא.

ולכאורה אינו מובן, כיון שה"אתה בחרתנו" של בעלי תשובה הוא בעומק יותר, מדוע התחלת הניגון היא מה"אתה בחרתנו" של צדיקים דוקא?

.... אף שעיקר המעלה היא בעבודת התשובה, מכל מקום ענין זה גופא הוא על ידי הקדמת התורה – עבודת הצדיקים. כי כדי שיורגש אצלו הענין ד"רע ומר עזבך את הוי' אלקיך", ובמילא על ידי זה יתעורר בתשובה, הרי זה על ידי התורה דוקא, שהתורה מורה לו להרגיש שמצבו אינו כדבעי, ומורה לו כיצד לצאת ממצב זה. (וזהו הטעם לכך שסדר

המועדים הוא, שתחילה מגיע חג הפסח וחג השבועות - עבודת הצדיקים, ורק לאחר זה, ובמילא על ידי זה, באה השמחה דחג הסוכות - עבודת התשובה.) ועל פי זה יובן גם סדר הניגון ד"אתה בחרתנו", שתחלה בא הניגון של צדיקים ולאחרי זה הניגון של בעלי תשובה, כי התורה היא המביאה לידי מעלת התשובה. ולאחרי ג' מועדים אלו, חג הפסח, חג השבועות, וחג הסוכות, מגיע יום שמיני עצרת שבו היא ההתכללות של שני סוגי העבודה, דצדיקים ובעלי תשובה יחדיו. מחד גיסא שייכים שמיני עצרת ושמחת תורה לעבודת התשובה, שהרי הם באים בהמשך ליום הכפורים - י"ג ימים לאחרי, ולאידך גיסא הרי השמחה דשמחת תורה היא לא רק על לוחות שניות אלא גם על לוחות ראשונות, כדמוכח מהקושיא המובאת בחסידות, מדוע לא קבעו את שמחת תורה בחג השבועות שהוא הזמן דלוחות ראשונות, שמזה מובן שהשמחה דשמיני עצרת שייכת גם ללוחות אלו שענינם הוא עבודת הצדיקים. ונמצא, שבשמיני עצרת ישנה ההתכללות דב' הקים יחד, ע"ד "משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא"⁵⁷.

בהתוועדות (הב') דש"פ בראשית תשמ"א. לאחרי שהרבי נטל את ידיו הק' לסעודה, צוה לנגן את הניגון "אתה בחרתנו" ואמר:
 "אתה בחרתנו" ובמילא גם לניגון על מילים אלו, יש שייכות מיוחדת לשמחת תורה, על פי פסק אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך שבאמירת "ובנו בחרת" שענינו הוא כענין "אתה בחרתנו בברכות קריאת שמע" "יזכור מתן תורה", ובלשון הכתוב שאומרים ב"ש שזכירות" "יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב", ומזה מובן של"ובנו בחרת", וכמו כן ל"אתה בחרתנו", יש שייכות מיוחדת לשמחת תורה.
 וע"ד זה בנוגע לשייכות של "אתה בחרתנו" לענין השמחה:
 אדמו"ר הזקן מבאר בתניא במיעוט ובקיצור דברים בכמות המחזיק את המרובה באיכות, ש"ובנו בחרת מכל עם ולשון" קאי על "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", והידיעה שהקב"ה בחר בבני ישראל מכל העמים מעוררת שמחה גדולה, והעיקר כפי שמבאר שם, מביאה להוראות בעבודה בפועל⁵⁸.

ביטול גזירת מיהו יהודי

בהתוועדות יום ב' דר"ה תשל"ג אמר הרבי:

עס איז דא דער ענין הידוע (מיהו יהודי) וואס מען רעדט אלע מאל וועגן דעם, וואס ניט איצטער איז דער צייט אויף רעדן וועגן דעם, אבער עכ"פ זאלן די אלע ענינים בטל ווערן, און מען זאל דאס טאן דורך זינגען א ניגון. וואס דעריבער האט מען פריער געזונגען אתה בחרתנו, ווארום איצטער איז די צייט וואס דער אויבערשטער זאל דאס טאן בפועל, און עס זאל זיין דא למטה דער... (וכ"ק אד"ש התחיל לנגן) "אתה בחרתנו" ...⁵⁹.
 והרבי המשיך וניגן את כל הניגון. ומיד עמד מלוא קומתו ורקד על מקומו בניגון זה משך זמן רב בהתלהבות גדולה.

⁵⁷ תו"מ התוועדיות חלק כ"ט עמוד 106.

⁵⁸ שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 286.

⁵⁹ שיחות קודש תשל"ג ח"א עמוד 7.

בהתוועדות של ש"פ נח תשמ"א אמר הרבי:

"איתא בספרים שביים טוב אומרים "אתה בחרתנו" כיון שיום טוב קשור במתן תורה שאז היה "זבנו בחרת", מה שאין כן בשבת ראש חודש שאז אומרים "אתה יצרת", כיון ששבת קשורה בבריאה שהיתה קודם מתן תורה, וע"ד זה ראש חודש שגם היה קודם מתן תורה, עוד במצרים.

אמנם אף על פי שהתחלה של "אתה יצרת" שונה מהתחלת "אתה בחרתנו", הסיום בשניהם הוא בשווה. וע"ד זה בנוגע לניגון ד"אתה בחרתנו", שאפשר לשיר אותו גם עם האותיות ד"אתה יצרת", ויעשו כן כעת, ועל ידי זה יפעלו ש"אתה בחרתנו" יפעל למפרע ב"אתה יצרת".

ובקרב ממש יבואו לזמן שיקויים בו "והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'א". וכדאיתא בילקוט, שלעתיד לבוא יעלו לרגל בכל ראש חודש וכן בכל שבת בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו ממש"

וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:

"ביטו בסידור ויראו מה כתוב שם".

ניגנו את "אתה יצרת" במנגינת "אתה בחרתנו"⁶⁰.

הוראות איך לנגן 'אתה בחרתנו' בעת חזרת הש"ץ

בנוגע למנהג שנקבע לאחרונה לנגן "אתה בחרתנו" בכל יו"ט בחזרת הש"ץ יש להעיר:

(א) כאשר הקהל מנגן "אתה בחרתנו" צריך גם הש"ץ לנגן עמם, שהרי הוא צריך לחזור על כל התפלה, כולל גם את "אתה בחרתנו" כדי להוציא י"ח את הציבור.

(ב) כאשר מנגנים "אתה בחרתנו" בחזרת הש"ץ, אין לנגן את הבבא שבה חוזרים וכופלים התיבות, שהרי בתפלה בכלל אינו מן הראוי לחזור ולכפול תיבות (כי גם מספר התיבות שקבעו בתפלה הוא בדיוק). ואפילו במקום שמותר להפסיק, ועאכו"כ במקום שאסור להפסיק כבנדוד" בתפלת העמידה, ולכן יש לנגן רק את הבבא שבה אין כופלים התיבות⁶¹.

במרבית השנים זכה ניגון זה דווקא, ליחס נפלא מהרבי, ובימים מיוחדים כמו ר"ה וכיוצא בו, שמנגנים בהם את ניגוני רבותינו נשיאנו, בחר הרבי בניגון זה לנגנו בתור הניגון שלו.

ועוד מוצאים אנו בנוגע לחביבות המיוחדת שהיתה לרבי לניגון זה משאר הניגונים, שלאחר עריכת ההקפות בליל שמח"ת תשכ"ה – השמח"ת הראשון שבו לא לימד הרבי ניגון חדש, אמר הרבי:

כיון שהסדר דלימוד ניגונים נשלם כבר, ינגנו עתה ניגון שכבר לימדוהו בעבר.

והרבי התחיל לנגן את הניגון "אתה בחרתנו"⁶².

⁶⁰ שיחות קודש תשמ"א ח"א עמוד 350.

⁶¹ משיחת יום ב' דחגה"ס תשכ"ג – תו"מ חל"ה ע' 60.

⁶² תו"מ התוועדיות חמ"א ע' 99.

63 אנעים זמירות

שמחת תורה תשכ"ב

**אנעים זמירות ושירים אארוג כי אליך נפשי
תערוג נפשי חמדה בצל ידיך לדעת כל רז סודך**
פיוט מ"שיר הכבוד"

לאחר ההקפות בליל שמחת תורה תשכ"ב, בשעת חלוקת המשקה בשביל המוסיפים בלימוד דא"ח, טרם שלימד הרבי את הניגון החדש, אמר הרבי (בתרגום מההגהה באידיש):

"לניגון זה יש הקדמה וסיפור.

ההקדמה היא:

ישנם כמה ענינים שאף על פי שאדמו"ר הזקן לא הכניסם בסיודורו, מכל מקום יש להם מקום, וגם תורת החסידות גופא מבארת ענינים אלו. ע"ד אמירת "לשם יחוד" קודם כל מצוה, "אור חדש על ציון תאיר" ו"אל תירא עבדי יעקב" שאומרים במוצאי שבת, וע"ד זה גם "שיר הכבוד", שאף על פי שאדמו"ר הזקן לא הכניסו בסיודורו, מכל מקום זה ענין נעלה, וכפי ש"הלבוש" מפליג בשבח השיר.

והסיפור:

הסדר הוא שלמחרת יום כיפור שנקרא "בשם השם", מתפללים בהשכמה. ואירע בעיירה, שכאשר באו למחרת יום כיפור להתפלל, מצאו א' מחסידי פולין רוקד על יד ה"עמוד" בניגון ובתיבות של "שיר הכבוד", החסיד הנ"ל היה כל כך שקוע בזה שרקד כך כל הלילה, ושכח בכלל שצריך להפסיק את הצום.

והביאור בזה:

ביום כיפור דומים בני ישראל למלאכים וכאשר יוצאים מיום כיפור ונכנסים בחזרה לימים ומצוות דימי החול, עושה הוא זאת, ובשמחה! כיון שזהו רצון הבורא, אבל ביחד עם זה עומד בתנועה של געגועים למעמד דיום כיפור וסיומו "שמע ישראל גו' ה' אחד", במצב ד"נפשי אליך תערוג", ובמה מתבטא ענין זה - ב"לדעת כל רז סודך".

וכמו כן כאשר יוצאים משמחת תורה שאז הוא הענין ד"יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך", ונכנסים לעבודה ד"ויעקב הלך לדרכו", הרי אף על פי שכיון שכן הוא רצון העליון עושים זאת בשמחה ובטוב לבב, אבל יחד עם זאת עומדים בתנועה של געגועים "נפשי אליך תערוג", ובא לידי ביטוי ב"לדעת כל רז סודך" - ידיעת פנימיות התורה⁶⁴.

⁶³ ניגון זה מופיע בתקליט "ניח"ח מס' 3 ד א', מובא על ניגון זה: ובספר הניגונים - ניגון רכג - מובא על ניגון זה: "מנגינה מלאה רגשי געגועים המבעת כוסף וגעגועי הנשמה לדבקותה באלקים חיים, המושרת עם המלים של שיר הכבוד הנאמר בהרבה קהילות אחרי תפלת מוסף בשבת ויו"ט - "אנעים זמירות"⁶⁴

⁶⁴ תו"מ התוועדות חלק ל"ב עמוד 112.

לאחרי שלימד את הניגון, פנה הרבי לר' אברהם לידר ע"ה, שלימד מספר שעות קודם לכן - בהתוועדות של ליל שמח"ת - את הניגון "הושיעה", וצווה לנגנו, ואחרי ששר המשיך לחלק את המשקה.⁶⁵

עכ"פ שמץ מנהו...

בש"פ נח תשכ"ז דיבר הרבי באריכות על כך שצריך להמשיך את ענין השמחה של חודש תשרי על כל השנה כולה וביחד עם זה צ"ל גם געגועים לימי חודש תשרי. ובהמשך לזה אמר:

"כפי שדובר פעם באריכות אודות החסיד שבמוצאי יום הכיפורים ישב כל הלילה ושר "אנעים זמירות", שהדבר לא היה ביום הכיפורים גופא אלא במוצאי יום הכיפורים, בדוגמת העניין הנ"ל שהמשיך מיום הכיפורים למוצאי יום הכיפורים והיו לו געגועים כו'. ואף על פי שלא כל אחד ואחד מאתנו יכול להשתוות לאותו חסיד, בכ"ז הרי ליהודי יש "שמץ ממנו" מכל דבר טוב, ועד כדי כך שאפילו לגבי משה רבנו אומרים שלכל יהודי יש "שמץ ממנו", ועד שהענין בא גם בגלוי ב"לעשותו" בפועל ממש.

וע"ד זה צ"ל אצל כל אחד ואחד את הגעגועים לחודש תשרי, אבל לאיך גיסא צ"ל העבודה בשמחה כנ"ל" (חסר הסיום).

הסיפור שמאחורי הניגון

מה שלא מוכר לרוב החסידים הוא הסיפור המלא שמאחורי הניגון, ר' ראובן דונין ז"ל זכה לשמוע ב'יחידות' מהרבי את הסיפור המלא וכעבור זמן סיפר זאת לחסידים.⁶⁶

⁶⁵ מומנו של ר' מיכאל הלפרין.

⁶⁶ נדפס בספר "הטרקטוריסט של הרבי" ע' 434 ואילך.

סטאון יא פֿיטו⁶⁷

שמחת תורה תשכ"ג

(את ניגון זה שרים פעמיים, בפעם הב' שרים את הניגון עם שני שינויים)

סטאון יא פֿיטו אוו פֿיאטניצו, אוו פֿיאטניצו (סובאטו)
עמדתי לשתות ביום שישי (בפעם הב' ביום השבת)
פראפאוו יא, יא פראפאוו סוואיו טעליצו (ראבאטו)
ובשתייה הפסדתי את עגלתי⁶⁸ (בפעם הב' עבודתי)

טרעבא טרעבא זנאטי יאק גוליאטי,

יש צורך לדעת כיצד לבלות

טרעבא טרעבא זנאטי יאק ברעכאטי

ויש צורך לדעת איך לשוחח

אוי, חשבון צדק אטדאוואטי, פרעד פאנאם חזיאנאם
אטוועטשאטי

אוי חשבון צדק נצטרך לתת, ובפני הפריץ האדון להצטדק

א, מי פיעם דא פיעם דא מי גוליאעם,

הבה איפוא נשתה ונשתה, אנו גם נבלה

און מיר טרינקען יין אזוי ווי מים,

יין נשתה כמים

און מיר זאגן אלע צוזאמען לחיים, ואתה תשמע מן
השמים.

יחד נשמיע "לחיים", ואתה תשמע מך השמים.

אחרי הקפות בשעת חלוקת המשקה למוסיפים בלימוד דא"ח, לימד כ"ק אדמו"ר שליט"א את הניגון "סטאון יא פֿיטו".

הרבי שר את הניגון בטעם מיוחד שלא כדוגמתו בשאר הניגונים.⁶⁹ הניגון היה במילים רוסיות, אבל אז עוד לא באו בחורים מרוסיה, והחסידים לא תפסו את הניגון. והרבי שר את הניגון הרבה פעמים, עד שר' יואל כהן תפס את הניגון. זה היה כ"כ נחמד, נעים ונורא.⁷⁰ ואח"כ אמר:

⁶⁷ ניגון זה מופיע בתקליט 'ניח'ח' מס' 4 צד ב'. ובספר הניגונים - ניגון ר"ס - מובא על ניגון זה: הניגון מורכב ממלים בשפות שונות, ברובן אוקראינית ומשפטים בלה"ק אידיש ורוסית, התרגום הוא כפי שהוא ב'בטאון חב"ד' חוברת כ"א.

⁶⁸ כלומר שמכר את הבהמה ("טעליצו") ושכר העבודה שהרוויח ("ראבאטו") הלך עבור המשקה.

⁶⁹ אחדים זוכרים, שהרבי העמיד רגל אחת על ספסל, בידו הימנית אחז הרבי ב"גארטעל", ושר בעיניים עצומות ודביקות עילאית.

⁷⁰ מיומנו של ר' ישראל לויין.

"זהו ניגון שחסידיים שמעו באוקראינה מאנשים פשוטים, וניצלו אותו בעבודת ה' כנ"ל בנוגע לדרך הבעש"ט.

את הניגון היו שרים בזמני שמחה וכן בשמחת תורה ותוכן השיר הוא, שכאשר מגיעים כבר לשמחת תורה, לאחר כל העבודה של חודש אלול, ראש השנה וכו', מגלים לפתע שישנו חסרון בכמה ענינים, ואפילו בענינים עיקריים, וכתוצאה מזה זקוקים ל"יין המשכר".

כלומר:

"יין המשמח" הוא ההתבוננות בגדולת הוי', אבל כאשר הוא רואה שלא הועיל אזי הוא מוכרח להגיע ל"יין המשכר", כדי 'לשכר' את הגוף ונפש הבהמית, ולצאת ממדידות והגבלות. שזה לא בא מצד ההתבוננות בגדולת הוי', אלא מצד ההכרה ב"מיצר" שבו הוא נמצא, מיצר החטאים. או זה שאינו נמצא במרחב העצמות ששם נשמתו מושרשת, שמצד זה התשובה שלו היא באופן ד"יין המשכר", ללא מדידות והגבלות. ועל זה בא הביאור בניגון "טרעבא זנאטי", צריכים לדעת ש"יאק גולאטי", כיצד צריך לקחת את היין המשכר, וכיצד יש לנצל את היין המשכר שיבוא לידי פועל. וזהו "יאק ברעכאטי", כיצד לדבר, היינו איך להביא את האותיות לידי פועל. וזהו נקודת הביאור של הניגון ובאריכות ידובר בזה מחור"⁷¹.

בעת ההתוועדות של יום שמח"ת, ביאר הרבי את הניגון בארוכה במשך כמה שיחות (עם הפסקות של שיחות בענינים אחרים), כשבין השיחות צוה כמה פעמים לנגן את הניגון. לאחר השיחה השלישית צוה הרבי לנגן הניגון החדש "סטאוּוּ יא פֿיטוּ" (שלימד אותן בלילה הקודם באשמורת הבוקר), ואח"כ אמר:

(לתועלת הקוראים הובא פה (מפני אריכות הדיבורים) קטעים מהשיחות שבהם נתבאר והובאו פה (לפעמים שלא ע"פ הסדר) המילים של הניגון עם המילים שנתבאר בקטע (הבא).

דובר אתמול שניגון זה ניגנו חסידיים באוקרינה בזמני שמחה כמו בשמע"צ ושמח"ת על יסוד מה ששמעו מאיכרים רוסיים פשוטים שניגנו בשפתם ע"ד שתיית יי"ש. ובהקדם שלילת טעות העולם שענין השמחה אינו כשמחתם של אינם יהודים ח"ו שמתקבצים בשביל לשתות ושותים עוד כוס וכו' עד שבאים לידי שמחה של הוללות, אלא באופן שעי"ז ניתוסף בשליחותו של הקב"ה בעלמא דין שבשביל זה ירדה נשמתו למטה.

ובנוגע לעניננו:

ידוע פתגם אדמו"ר האמצעי "עס איז שוין סיף אין אלול און איר האט נאך קיין פיאווקעס ניט צוגעשטעלט" [=הרי זה כבר בעיצומו של חודש אלול ועדיין לא העמדתם את ה"עלוקות"].

ועד"ז כאשר נמצאים לאחר חודש אלול, ר"ה, עשי"ת, יוהכ"פ, ד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות, חג הסוכות, שמחת בית השואבה ושמע"צ, נמצאים כבר מ'איז שוין אריינגעפאלן" בשמח"ת, אזי "כאפט מען זיך..."

הרבי הפסיק ואמר שכיון שנמצאים בשמח"ת אפשר לדבר בסגנון כזה, כידוע הפתגם "שמח"ת שאט דאס ניט".

⁷¹ תו"מ התוועדיות חל"ה ע' 145

...שישנם כמה וכמה ענינים שלא נגע כו', ועד לענינים של תשובה על חטא ופגם שהיו צריכים לפעול עוד בחודש אלול, ועכ"פ בר"ה עשי"ת ויוהכ"פ, ועכ"פ בחג הסוכות שגם בו ישנו ענין התשובה, וכבר עברו כל הזמנים הנ"ל. אך כיון שיודעים שעדיין ישנם עוד ארבעים ושמונה שעות שבהם יכולים לפעול ולהשלים ע"י קו השמחה את כל הענינים שהיו צריכים לפעול ע"י קו המרירות, "אזי מייקרים כל רגע ורגע" ומנצלים אותו כדי לתקן ולהשלים ע"י השמחה, ובפרט בשמח"ת, את כל מה שהיו צריכים לפעול ע"י שמחה.

וכיון שעומדים כבר לאחרי עשי"ת וחג הסוכות, ומכין את עצמו לסדר העבודה ד"זיעקב הלך לדרכו" - לעסוק בעניני העולם, לכן בא "הסבר" בסגנון שמעורבים בו תיבות משבעים לשון דאומות העולם, מלשון הקודש וכן מלשון אידיש, שהוא הממוצע בין לשון הקודש לשבעים לשון (ע"ד לשון תרגום שנמצא ממנו גם בתושב"כ כמו "יגר שהדוּתא"), ועאכו"כ בנ"ך ובתושב"ע"פ. ועל ידו מעלים את השבעים לשון, שזהו הטעם שהבעש"ט ה' אומר את תורותיו לפני החבריא קדישא בלשון אידיש, הגם שהבינו לשון הקודש והי' מתאים יותר שיאמר את תורותיו בלשון הקודש, כדי להעלות את השבעים לשון ולעשות לו ית' דירה בתחתונים".

*סטאוּ יא פֿיטו
עמדתִי לשתות*

ענין השמחה קשור עם שתיית יין, כמארז"ל "אין שמחה אלא ביין", וע"פ דברי רבינו הזקן בשו"ע שלו הרי זה "מצות עשה מן התורה" גם בזמן הזה, ועאכו"כ בחג הסוכות שבו נזכר ענין השמחה ג' פעמים, ועאכו"כ בשמח"ת, כמנהג ישראל שבשמח"ת השמחה גדולה ביותר.

אמנם שתיית היין והשמחה היא באופן כפי שמסביר לעומדים מסביבו שאין זה משחרר אותו מעשיית חשבון צדק, קבלת עול מלכות שמים, וכו', אלא אדרבה, ע"י השמחה הרי הוא מתקן ומשלים את כל החסרונות והפגמים שהיו בעבודתו עד עתה.

יין המשמח... ענינו בעבודה ההתבוננות כידוע שיין ענינו בינה, שעל ידה יוצא ה"סוד", שהו"ע האהבה המסותרת, מן ההעלם אל הגילוי. שעי"ז תהי' הנהגתו ע"פ התומ"צ כדבעי, כמבואר בתניא בענין פעולת האהבה המסותרת ש"נכלל בה גם דו"ר בנוגע לכללות העבודה דקיום התומ"צ".

אמנם במה דברים אמורים במי שהלך בדרך ישר כל ימיו, שזהו"ע עבודת הצדיקים שזמנה בשנה הוא בחודש ניסן. משא"כ בחודש תשרי שבא לאחרי חודש אלול שענינו עבודת התשובה - החל מענין התשובה כפשוטה להיותו מושקע בעניני העולם כו', ועד לענין התשובה כפי שהוא בדקות, שזהו מש"כ "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה". כיון שעדיין אינו נמצא ב"מרחב י"ה", אזי סדר העבודה אינו ע"י "יין המשמח" כי אם ע"י "יין המשכר" דוקא.

פעולת יין המשכר היא שמבלבל את דעת האדם. וענינו בעבודה, שכאשר דעת האדם היא באופן של פיזור הנפש בריבוי המחשבות כו' בעניני העולם, שעוסק ומונח בהם עד כדי כך שאפילו בשעת התפלה חושב ומהרהר אודות עניני העולם, ועאכו"כ שמיד לאחרי התפלה מוליכה מחשבתו אותו לעסוק ולהיות מונח בצרכיו.

...הנה כדי לפעול עליו שיצא מדעתו ומחשבתו שהי' קשור בה יש צורך בהתבוננות (לא איך ש"קרבת אלקים לי טוב", שעי"ז מתגלה ה"סוד" של האהבה ויראה שהו"ע י"ן המשמח", כי אם ע"י ההתבוננות) איך ש"רע ומר עזבך את הוי", ובפרט כאשר חטא ופגם ועבר את הדרך כפשוטו, שהתבוננות זו מביאה אותו לידי מרידות עצומה, עד שמחליט בתוקף שמכאן ולהבא אין לו שייכות לענינים אלו...

ומובן שהתבוננות זו אינה יכולה להיות לאחרי שאכל ושתה וקרא את העיתון... אלא שבהביטו על השעון נזכר שצריך לחשוב אודות עשיית חשבון כו', שאז יכולים כבר לשער מה יהיו התוצאות של ההתבוננות...

התבוננות זו צריכה להיות באופן של "יין המשכר", היינו שהמרידות על מעמדו ומצבו היא באופן של יציאה ממצאיותו, כך שכאשר מסתכלים עליו רואים אותו כאילו הוא שיכור.

ואז פועל "יין המשכר" את התועלת הרצוי' שאצל מישהו אחר נעשית ע"י "יין המשמח". היינו שגם אצלו יוכל להיות הענין ד"יין המשמח" שהו"ע התגלות האהבה, ואדרבה, פעולת יין המשכר היא ביתר שאת וביתר עוז, שהרי עד עתה הי' "בארץ צי' ועיף", ב"מיצר" דג' קליפות הטמאות שזהו הקצה הכי תחתון, ומשם מגיע לקצה הכי עליון "מרחב י"ה..."

אוו פיאטניצו, אוו פיאטניצו (סובאטו)

ביום שישי (בפעם הב' ביום השבת)

...כללות עבודת האדם היא לא רק בימות החול משא"כ בשבתות וימים טובים שגם הם נקראים בכתוב בשם "שבתו", כי אם שכללות עבודת האדם נחלקת לב' אופנים. א) העבודה דימות החול שנקראים בכללות "ערב שבת", שהיא בעניני חול. ב) העבודה בשבת וכן ביו"ט שהיא בעניני קדושה.

ונקודת הענין, שגם בעניני קדושה תורה ומצוותי' צריך להיות ענין של עבודה דוקא, והיינו שכללות עבודתו של יהודי לשמש את קונו צריכה להיות באופן של עבודת עבד דוקא, שזהו ענינם של בני"ע עליהם נאמר "עבדי הם", הן בימות החול, והן בשבתות וימים טובים.

ובפרטיות יותר:

כללות העבודה דקים המצוות צריכה להיות מצד קבלת עול, ובלשון חז"ל, "קבלו מלכותי ואח"כ אגזור עליכם גזירות", היינו שהיסוד לקיום המצוות הו"ע קבלת עול מלכות שמים, וגם קיום המצוות עצמם הוא מפני היותם גזירת המלך "גזירה גזרת"י... ומזה מובן גם בנוגע לעניני המצוות השייכים לשבת שבו נאמר "וקראת לשבת עונג" שצריכים לקיימם לא בגלל התענוג שבהם אלא בגלל שזהו ציווי של הקב"ה, היינו באופן של עבודת עבד דוקא...

...אמנם העבודה דשבת היא באופן נעלה יותר, כיון שבשבת נעשית העלי', שזהו"ע ד"ויכולו השמים והארץ גו" למעלה מהעולם...ומובן שכאשר נעשית עליית העולמות בשבת, אזי גם נפש הבהמית מצד עצמה אפילו ללא עבודה היא באופן נעלה יותר מכמו שהיא בימות החול...וכיון שכן, הרי העבודה דשבת היא באופן אחר לגמרי באין ערוך לגבי אופן העבודה דימות החול, אלא שאעפ"כ גם בשבת הרי זה ענין של "עבודה", וענין העבודה קשור עם יגיעה באופן של עבודת עבד דוקא...

... ועפ"ז מובן גם בנוגע לענין ד"יין המשכר" שבעבודה כנ"ל, שבזה גופא ישנו החילוק בין ימות החול לשבת ויו"ט. דכשם שהעבודה דשבת אינה דומה לעבודה דימות החול, ערב שבת, כמו כן אינו דומה הענין ד"יין המשכר" כמו שהוא ביחס לעבודה דשבת, לכמו שהוא ביחס לעבודה דימות החול.

וענין זה מודגש בניגון הנ"ל, שבפעם הראשונה מנגנים אודות השתי' ביום ששי ("פיאטניצו"), ערב שבת שבו נכללים כל ימי החול כנ"ל.

ובפעם השני' מנגנים אודות השתי' ביום השבת ("סובאטו"), כיון שהם ב' סוגים שחלוקים זמ"ז.

וזוהי גם הסיבה לכך שבפעם השני' שמנגנים אודות השתי' ביום השבת מדובר, אודות מלאכה ועבודה, "ראבאטו" סתם (דלא כבפעם הראשונה שמנגנים אודות השתי' ביום ששי שמדובר אודות בהמה ("טעליצו")), שבזה נרמז ענין העבודה דשבת שלמעלה מהעבודה דימות החול, בבירור נפש הבהמית, הגוף וחלקו בעולם.

*פראפאזו יא, יא פראפאזו סוואיו טעליצו (ראבאטו)
ובשתייה הפסדתי את עגלתי⁷² (בפעם הב', עבודתי)*

וכללות הניגון נחלק לב' חלקים, פעמים בשייכות לעבודתו בנוגע לגופו ונפשו הבהמית, ופעמים בשייכות לעבודתו בנוגע לחלקו בעולם.

(א) בפעם הראשונה "טעליצו" שפירושו בהמה, עגל, הקאי על נפש הבהמית והגוף.
(ב) ובפעם השני' "ראבטו", שפירושו מלאכה ועבודה, דקאי על כללות עבודתו בחלקו בעולם בל"ט המלאכות דעובדין דחול, שעז"נ "וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה", היינו להמשיך שם הוי' ע"י שם אלקים בכל מעשיו למטה מעשרה טפחים, כדי לעשות מהדברים הגשמיים דירה לו ית' בתחתונים, ובכל ענינים אלו פועל בעצמו עכשיו לצאת מכל המדידות וההגבלות להשקות ולשכר "פארטרינקען און פארשיכור'ן", את חיותו וחלקו בעולם בעניני התומ"צ כו'.

*טרעבא טרעבא זנאטי יאק גוליאטי
יש צורך לדעת כיצד לבלות
טרעבא טרעבא זנאטי יאק ברעכאטי
ויש צורך לדעת איך לשוחח*

... וזהו שאומרים בהניגון "טרעבא זנאטי יאק גוליאטי, טרעבא זנאטי יאק ברעכאטי". שפירושו יש לדעת איך לשמוח ולשתות, ויש לדעת איך לדבר. יש לדעת איך לשמוח ולשתות שה"יין המשכר" הי' באופן שיביא את התועלת הרצוי' של התגלות האהבה כו'.

ויש לדעת איך לדבר שהתעוררות האהבה שבאה לידי גילוי באותיות התפלה - דיבור, צריכה לבוא ב"כלים", והיינו שמאותיות התפלה יומשך באותיות התורה, ועד למעשה המצוות. מתוך כוונה להוסיף נח"ר ותענוג לפניו ית'...

⁷² כלומר שמכר את הבהמה ("טעליצו") ושכר העבודה שהרוויח ("ראבאטו") הלך עבור המשקה.

אוי, חשובן צדק אטדאוואטי, פרעד פאנאם חזיאנאם אטוועטשאטי
אוי חשובן צדק נצטרך לתת, ובפני הפריץ האדון להצטדק

תוכן הניגון הוא - שפירת הנפש על זה שהזניח ("ער האט פארלאזט") את כל האפשרויות שהיו לו עד עתה, עד שנשארו לו שעות ספורות אלו, ובמילא חושב כיצד צריכה להיות ההתוועדות והשתי' שלו באופן שעי"ז יוכל לתקן ולהשלים כל מה שהחסיר, והעיקר שצועק בקול גדול "אוי חשובן צדק".

א, מי פיעם דא פיעם דא מי גוליאעם,
 הבה איפוא נשתה ונשתה, אנו גם נבלה
און מיר טרינקען יין אזוי ווי מים,
 יין נשתה כמים
און מיר זאגן אלע צוזאמען לחיים,
 יחד נשמיע "לחיים"

בהמשך למדובר לעיל, אודות הניגון שניגנו חסידים באוקרינה שתוכנו שצריכים לדעת כיצד לוקחים משקה (בשמחת תורה כמובן, מה שאין כן באסרו חג הרי זה דבר המופרך, כידוע שלקחת משקה היא רק בזמנים מיוחדים ובמדידות והגבלות, באופן שיביא תועלת הרצוי' בעבודת ה') יש להוסיף ולבאר תוכן התיבות "און מיר טרינקען יין אזוי ווי מים":

ויש לבאר ענין זה על יסוד המבואר במאמר של אדמו"ר הזקן ההבדל שבין יין למים בקשר ובשייכות לחג הסוכות, שנוסף לכך שהיו מנסכים יין על גבי המזבח כמו בכל השנה, היו מוסיפים במשך שבעת ימי חג הסוכות ומנסכים על גבי המזבח גם מים. ושניהם, ניסוך היין וניסוך המים קשורים ושייכים זה לזה, שהרי ניסוך המים נרמז בהפרשה שבה נאמר ניסוך היין, ונעשה ביחד עם ניסוך היין...

...ובענין זה יש הוראה ולימוד מניסוך היין וניסוך המים בנוגע ל"יין" שמורה על עניני העבודה שיש בהם טעם, שלכן יש לשכל געשמאק בהם; שצריך להיות בכל יום ויום ענין של ניסוך על המזבח, לתנו לקב"ה כפי שהיה בקרבנות ציבור שבהם השתתפו כל בני ישראל, היינו שיהיה ניכר ונרגש אצלו שכח השכל (שבו הוא הטעם והגעשמאק, ענין היין) שייך לקב"ה שהחזיר בו נשמתו כו'. וטעם הדבר, כי כאשר יהודי זוכר את שייכותו לקב"ה, למזבח ולבית המקדש כפי שבא לידי ביטוי בניסוך ע"ג המזבח, אזי יוכל לעמוד במלחמת היצר בעבודתו במשך כל היום.

ובנוגע ל"מים" שמורה על עניני העבודה שאין בהם טעם וגעשמאק שזהו ענין החוקים, צריך להיות ענין של ניסוך ע"ג המזבח, לא בכל יום, כי אם מזמן לזמן. כי כאשר עושה דבר ללא גשמאק וחוזר ועושהו כמה וכמה פעמים, אזי יכול להיות שעשיית הדבר תהיה אצלו באופן של "מצוות אנשים מלומדה", ולא כמו שמקיימים מצוה שצוה הקב"ה. ולכן צריך להיות מזמן לזמן ניסוך המים ע"ג המזבח, כדי להזכיר ליהודי שגם הענינים שעושה ללא געשמאק, הם ענינים של מצוה שעל ידי זה נעשית ההתקשרות עם הקב"ה, וכיון שכן, צריך לעשותם מתוך התלהבות ללא נפקא מינא אם הדבר מובן בשכלו אם לאו, ואין זה פלא שאין הדבר מובן בשכלו, שהרי שכלו של הקב"ה הוא באין ערוך לגמרי משכל האדם, ולכן כאשר יש צורך בענין של מסירות נפש אזי מוסר את נפשו.

וניסוך המים נעשה ביחד עם ניסוך היין, שבזה מרומז שגם ענין היין צריך להיות כמו ענין המים, כפי שמנגנים "און מיר טרינקען יין אווי ווי מים", [=אנו שותים יין כמים], שגם עניני העבודה שיש בהם טעם וגעשמאק - יין, צריכים להעשות לא מצד השכל והטעם אלא כמו חוקים שאין בהם טעם וגעשמאק - מים. וכאשר העבודה נעשית באופן כזה שגם היין הוא כמים, אזי נשלמת כוונת שליחות הנשמה, ומצד זה נעשית שמחה גדולה ביותר, שזהו ענין שמחת בית השואבה הקשורה עם ניסוך המים דווקא, כמו שכתוב "ושאבתם מים בששון", וכמאמר חז"ל "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

ואתה תשמע מן השמים

וסיום הניגון הוא בבקשה "ואתה תשמע מן השמים", כיון שתכלית כל עניני העבודה בב' אופנים הנ"ל הוא להיות לו ית' דירה בתחתונים עי"ז ש"אוצרך הטוב לנו תפתח", שיומשך למטה בעוה"ז הגשמי שאין תחתון למטה ממנו, וממנו יעשו דירה לו ית'. ועל ידי זה נעשה ענין השמחה למעלה "ישמח ישראל במעשיו", ואז ממלא הקב"ה משאלות לבם של כל בני ישראל לטובה, שיצליחו בכל הענינים הקשורים עם יין ומים, וכן בכל שאר העניינים שהיו באופן ד"בכל דרכיך דעהו", בידעו שבכל מקום שהולך הרי זה בהשגחה פרטית כדי למלא שליחותו של הקב"ה שנותן לו את הכחות הדרושים לעשותה מתוך שמחה וטוב לבב⁷³.

במהלך השיחות הורה הרבי לנגן את הניגון כמה פעמים. באמצע השיחה בה ביאר הרבי את הניגון צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן עוה"פ את הניגון הנ"ל, וניגן הרבי בעצמו ובמילים "חשבון צדק" אמר הרבי⁷⁴: "...געוואלד חשבון צדק..." והפסיק ואמר לעומדים סביבו "וואס קוקסטו אויף מיר?! דאס מיינט מען מיר והצביע על עצמו), און דיר בהצביעו על ר' יואל שי' כהן, וחיפש מבין הקהל את הר' א"י שמטוב והצביע עליו און דיר". והוסיף שאין זה ענין של צחות באמרו: "אז עס וואלט געווען א געלעכטער וואלט געווען גאנץ גוט". בסוף ההתוועדות שוב צוה לנגנו.

לנו יש ואנו נשתה

בעיצומה של התוועדות ליל שמחת תורה תשכ"ו, פנה הרבי לחסיד ר' יצחק דובאוו מלונדון והורה לו לשיר ניגון, הרב דובאוו ניגן ניגון ברוסית שתוכנו "לכם יש כסף שתו, לי אין כסף ולא אשתה". הרבי הגיב על כך "מיר האבן און מיר וועלן טרינקען", לנו יש ואנו נשתה. והמשיך "פאלגט איהם ניט מ'דארף טרינקען". בהמשך לזה הורה הרבי לנגן את הניגון "סטאוויא פייטו" ואחר כך אמר, "יחיד ורבים הלכה כרבים, דיבור אינו מבטל דיבור רק מעשה מבטל דיבור", וציווה לקחת 'משקה'⁷⁵.

⁷³ תו"מ התוועדיות חל"ה ע' 160 ואילך.

⁷⁴ פרט זה מר' שלמה שי' זרחי.

⁷⁵ מיומנו של הר"ח ר' נתן שי' וולף.

כשר' שמואל זלמנוב נכנס להשמייע לרבי את התקליט החדש של ניח"ח - מס' 4 - בה שר ר' שמשון חאריטאנאו ז"ל את הניגון "סטאוויא פיטו", התבטא הרבי שהוא נהנה מאוד מהאופן שבו שר החסיד הנ"ל את הניגון.

כִּי אֲנִי עֹמֵךְ (ב')

שמחת תורה תשכ"ד (ניגון א')

כי אנו עמך ואתה אלקינו, אנו בניך ואתה אבינו.
אנו עבדיך ואתה אדוננו, אנו קהלך ואתה חלקנו.
פיוט מחזרת הש"ץ דיהו"כ

ליל שמחת תורה⁷⁷, התוועדות החלה בשעה 8:35, ונגמרה בשעה 12:40 כעבור שעה ירד הרבי למטה ל"אתה הראת". בשעה 3:55 לפנות בוקר נגמרו הקפות והרבי עלה לחדרו ואח"כ עלה לסעודה.

בשעה 5:10 לפנות בוקר ירד הרבי ל"זאל" לחלוקת משקה וללימוד ניגון חדש. הרבי התחיל לדבר בנוגע למשקה שרק אלו שיקיימו את התנאי יבואו לקבל, ובאמצע החלוקה הראה בידו הק' לאלו שקיבלו כבר, שימשיכו ללכת. ואז התחיל ללמד את הניגון "כי אנו עמך", ואמר שהמנגינה הקודמת שלימד בשנת תשי"ז, הוא ניגון של צדיקים, והמנגינה שמלמד עכשיו היא מנגינה של בעלי תשובה.

וסיפר ששמע את הניגון הזה מאחד מהחסידים הזקנים שניגן את המנגינה הזאת בעת אמרו "כי אנו עמך" בתפלת יום הכיפורים, ובסיום צום יום הכיפורים יצא בריקוד נלהב בזמרו את הניגון הזה, בחזרו עוד פעם ועוד פעם על אותן המלים.

וביאר הרבי, שהמנגינה הזאת היא מנגינת "תשובה", ולכן אין לה סיום (במובן המוסיקאלי המקובל), והיא נתונה לחזרה עוד ועוד. וזהו אמיתת ענין התשובה, שלא להיות מרוצה אף פעם ולא להיות שבע רצון, אלא לשאוף ליותר ויותר עומק. והרבי שר כמה פעמים את הניגון "כי אנו עמך" והמשיך לחלק משקה.

בעת ההתוועדות של יום שמח"ת הרבי צוה לנגן את "הניגונים החדשים", וכששרו "כי אנו עמך" אמר הרבי:

"כפי שכבר דובר בעת חלוקת המשקה, זהו ניגון של בעלי תשובה, ולכן המהלך שלו הוא בעקשנות, הוא מתעקש ואינו מתחשב מה אומרים למעלה, הוא יודע שלא יתכן אחרת, הוא יודע ומתעקש שמוכרח להיות "אנו עמך ואתה אלוקינו, אנו בניך ואתה אבינו". ולא אכפת לו מה היה עד עתה, אדרבה הוא צ"ל "מרוצה וחביב" יותר מאשר קודם החטא, כמו שכתב הרמב"ם. וכאן לא אכפת לו מפרטי התארים "מרוצה וחביב" וכו', אלא כמשל הבורח מן דבר המזיק שלא אכפת לו כלל מכל הפרטים שבדרך, העיקר לברוח מן הרע כו'.

⁷⁶ ניגון זה מופיע בתקליט 'ניח'ח' מס' 5 צד ב', ובספר הניגונים - ניגון רמ"ז - "מנגינה (או מדויק יותר תנועה) בעלת בבא אחת שאיננה מסתיימת, אלא שרים וחוזרים ושרים, המושרת על המלים של תפלת כי אנו עמך שאומרים ביוה"כ" לפני אמירת הוידוי של הש"ץ."

⁷⁷ היומנים בב' הניגונים דלקמן ("כי אנו עמך" ו"הוא אלוקינו") הם מיומנם של הת' שלום דובער וולף, ומרשימה של א' התמימים.

כי אנו עמך (ב')

והוא יודע רק דבר אחד, שמוכרח להיות "אנו עמך ואתה אלוקינו כו" וצריך להיות "ישראל ומלכא בלחודוהי"⁷⁸.

למחרת בשבת בראשית לאחרי ההתוועדות שארכה שמונה שעות (!) והסתיימה בשעה 2 לפנות בוקר, הרבי בירך ברכת המזון והבדיל, אחרי ה"הבדלה", התחיל הרבי לחלק כוס של ברכה. במשך החלוקה עודד הרבי בידיו חזק וציווה לנגן ואף ניגן לבד. לפני סוף החלוקה שר הרבי את השיר החדש "כי אנו עמך" והחבר'ה עשו ש.... והרבי אמר בקול רם ובתרעומת "ווער איז דער חכם וואט שרייט ש..." והתחיל שוב לשיר וכשראה הרבי שאין הקהל שר, עשה בידו הק' תנועת ביטול והפסיק לחלק. התיישב, ואמר ברכה אחרונה.

⁷⁸ תו"מ התוועדיות חל"ח ע' 123.

הוא אלקינו

שמחת תורה תשכ"ד (ניגון ב')

**"הוא אלקינו הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו
הוא יושיענו ויגאלנו שנית בקרוב וישמיענו ברחמי
לעיני כל חי לאמר הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית
להיות לכם לאלקים"
נוסח קדושת "כתר" דשויו"ט**

לאחרי שלימד את הניגון "כי אנו עמך" (הניגון הקודם), שר הרבי כמה פעמים את הניגון והמשיך לחלק משקה. הדחיפות היו אימויות. בשעה 5:30 אמר הרבי "נאך 15 מינוט שפעטער דארף איך גייען דאוונען", אחר כך אמר "נאך פינף", "נאך 3", "נאך 2", והרבי נשאר עוד כמה דקות אח"ז.

בין הדקות האלו אמר הרבי (הלשון אינו מדויק כ"כ):

מכּוּיִן שאינן מקיימים יותר את התנאי (ילדים קטנים לוקחים ואינם מקיימים את התנאי), ממילא אני לא יודע אם בשנה הבאה יהיה משקה, וכן בנוגע לניגון. ובמילא את הניגון [של שנה הבאה] אלמד עכשיו, ובנוגע למשקה נראה.

קודם שהתחיל הרבי ללמד את הניגון השני אמר:

"דאס דארף האבן א חזן, איך בין ניט קיין חזן". וביקש סידור לקרות בו, והרבי התחיל ללמד את הניגון "הוא אלקינו" אבל רק שר את המנגינה עם המילים הראשונות ואת השאר שר בלי המילים.

ואמר, ש"את הניגון הזה שרו ברוסטוב ובליובאוויטש לפני הרבי הרש"ב ונדמה שגם לפני הרבי הריי"צ בראש השנה בתפלת כתר". הרבי התחיל לשיר את הניגון עוד כמה פעמים, ועודד בידו.

כשהרבי סיים ללמד את הניגון "הוא אלוקינו", הוא פנה אל הרב ראובן דוניץ ע"ה שנכח בהתוועדות, וביקש ממנו שינגן את הניגון. ר' ראובן אמר לרבי שהוא עוד לא קלט היטב את המנגינה, אך הרבי השיב לו: בניגון הזה לא כל כך חשובה המנגינה אלא המילים המבטאות באופן מוחשי את הביטחון שלנו בגאולה.

בשעה 5:55 לפנות בוקר עלה הרבי לחדרו, ואח"כ הלך לביתו.

בשעה שלימד הרבי את הניגון "הוא אלוקינו" נשאר רק מספר קטן של אנשים אשר רובם בחורים (כי לאחר שהרבי גמר למד את הניגון הלכו רוב האנשים לביתם).⁸⁰ למחרת בבוקר היה מספר מצומצם של אנשים במניין במוסף, ובתפלת כתר שרו את הניגון החדש, והרבי התחיל את הניגון "הוא אלקינו" בעצמו ובצעקה.

⁷⁹ ניגון זה מופיע בתקליט 'ניח"ח' מס' 5 צד א', בספר הניגונים - ניגון רכ"ב - "מנגינה עליזה ומבעת תקוה לגאולה השלימה בקרוב, המושרת עם המלים הוא אלקינו הוא אבינו שבקדושת כתר בתפלת מוסף דשבת".

⁸⁰ פרט זה מר' שלמה שי' זרחי.

הוא אלוקיננו

הרבי ירד מסעודת יום טוב למנחה ב4:50 בערך, וציווה לנגן את הניגון החדש "הוא אלקינו".

בשש בערב הרבי ירד להתוועדות של יום שמח"ת, ונטל ידיו 4 פעמים על כל יד. הרבי צווה לנגן את הניגונים החדשים. וניגנו את מנגינת "הוא אלוקיננו" (ללא המילים) ואחר כך אמר הרבי:

"העיקר כאן אינו הניגון אלא המילים, ויש להתאים ולשלב את הניגון במילים ולהדגיש את המילים "שנית בקרוב הן גאלתי אתכם אחרית כבראשית". את הניגון שר יחיאל החזן (ר' יחיאל הלפערין) ב'כתר' לפני הרבי הרש"ב נ"ע ולפני הרבי הרי"צ נ"ע"⁸¹.

והרבי אמר לר' שמואל זלמנוב, שהיות והוא חזן, שיכניס את הניגון לאותיות, הרב זלמנוב התחיל והרבי צחק על הצורה שניגן. הר' זלמנוב ניסה כמה פעמים והרבי צחק. ואז התחיל הרבי לשיר, ור' שמואל שר בלחש עם הרבי, והרבי אמר לו, שאם ה' מחבר הניגון - ר' יחיאל - שומע שמתחילים את הניגון בלחש, היה צועק "געוואלד!".

בכתר דמוסף שבת בראשית, וגם בעת ההתוועדות, התחיל הרבי את הניגון "הוא אלקינו"⁸².

"שנית בקרוב..."

ר' יהודה לייב שפירא מספר, שלכתחילה כשהרבי לימד את הניגון, בהגיעו למילה "שנית", שר הרבי "איי איי איי.. שנית בקרוב", בתחילה חשבו שהרבי היה מסופק איך לנגנו ולכן שר כך, אבל למחרת, כשר' שמואל זלמנוב שר את המילה שנית עם המנגינה, הפסיק אותו הרבי ואמר שהעיקר כאן הוא המילים ולא השיר.

ולהעיר, שכשהרבי התפלל כש"ץ בש"ק, כשניגן בקדושת כתר "הוא אלקינו", הרבי לא ניגן את התנועה "איי איי..." שלפני המילה "שנית", אלא ניגנו אותה מילת "שנית", ולפעמים דילגו על תנועה זו לגמרי.

שירת "הוא אלוקיננו" במוסף

לכתחילה היו שרים את ה"הוא אלוקיננו" בחזרת הש"ץ של מוסף, במנגינה שלימד הרבי כשאמר "כתר", רק כשהניף הרבי את ידו הק' על הסטענדער שלש פעמים; בתחילת כתר, ושוב באמירת קדוש, ושוב בברוך. זה היווה סימן לשיר את ה"הוא אלוקיננו". כשהרבי היה מתפלל בתור ש"ץ, היה הרבי תמיד שר את "הוא אלוקיננו", אך מובן שאף אחד לא השתתף בשירה, כולם רצו לשמוע את הניגון מפי הרבי.

בסעודת ליל א' דחג השבועות תש"ל בביתו של אדמו"ר הרי"צ, שאל ר' זלמן יפה את הרבי: למה לא שרים כאן "הוא אלוקיננו"?

השיב לו הרבי: לא ראיתי אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר שינהגו כן.

שאל ר' זלמן יפה: אבל בליובאוויטש שרו?

השיב לו הרבי: (כשהוא מראה לעבר הרב אליהו סימפסאן) יש כאן אחד שהיה בליובאוויטש.

הרב סימפסון הגיב שאכן בליובאוויטש לא שרו.

⁸¹ מיומנו של הרה"ח ר' נתן שי' וולף.

⁸² מלוקט מיומנו של שלום דובער (ברק'ה) וולף ע"ה, מרשימת א' התמימים, ומהיכל הנגינה ע' רפ"א.

ר' זלמן יפה: זה היה פעם בליובאוויטש, אולם כיום העולם הוא 'מודרני', ודרושים ניגונים שמחים. והפלא הוא שבכל העולם למדו לנגן מכאן, וכאן אין שרים!
 הרבי: לא ראיתי כאמור שישירו זאת אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, אולם כאשר הייתי בפעם הראשונה בברלין שמעתי שרים זאת, אבל ב"כתר" כן נוהגים כאן לשיר.
 ר' זלמן יפה: הייתי כאן שתי שבתות ולא שרו כאן "הוא אלוקינו".
 הרבי: שאלתכם היתה בנוגע ל"הוא אלוקינו", חשבת ששאלתם היתה בנוגע ל"אין כאלוקינו". והוסיף הרבי, שזו הרי אשמתכם ("דאס איז דאך אייער שולד").
 ר' זלמן יפה: אני הנני רק "חייל" ("איך בין דאך נאר א סאלדאט").
 הרבי: אם כן אני מצוה עליכם לשי"ר⁸³.
 וכך היה נוהג ר' זלמן יפה בהיותו בבית חיינו...

אבל עדיין לא היו שרים אותו בכל שבת עד שבקיץ תש"מ הרבי דיבר ועורר ע"כ; בהתוועדות ש"פ מטו"מ תש"מ, דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א על כך שבהתוועדות י"ב תמוז לא ניגנו את הניגון שרגילים לשיר בקשר לגאולת י"ב תמוז, ובהמשך לזה דיבר הרבי אודות הניגון "הוא אלוקינו":

"ע"ד זה בנוגע לניגון "הוא אלוקינו" ששרים ב"כתר" במוסף של שבת.

זה כמה וכמה שנים שהונהג לשיר "הוא אלוקינו" בשבת מברכים החודש מנחם אב, כיון שבזמן זה הגאולה נחוצה עוד יותר. אבל בשנה זו לא עלה על דעתו של אף אחד להתחיל את הניגון, המתינו עד שאני יורה באצבע לשיר, אבל אני המתנתי לראות אם יהיה לקהל שכל לשיר את הניגון לבד.

כמה פעמים צריך אני לעשות זאת, כדי שיבינו לבד שצריך לנהוג כן!?

וכשיעברו כמה ימים יגיע מן הסתם מכתב מעבר לים בטענה, הייתכן מדוע לא שרו "הוא אלוקינו" בשבת מברכים החודש מנחם אב!?

בנוגע למקומיים הנמצאים כאן הרי בכלל "לא נגע ולא פגע" האם שרים את הניגון או לא שרים. כיון שעניינו של יום השבת הוא תענוג, הרי אם היו שרים את הניגון זה היה גורם תענוג, ואם לא שרים את הניגון גם מזה ישנו תענוג, ובמילא אין כל נפקא מינא בדבר.
 כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם, שההבדל בין פלפל לסוכר הוא רק כאשר שמים אותם בחיך, כמו שכתוב "חיך אוכל יטעם לו". אבל כאשר זה מונח על היד, אין כל הבדל בין פלפל לסוכר, כי כך הטביע הקב"ה, שהיד איננה מכירה ואיננה מרגישה את ההבדל בין פלפל לסוכר.

וע"ד זה בעניינו:

לא אכפת לו אם שרים "הוא אלוקינו" או לא, כי הוא לא מניח את הענין ב"חיך" שלו, היינו שאננו מתבונן בזה על ידי השכל שבראשו, ואיננו מרגיש את הדבר ברגש שבלבו⁸⁴.

ומאז ואילך נהגו בבית חיינו לשיר את ה"הוא אלוקינו" כל שבת.

⁸³ המלך במסיבו חלק ב'.

⁸⁴ שבת פרשת מטו"מ תשי"מ, שיחות הודש תש"מ חלק ג עמוד 655.

הוא יושיענו...

בר"ח אלול תשמ"ז, בסיום של הכינוס לילדי צבאות ה', לאחר שהרבי ציוה לשיר את הניגון "שיבנה" כרגיל, הוסיף ואמר:
 ובתנור הוספה וחידוש - ינגנו עוד ניגון הקשור עם הגאולה "הוא אלוקינו...הוא יושיענו ויגאלנו..."

ומעניין לציין שכעבור חודש, בעת ההתוועדות של ר"ה תשמ"ח, לאחר שהרבי גמר את אמירת המאמר, קם הרבי ממקומו והתחיל לשיר "הוא אלוקינו" ורקד על מקומו זמן ארוך!

מי היה ר' יחיאל הלפרין?

ביום שמח"ת תשכ"ד סיפר הרבי, שהניגון שלימד אתמול הוא מאת הרה"ח ר' יחיאל הלפרין, שניגנו לפני הרבי הרש"ב ולפני הרבי הריי"ץ.

ר' יחיאל הלפרין שהי' החזן של הרבי נ"ע עוד בליובאוויטש במשך כמה שנים (משנת תרס"ה כשנפטר החזן שלפניו - איסר דער חזן), חיבר כמו"כ ניגונים לימים הנוראים ששרים אותם עד היום, ושנהיו לחלק בלתי נפרד מניגוני הימים הנוראים אצל חסידי חב"ד.

ר' יחיאל זכה לקירובים נפלאים מהרבי נ"ע שאף לימדו את הנוסח של ה"סקארבאווע ניגונים" (הניגונים של תפלות הימים הנוראים).

א' מהניגונים שחיבר היה הניגון "הוא אלוקינו" שהי' שר בתפילת כתר בימים הנוראים אצל הרבי הרש"ב והרבי הריי"ץ.

ר' יחיאל נפטר בשנת תרפ"ה. וזה היה לאחר התשרי הראשון ששהה כ"ק אדמו"ר נשי"ד אצל הרבי הריי"ץ ברוסטוב (בשנת תרפ"ד), ומסתבר שהרבי שמע את הניגון אז מפיו.

עברו ארבעים שנה מאז, והרבי לימדו לקהל החסידים שכלל לא הכירו את הניגון. (ואולי זוהי הסיבה שלימדו אז, והנסתרות לה' אלוקינו...).

מי היה החסיד ר' יחיאל הלפרין ומהי הסיבה שזכה לקירובים כה נפלאים מהרביים, ועד שזכה שהרבי לימד את הניגון שלו, תשובה לשאלה זאת נמצאת בא' משיחותיו של כ"ק אדמו"ר הריי"ץ, השופכת אור על אישיותו הנעלית של החסיד ר' יחיאל הלפרין:

דער זיידע פון דער חזן ר' יחיאל הלפרין איז געווען א חסיד פון הוד כ"ק רבינו הזקן, און ער איז געווען פון די ערשטע וועלכע זיינען געפארן אין די קאלאניעס אין יעקאטערינאסלאווער גובערניע, און האט זיך באזעצט אין גולאי פאל.

- די קאלאניעס אין חערסאנער גובערניע זיינען געגרינדעט געווארן פון הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי, און די קאלאניעס פון יעקאטערינאסלאווער גובערניע זיינען נאך געשאפן געווארן פון הוד כ"ק רבינו הזקן.

- במשך הזמן צוליב די אומשטענדן פון לעבן פון די קאלאניסטן, איז יחיאל החזן - זייענדיק א אינגל, געווארן ווייט פון די ריכטיקן חינוך. א געוויסער בע"ב האט אים געהאלפן אויסצולערנען זינגען, ווייל ער האט געהאט א קול טוב ונעים. שפעטער איז ער געווען א סגן צו א רעזשיסאר פון מאלי טעיאטער אין חארקאוו. איינמאל איז געקומען אין חארקאוו דער שד"ר ר' בערע וואלף קאזעוויקאוו, אז יחיאל האט געהערט פון אים וועגן חסידים איז ער נתעורר געווארן, און איז תיכף אוועקגעפארן אין ליובאוויטש.

ר' יחיאל איז אנגעקומען אין ליובאוויטש אין יאר תרמ"ג נאך די פטירה פון הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש.

שפעטער איז ר' יחיאל געפארן אין מאסקווע און איז דארט געווען פיל יארן א חזן אין א גרויסע שול.

אין יאר תרמ"ד איז הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק געפארן אין מאסקווע און איז איינגעשטאנען ביי ר' בערע מאניעס, האט אים ר' יחיאל דער חזן משמש געווען. דאמאלסט האט הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אויסגעלערנט דעם ר' יחיאל חזן די נוסחי הנגינה "סקארבאווע" אין די תפלות עלינו, והכהנים, אתה כוננת, סלח לנו, כי אנו עמך, דעם אפשטעל אין וכך הי' מונה אחת וכו'.⁸⁵

⁸⁵ ספר השיחות תש"ה ע' 25 ואילך.

האדרת והאמונה

ליל שמחת תורה תשל"ד

הלקח והלבוש לחי עולמים
 המלוכה והממשלה לחי עולמים
 הנוי והנצח לחי עולמים
 הסגוי והשגב לחי עולמים
 העוז והענוה לחי עולמים
 הפדות והפאר לחי עולמים
 הצבי והצדק לחי עולמים
 הקריאה והקדושה לחי עולמים
 הרון והרוממות לחי עולמים
 השיר והשבח לחי עולמים
 התהלה והתפארת לחי עולמים

האדרת והאמונה לחי עולמים
 הבינה והברכה לחי עולמים
 הגאווה והגדולה לחי עולמים
 הדעה והדיבור לחי עולמים
 ההוד וההדר לחי עולמים
 הועד והותיקות לחי עולמים
 הזיו והזהר לחי עולמים
 החיל והחסן לחי עולמים
 הטכס והטוהר לחי עולמים
 היחוד והיראה לחי עולמים
 הכתר והכבוד לחי עולמים

לימוד הניגון בעת ההקפות

בליל שמח"ת⁸⁶ בעת ההקפה הרביעית (בשונה משאר הניגונים שהרבי למדס לאחר ההקפות וסעדת יו"ט), הודיע הרבי לפתע שיקראו לכל הצרפתים (שהשנה שהתה קבוצה גדולה מהם בבית חיינו) להקפה. ולא' הצרפתים שעמד ליד הרבי, אמר הרבי בצרפתית "קראתי לכל הצרפתים האם כולם באו, כאן ישנו אחד, וכאן ישנו אחד, וכאן ישנו עוד אחד." ובכל פעם הצביע הרבי לפינה אחרת, "ובמילא", אמר הרבי, "צריך ללכת לאמצע בית הכנסת, ולהכריז שכל הצרפתים צריכים לרדת".

ר' מולע שי' אזימאוו הכריז בקול רם שהרבי מבקש שכל הצרפתים יתקרבו אל מקומו הק', ובתוך זמן קצר התקבצה הקבוצה כולה ליד מקומו של הרבי. והתחילו לשיר כמה ניגונים כגון "על הסלע הרך", וכמדומה שהרבי עודד את השירה.

לפתע הסתובב הרבי וניגש עם הסידור לקצה הבימה, לפזמון "האדרת והאמונה" והתחיל פתאום לשיר את "האדרת והאמונה" עם הניגון של ה"מרסלייז"⁸⁷, האורחים מצרפת ביחד עם אלו שהכירו או שתפסו במהירות את הניגון הצטרפו לשירה כשהרבי מנצח עליה.

⁸⁶ הבא לקמן מלוקט מיומנו של ר' אהרן דוב שיחי' הלפרין, כפ"ח גליון 827, ומזכרונותיו של ר' מלול. ⁸⁷ יש לציין שבלייל שמיני עצרת לפני תחילת ההקפה הרביעית ניגש הרבי לקצה הבימה עם הסידור ואמר את כל הקטע של "קול ה' שובר ארזים" במנגינה הידועה של המילים "האדרת והאמונה צו וועמען צו וועמען", וכל הקהל עונים אחריו, וכשהגיע הרבי למילים האחרונות "נעימות בימינך נצח", הרבי ממש "שאג" את המילים בקול גדול. ולמחרת בלילה, בהקפות ליל שמח"ת, כשניגשו לשוחח עם הרבי מהקונסולי' הישראלית, אמר הרבי "בין כל הצרכים" מיר האבן שוין געפועלט זאל זיין נעימות במינך נצח". שבוועון כפ"ח גליון 827.

הרבי גם שר את המנגינה שלפני "האדרת"⁸⁸. אגב, היו כאלו שלפני שהרבי הסתובב לקצה הבימה שמעו איך שהרבי זמזם לעצמו כשמביט בתוך הסידור את המנגינה⁸⁹ (יש לציין, שבפעם הראשונה שהרבי שר בעת הקפות את הניגון, ניגן גם את הבבא השני' עם תיבות מהפיוט האדרת והאמונה). אח"כ התברר לכולם שהמנגינה היא ההמנון הלאומי של צרפת, והיתה התרגשות מאוד גדולה.

מיד לאחר ההקפות התקבצו קבוצות קבוצות של אנ"ש והתמיימים, כאשר במרכז כל קבוצה עומד אחד מחברי הקבוצה הצרפתית ומלמד את ה"מרסילייז" לסובבים אותו, וכולם רקדו ושרו את הניגון הזה כל הלילה ב770 וברחובות. וקשה לשער את יופי המחזה.

שמיני עצרת ושמחת תורה חלו אז בימים חמישי ושישי, ובשבת קודש - שבת בראשית היו כנהוג בקביעות שכזו שתי התוועדויות. ההתוועדות הראשונה, שהיא התוועדות לכבוד השבת, כנהוג בכל שבת מברכים החודש. וההתוועדות השנייה כשעה לאחר סיום ההתוועדות הראשונה, שהיא בעצם הייתה השלמה להתוועדות של שמחת תורה שחל ביום שישי.

בהתוועדות השני' של שבת בראשית, צייה הרבי לנגן ניגון מארש, וניגנו את ה"נפוליאון מארש". ואח"כ אמר הרבי:

הניגון הזה הוא מסוג ניגוני "מארש", והוא הרי ידוע אצל חסידים בשם "נפוליון'ס מארש". וכמבואר במכתב כ"ק אדמו"ר האמצעי מה שאדמו"ר הזקן לא הסכים והי' בתכלית השלילה נגד שיטת נפוליון, שהגם שיהי' תחת שלטונו טוב בגשמיות, אבל לא יהי' טוב ברוחניות. ואצל הצאר יהי' טוב ברוחניות אבל לא בגשמיות. ואח"כ הביאו את הניגון לפני אדמו"ר הזקן, ומאז נתקבל, ועד שנקרא ע"ש המנגד - נפוליון'ס מארש... וזהו שניגון זה נתברר בקדושה.

...וזהו סיפור שמסופר לנו, שלכאורה לאנשים בערכינו מה זה נוגע לקחת ניגון ולהפכו לקדושה, אלא ע"ד המבואר במאמרים עמ"ש "פתח אליהו", "פתח ר"ש", שהם פתחו את הדרך, ובמסילתם ילכו כל ההולכים בדרכיהם. אלא שהם סללו את הדרך, ולהולכים אחריהם כבר קל יותר, ועד"ז גם באדה"ז שפתח הדרך, ועד שזה נוגע ושייך לפועל.

וזהו הענין דצרפת שאינם עושים מלאכה במסירות נפש, ואם צריכים לעשות מלאכה הרי זה עבודת פרך, פרך - הכוונה למלאכה שאינה רגילה להם - והם עושים זאת במהירות, מפני שרוצים להגיע לדבר השני וכו', ובמילא נבחר ניגון השייך להם, שזהו כשהי' נפוליון מלך וגם אח"כ, שזה שייך אז וינגנו".

ואח"כ אמר: "נבחר ניגון עם תיבות בכדי שיהי' קל לזיכרון, עם אותיות א"ב - מועט המחזיק את המרובה, וינגנו אותו בצרפת, ואותם שמדברים עם אנשי צרפת, שזה שייך להם".

ואח"כ אמר: "אין הפירוש שהיושבים בברוקלין ילמדו את הניגון במשך הזמן הזה, כי אם אלה ששייכים לזה ויפעלו "ופרצת", ובניגון זה של מארש ניצחון ילכו הם כנגד משיח צדקנו"⁹⁰.

⁸⁸ מפי ר"ש חאריטאנאוו.

⁸⁹ מפי הרה"ח מאיר שיחי' הרליג.

⁹⁰ היו שקישרו כל הענין עם מלחמת יוה"כ שהיתה באותו זמן, כולל גם שבאותה שנה ב"א ניסן מת פומפידו שהי' נשיא צרפת, והי' ביחס מאד לא טוב ליהודים ולא"י (המור"ל).

אח"כ הרבי הורה לר' שמואל שי' אזימאוו לקבץ לידו את כל האורחים מצרפת, ואמר שיחה קצרה בצרפתית.

הפעם הבאה ששרו (כאן בברוקלין) אצל הרבי את ה"האדרת והאמונה" במנגינת ההימנון הצרפתי, היתה באותה שנה - תשל"ד, סמוך לימי פורים - בהתוועדות ז' אדר. וכן בהתוועדות של ש"פ כי תשא ט"ו אדר שושן פורים. בהתוועדות של שושן פורים, נתן הרבי לצרפתים מהיין ומהמזונות שלו, וניגנו את "האדרת והאמונה", ולפני מנחה ניגנו את הניגון עוד פעם, והרבי עודד בידיו הק'. וכן לפני מעריב ביום א', כ"ג אדר, בשעה 4:30 אחה"צ יצא הרבי מ7700, כאשר הקבוצה מפאריז עמדה לנסוע בחזרה לצרפת, וניגנו את ה"האדרת והאמונה" בניגון הצרפתי, והרבי הי' בשמחה גדולה ומחא בידיו הק'.

וכך בשנים הבאות נקבע הסדר, שהרבי מבקש מהאורחים שבאו מצרפת לכבוד החגים שינגנו את הניגון. להלן כמה ביטויים מיוחדים מאותם זמנים;

בש"פ בראשית (התוועדות ב') תשמ"א ביקש הרבי שהאורחים מצרפת ינגנו את ה"אדרת והאמונה" באמרו:

"ס'זיינען דא פאראן אנשי צרפת זאלן זיי זינגען אונזער "האדרת והאמונה" מיט זייער ניגון". ואח"כ שאל הרבי בצרפתית אם גמרו את כל הניגון.

בהתוועדות של ש"פ ראה מבה"ח אלול תשד"מ אמר:

"כאמור לעיל יש לקשר זאת עם ענין של שמחה ע"י אמירת "לחיים" על יין, וכן ניגון של שמחה. ובנוגע לניגון של שמחה ישנו ניגון הקשור עם המדינה שממנה באו אורחים הנ"ל, מדינת צרפת. ניגון שבו מודגש הענין ד"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו" - ישנו ניגון המבטא את התוקף דמדינה הנ"ל שלכאורה אין זה קשור עם עניני קדושה, ובפרט ע"פ הידוע אודות היחס של אדמו"ר הזקן למדינה הנ"ל.

ואעפ"כ בהשגחה פרטית לקחו ניגון זה והפכוהו לקדושה, ניגון שבו מכריזים גלוי לעין כל ש"האדרת והאמונה לחי עולמים", "הבינה והברכה לחי עולמים" וכן הלאה, עד "התהלה והתפארת לחי עולמים", כל אותיות האל"ף ב"ת, שבהם, ועל ידם נברא העולם. כמ"ש "ואתה מחי את כולם" - "ואתה הן בחי' האותיות מאל"ף ועד תי"ז", שבהם ועל ידם נברא העולם, כמ"ש "בדבר הוי' שמים נעשו גו".

ונמצא שבניגון זה מודגש הענין ד"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו", כולל ניגון הנ"ל שמבטא את כבודו של הקב"ה - "האדרת והאמונה לחי עולמים", עד "התהלה והתפארת לחי עולמים".

כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שהאורחים שיחיו וכן העומדים בראשם, שהגיעו, יאמרו "לחיים". לאחר שאמרו "לחיים", התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן את ה"האדרת והאמונה".

בש"פ צו, פ' פרה תשמ"ו, הרבי אף תבע שזה צ"ל דבר המובן מעצמו:

כן מספרים, שבאותה שנה היתה הצלחה מופלגה בקירוב יהודים ליהדות ועשיית בע"ת בצרפת. מפי ר"מ שי' זעליגסאהן.

"כאן המקום להזכיר ענין נוסף, אשר בעצם הרי זה מתפקידו של "ועד המסדר". אמנם עד שיקבע כראוי "ועד המסדר", מוכרחני לעשות זאת בעצמי: כאשר מגיעה קבוצה ממדינת צרפת נהוג לאחרונה שמנגנים לכל הפחות פעם אחת את הניגון שלהם, ניגון שנהפך מהלעומת זה ונעשה ניגון של קדושה; "האדרת והאמונה לחי עולמים".

ולכן אלו שבאו לכאן ממדינת צרפת ינגנו עתה את הניגון שלהם, ואחריהם ימשיך כל הקהל.

ויה"ר שבקרוב ממש יראו בגלוי לעין כל ש"האדרת והאמונה לחי עולמים", עד "התהלה והתפארת לחי עולמים". וניגנו את ה"האדרת והאמונה".

בההתוועדות דש"פ חוקת-בלק תשמ"ט⁹¹, דיבר הרבי בארוכה אודות המהפכה בעניני הפצת תורה וחסידות שהתחוללה בצרפת, והרבי הוסיף ואמר: ולהעיר שבימים אלו מלאו מאתיים שנה למהפיכה הצרפתית שמתוצאותי' חשש רבינו הזקן כו', וגם את המהפיכה הצרפתית מהפכים לקדושה למעליותא; הפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות חוצה במדינת צרפת. וכפי שמתבטא גם בניגון של מדינת צרפת - ניגון של המהפיכה שמהפכים אותו לקדושה - "האדרת והאמונה", שמנגנים אותו על התיבות "האדרת והאמונה לחי עולמים וכו'" עד "התהלה והתפארת לחי עולמים". שתוכנם של תיבות אלו מורה על ההמשכה והגילוי ד"חי עולמים" בכל עניני העולם שנכללים בכ"ב אותיות, מאל"ף ועד תי"ו, "האדרת והאמונה" עד "התהלה והתפארת", שבהם נברא העולם.

ויהי רצון שעל ידי זה יתווסף אצלם ביחד עם כל המתוועדים, כאן בתוככי כלל ישראל בכל מקום שהם בכל הענינים האמורים. וימשיכו ויסיפו עוד יותר בבואם למקומם, עד שיפעלו בכל העולם כולו הגילוי ד"האדרת והאמונה לחי עולמים", עד "התהלה והתפארת לחי עולמים".

בסיום חלק זה של השיחה, פנה כ"ק אדמו"ר שליט"א לקבוצת האורחים ממדינת צרפת ואמר להם בשפת המדינה - צרפתית:

"לכל האורחים שהגיעו ממדינת צרפת לחג הגאולה "ברוכים הבאים".

מכבדים אתכם לנגן את הניגון שלכם "האדרת והאמונה לחי עולמים" עד "התהלה והתפארת לחי עולמים".

וכשתחזרו למקומכם תפרסמו ה"מעסאזש" ש"האדרת והאמונה לחי עולמים" (עד) "התהלה והתפארת לחי עולמים", וכל זה מתוך שמחה וטוב לבב ומזל טוב ודרך צלחה ומבורכת.

ואח"כ התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן את ה"האדרת והאמונה לחי עולמים".

בש"פ וישב תשנ"ב בעת ששהו ב770 אורחים רבים מצרפת, הקדיש להם הרבי שיחה ארוכה⁹² אודות הברור והמהפיכה שפעלו כל הרביים מאדה"ז ואילך לברר את הניצוצות שבצרפת וכו', ובהמשך לכך אמר:

⁹¹ ספר השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 571 ובהערה שם.

⁹² ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 183 ובהערות שם.

"כדי להקל עוד יותר על יהודי, ראו דבר פלא אשר מבטא בגלוי לעיני בשר את הבירור והמהפיכה הנ"ל שפעלו בצרפת.

ידוע ומפורסם שלכל מדינה יש ניגון מיוחד, "ניגון המדינה", וע"ד הדגל המיוחד של כל מדינה, שאותו שרים או מנגנים באסיפה או מאורע רישמי מטעם המדינה, או כאשר תושבי המדינה נאספים יחדיו במאורעות רשמיים מסויימים, וע"ד זה כאשר באי כח ונציגים של המדינה נוסעים למדינות אחרות וכיוצא בזה. ומובן שניגון המדינה מייצג דוגמא של המדינה, ועל אחת כמה וכמה ניגונה של מדינת צרפת, כידוע שהניגון נתחבר בעת המהפכה...

לפני כמה שנים (בעת ההקפות דליל שמחת תורה שנת תשל"ד), התחילו החסידים לשיר את ניגונה של מדינת צרפת - ניגון המהפכה, עם המילים "האדרת והאמונה לחי עולמים" עד "התהילה והתפארת לחי עולמים" (ע"ד "נאפאליאן'ס מארש" שרבינו הזקן ביקש שיודיעוהו את ניגון ה"מארש" שעמו עברו הצרפתים את גבולה של רוסיה, וכשניגנו הניגון בפניו נענה ואמר שזהו ניגון של נצחון, וסיים לאחרי משך זמן שהיה "שטארק פאר'דביקות" שסוף כל סוף יהיה דידן נצח⁹³).

זמן קצר ביותר לאחר מכן התרחש דבר פלאי ביותר, מדינת צרפת חוללה שינוי בניגון המדינה הנ"ל, (כמה חדשים לאחרי שהתחילו לנגן את "האדרת והאמונה כו" בשנת תשל"ד, שינו את קצב הניגון ורככו את תנועותיו מפני הכבוד, על פי הצעת מנהיגה של צרפת דאז. ובשנת תשמ"א שינה אותו מנהיגה החדש בחזרה לקצבו הקודם⁹⁴).

ובסיבת הדבר מסבירים זקני החסידים, שלאחרי שהניגון נתהפך לקדושה כנ"ל, הרגיש זאת השר והמזל של מדינת צרפת למעלה, וזה גרם למטה את השינוי בניגון. מצד ההרגשה שהניגון נעשה שייך לתחום הקדושה. ניגון חסידי אשר שרים בעת התוועדויות חסידיות, כולל גם בעת התוועדויות במדינת צרפת עצמה. בתוך כך רואים בגלוי את השינוי הקיצוני שנעשה בדורנו זה לגבי דורו של אדמו"ר הזקן, לקחו את הניגון הזה והפכו אותו לקדושה - "האדרת והאמונה לחי עולמים", ושרים אותו באותן תנועות בעת התוועדויות חסידיות שבהן מדברים דברי התעוררות בעניני תורה ומצוות, ותורת החסידות.

ועד כדי כך, שיש כאלו שאינם יודעים כלל שניגון זה נלקח מ"אי שם", והם חושבים שזהו ניגון חסידי מעיקרא [מזמן לזמן מתחדשים ניגונים חסידיים חדשים על ידי אלה המסוגלים לחבר ניגון טוב, וכאשר זה מתקבל על ידי הציבור ושרים אותו בציבור, נעשה הניגון חלק מהניגונים החסידיים].

⁹³ מתוך הערה בשיחה.

⁹⁴ הערה מהמו"ל בשיחה.

